

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Ana Bilim Dalı

**Gelişmekte Olan Bazı Ülkelerde Orta Gelir Tuzağı ve Türkiye İçin Ampirik Bir
Uygulama**

Yüksek Lisans Tezi

OĞUZ SAMET CEVİZ

Sivas

Şubat-2016

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Ana Bilim Dalı

**GELİŞMEKTE OLAN BAZI ÜLKELERDE ORTA GELİR TUZAĞI VE
TÜRKİYE İÇİN AMPİRİK BİR UYGULAMA**

Yüksek Lisans Tezi

OĞUZ SAMET CEVİZ

Tez Danışmanı

Yrd.Doç.Dr. Uğur ADIGÜZEL

Sivas

Şubat-2016

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : İKTİSAT
Bilim Dalı :
Tezin Başlığı : Gelişmekte Olan Bazı Ülkelerde Orta Gelir Tuzağı ve Türkiye İçin Ampirik Bir Uygulama
Savunma Tarihi : 11.02.2016
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Uğur ADIGÜZEL

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Muammer ŞİMŞEK

Üye : Doç. Dr. Tayfur BAYAT

Üye : Yrd. Doç. Dr. Uğur ADIGÜZEL

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Oğuz Samet Ceviz tarafından hazırlanan "Gelişmekte Olan Bazı Ülkelerde Orta Gelir Tuzağı ve Türkiye İçin Ampirik Bir Uygulama" başlıklı tez, kabul edilmiştir.
.../.../.....

Prof. Dr. Metin BOZKUŞ
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

İmza

Öğrencinin Adı SOYADI

ÖZET

Gelişmekte Olan Bazı Ülkelerde Orta Gelir Tuzağı ve Türkiye İçin Ampirik Bir Uygulama -Oğuz Samet Ceviz

Yaşanan gelişmelerle ülkeler arasında meydana gelen gelir farklılıklarının giderek artması ve gelişen ekonomilerin uzun yıllar aynı gelir gurubunda takılıp kalması orta gelir tuzağı kavramının zeminini oluşturmaktadır. Gelir farklılıklarında meydana gelen artışlar orta gelirli ülkeleri sıkça gündeme getirmekle beraber yaşanan riskler tartışma konusu olmuştur.

Bu çalışma ile birlikte gelişmekte olan bazı ülkelerin ekonomik faaliyetlerinden kısmen bahsederek matematiksel uygulama yaparak orta gelir tuzağından bulunup bulunmadıklarını ifade etmek temel amaçtır. Genel olarak 1980-2014 verileri de dahil olmak üzere orta gelir tuzağı hesaplanmıştır. KBDGSYH oranlarını baz alan bu çalışma, ülkelerin mikro ekonomik verilerini de içermektedir. Bunların yanı sıra birinci bölümde orta gelir tuzağının tarihsel geçmişi, belirtileri, etkileri ışında, orta gelir tuzağına uygun iktisadi okullardan ve büyüme modellerinden bahsedilerek orta gelirli ülkelerin yapması gerekenlere yön verilmiştir. Ayrıca bu zamana kadar yapılan çalışmaların önemli bazı kısımlarından söz edilerek literatür taraması yapılmıştır. İkinci bölümde, bazı gelişen ekonomilerin mikro düzeyde verileri gösterilerek eksiklikleri belirtilip orta gelir tuzağına yakalanıp yakalanmadıkları incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise ülkemiz, daha derinlemesine incelenerek sektörel veriler ve makro ekonomik konular üzerinde durulmuştur ve sonuç bölümünde önlemlerden bahsedilmiştir.

Yapılan amprık çalışmalar sonucunda incelenen ülkelerden Arjantin ve Rusya orta gelir tuzağında bulunmamaktadır. Ancak lkemizde dahil olmak üzere Brezilya, Çin, Hindistan, Meksika orta gelir tuzağına yakalanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orta Gelir Tuzağı, Ekonomik Büyüme, Gelişen Ekonomiler, Türkiye

ABSTRACT

Middle Income Trap in Some Developing Countries and A Study About

Turkey-Oğuz Samet Ceviz

The increase in economic gap between countries and the pasive position of emerging economies in the same level of income form the conceptual framework of middle income trap notion. Increasing gap between economies brings the middle income countries into mind and the risky positions are the subject of debate among economists.

In this study, we aim to describe the situation in the economies of some developing countries and to investigate whether they are in the middle income trap or not by doing some statistical applications. We employ data belonging to period between years 1980 and 2014 to calculate middle income trap. We take GDP per capita values into account and it includes microeconomic variables of each country. Besides, in the first section, we introduce the historical background of middle income trap, indicators, thoughts of school of economics about middle income trap and growth theories taking it into account. Also, we list what the middle income economies to do. Literature is reviewed in the same section. In the second section, some developing countries' microeconomic data are used to investigate whether they are in middle income trap or not by testing failures. In the third section, the Turkish economy is examined carefully by investigating sectoral and macroeconomic data. In the final section, possible precautions are described for the Turkish economy.

According to empirical applications it is clear that Argentina and Russia are not in the middle income trap. But the Turkish economy and Brazil, China, India and Mexico are the economies.

Keywords: Middle income trap, economic growth, developing economies, Turkey.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
ÖNSÖZ.....	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. ORTA GELİR TUZAĞINA KAVRAMSAL YAKLAŞIM, TARİHSEL GEÇMİŞİ VE ETKİLERİ.....	3
1.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	3
1.2. TARİHSEL GEÇMİŞİ,BELİRTİLERİ VE ETKİLERİ.....	9
1.2.1. Tarihsel Geçmişi	9
1.2.2. Belirtileri	11
1.2.3. Etkileri	14
1.2.3.1. Sosyo-psikolojik Etkileri.....	14
1.2.3.2. Ulusal Etkileri	14
1.2.3.3. Uluslararası Etkileri	16
1.3. ORTA GELİR TUZAĞININ ÖLÇÜLMESİ VE KULLANILAN ARAÇLAR	19

1.3.1. Matematiksel Olarak Ölçülmesi	20
1.3.2. Büyümede Yavaşlama Yaklaşımı	20
1.3.3. Düşük ve Yüksek Orta Gelir Tuzağının Belirlenmesi	22
1.3.4. Egawa Çalışması.....	26
1.3.5. Yakalama Endeksi Yaklaşımı	26
1.3.6. Robertson ve Ye'nin Yaklaşımı	26
1.4. ORTA GELİR TUZAĞINDAN ÇIKIŞ İÇİN GELİŞTİRİLEN İKTİSADİ SİSTEMLER VE MODELLER	28
1.4.1. İKTİSADİ SİSTEMLER	28
1.4.1.1. Merkantilistler	29
1.4.1.2. Fizyokratlar	31
1.4.1.3. Sosyalist Büyüme Modeli	33
1.4.1.4. Klasik Büyüme Modeli	35
1.4.1.5. Neo-Klasik Büyüme Modeli (Solow Büyüme Teorisi)	38
1.4.2. DIŞSAL BÜYÜME MODELLERİ	40
1.4.2.1. Harrod- Domar Büyüme Teorisi	40
1.4.2.1.1. Harrod Büyüme Modeli	40
1.4.2.1.2. Domar Büyüme Modeli.....	42
1.4.2.2. Rosenstein-Rodan' ın Büyük İtiş Teorisi	43
1.4.3. İÇSEL BÜYÜME MODELLERİ	45

1.4.3.1. Lucas'ın Beşeri Sermaye ve Büyüme Modeli	45
1.4.3.2. Ak Modeli	46
1.4.3.3. Barro'nun Modeli	47
1.4.3.4. Ar-Ge Modelleri	50
1.4.3.4.1. Romer'in Büyüme Modeli	50
1.4.3.4.2. Grossman ve Helpman'ın Modeli	52
1.4.3.4.3. Aghion ve Howitt'in Modeli	53
1.4.4. Paul Krugman'ın Öngörülleri	54
İKİNCİ BÖLÜM	56
2. BAZI GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE ORTA GELİR TUZAĞI	56
2.1. ARJANTİN	56
2.2. BREZİLYA	60
2.3. ÇİN	64
2.4. HİNDİSTAN	69
2.5. MEKSİKA	74
2.6. RUSYA	79
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	85
3.1. TÜRKİYE EKONOMİSİNİN BAŞLICA MAKRO EKONOMİK	
GÖSTERGELERİ	85
3.1.1. Enflasyon	86

3.1.2. İşsizlik.....	88
3.1.3. Dış Ticaret	90
3.1.4. Büyüme.....	92
3.2. TÜRKİYE EKONOMİSİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI.....	93
3.2.1. Sanayi	93
3.2.2. Tarım	96
3.2.3. Hizmet	99
3.3. SEKTÖRLERİN İHRACATTAKİ PAYI.....	102
3.4. AR-GE HARCAMALARI VE YÜKSEK TEKNOLOJİ İHRACATI.....	108
3.5. ORTA GELİR TUZAĞININ BELİRLENMESİ	111
3.5.1. Matematiksel Uygulama Yöntemi İle Orta Gelir Tuzağının Ölçülmesi	111
3.5.2. Ekonometrik Uygulama Yöntemi İle Orta Gelir Tuzağının Ölçülmesi	113
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	117
KAYNAKÇA	121
ÖZ GEÇMİŞ.....	139

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Gelişmenin Evreleri ve Orta Gelir Tuzağı	6
Şekil 2: Ekonomik Gelişmenin Süreci ve Orta Gelir Tuzağı	7
Şekil 3: Yurt İçi Uluslararası Doğrudan Yatırımın Ülke Gruplarına Göre Dağılımı. 18	
Şekil 4: En Fazla Uluslararası Doğrudan Yatırım (UDY) Çeken On Ülke 2010-2012 (Milyar Dolar)	19
Şekil 5: Domar Modelinde Dengeli Büyüme	42
Şekil 6: Devlet ve Ekonomik Büyüme	49
Şekil 7: Çin'in Dış Ticaret Hacmi (1978-2012) (Milyar USD)	66
Şekil 8: 1970 ve Sonrası Türkiye'nin Yıllık (%) Enflasyon Rakamları (TÜFE)	86
Şekil 9:Türkiye'de İşsizlik, Toplam (toplam işgücünün%) (modellenmiş ILO tahmini)	89
Şekil 10:Türkiye'nin Yıllara Göre KBDGSYH Rakamları (Cari ABD \$)	92
Şekil 11:Sanayi üretim endeksi (2010=100), 2005 - 2015 (arındırılmamış endeks) .	95
Şekil 12:Türkiye'de Hizmetler, vb katma değer (GSYİH'nin%).....	100
Şekil 13:Türkiye ve ABD' de Araştırma ve Geliştirme Harcamaları (GSYİH'nin%)	108
Şekil 14:Türkiye ve ABD' de Yüksek Teknoloji İhracatı(Cari ABD doları).....	109

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 1: Agenor'a Göre Ülkeleri Orta Gelir Tuzağına Götüren Yolun Aşamaları	8
Tablo 2:Dünya Bankası Gelir Aralıkları	11
Tablo 3: Ekonomik Büyümenin Durağanlaşmasına Sebep Olan Faktörlerin Risk Haritası	12
Tablo 4: Gelir ve Büyüme.....	13
Tablo 5:Brüt Tasarruflar (GSYİH %)	15
Tablo 6: Uzun Süreli İşsizlik (Toplam İşsizlik %).....	16
Tablo 7: Büyümede Yavaşlama Durumuna Örnek Bazı Ülkeler	21
Tablo 8: Düşük Orta Gelir Grubunda Bulunan ve Yüksek Orta Gelir Grubuna Ulaşabilen Bazı Ülkeler	22
Tablo 9: 1950'den sonra Üst- Orta Gelirli Olup Daha Sonra Yüksek Gelir Düzeyine Ulaşan Bazı Ülkeler	23
Tablo 10: Felipe vd. Gelir Grupları(KBGSYİH)	24
Tablo 11: Düşük Gelir Tuzağındaki Ülkeler (1950-2010).....	25
Tablo 12: Dünya Ekonomisinde Gelirler İtibariyle Büyümenin Nitelikleri	27
Tablo 13: Ricardo'nun karşılaştırmalı Üstünlük Tablosu.....	37
Tablo 14:Az Gelişmiş Ülkeler	44
Tablo 15: Arjantin'in Dış Borç Stokları (mevcut ABD \$)	57
Tablo 16: Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Arjantin Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$)	58
Tablo 17: Brezilya'nın Dış Borç Stokları (mevcut ABD \$)	61
Tablo 18: Brezilya'nın Enflasyon Rakamları (Tüketici Fiyatları (yıllık%))	62

Tablo 19:Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Brezilya Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$)	63
Tablo 20: Çin'in GSYH Büyüme Rakamları (Yıllık %)	67
Tablo 21: Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Çin Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$).....	68
Tablo 22: Hindistan'ın Enflasyon Rakamları (Tüketici Fiyatları (yıllık%)).....	71
Tablo 23:Hindistan'ın Dış Borç Stokları (mevcut ABD \$)	72
Tablo 24: Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Hindistan Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$)	73
Tablo 25:Meksika'nın Enflasyon Rakamları (Tüketici Fiyatları (yıllık%)).....	76
Tablo 26: Meksika'nın Dış Borç Stokları (mevcut ABD \$).....	77
Tablo 27: Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Meksika Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$)	78
Tablo 28: Rusya'nın Enflasyon Rakamları (Tüketici Fiyatları (yıllık%)).....	82
Tablo 29: Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Rusya Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$).....	83
Tablo 30:Türkiye'nin Yıllara Göre Dış Ticareti (Bin \$)	91
Tablo 31: Planlı Dönemlerde GSMH Büyüme Oranları (1987 Sabit Fiyatlarla).....	96
Tablo 32: Türkiye Tarım Sektöründe İstihdam (Toplam İstihdamın %)	97
Tablo 33:Türkiye Tarım Sektörünün Çeşitli Göstergeleri	97
Tablo 34:Tarımsal Destekleme OECD-Türkiye Karşılaştırılması	98
Tablo 35:Türkiye'de Tarım ve Verimlilik	98
Tablo 36:Türkiye'de Turizm Gelirlerinin Yıllara Göre Dağılımı	101
Tablo 37:Türkiye'de Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat (1000 \$).....	102

Tablo 38:Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Türkiye Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$).....	111
Tablo 39:Tanımlayıcı İstatistikler	115
Tablo 40:ADF-PP Birim Kök Test Sonuçları	115
Tablo 41:Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testi	116

ÖNSÖZ

Bu çalışıma da, benim eğitimimi sürekli destekleyen babam Eyüp Ceviz ve annem Mühıbe Ceviz'e, yapmış olduğu tüm yardımlarından ve desteklerinden dolayı, hasta olduğu günler dahil ilgisini alakasını kesmeyen kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Uğur Adıgüzel'e, yüksek lisans dönemi boyunca bana her türlü desteği gösteren Mustafa Çalı ve Durna Zengin'e, lisans dönemi boyunca benim eğitimimde önemli yere sahip olan Prof. Dr. Ahmet Uzun, Prof. Dr. Güven Delice, Prof. Dr. Muammer Şimşek ve Doç. Dr. Adem Doğan'a teşekkür ederim. Ayrıca lisansta bana yardım eden ve yüksek lisansa teşvik eden Büşra Özbakır'a minnetimi sunarım.

Tüm bunların yanı sıra teşvik yönünden önemli yere sahip olan Mustafa Dönmez, Bilal Mazi, Ahmet Kendir'e, zor zamanlarda yanımda olan tüm arkadaşlarıma ve aileme teşekkür ederim.

GİRİŞ

19.yy'dan sonra ülkeler arasında meydana gelen gelir farklılıkları ve bu farklılığın giderilememesi birçok sorunu doğurmuştur. Dünya Bankasının yayınlamış olduğu raporla başlayan Orta Gelir Tuzağı kavramı iktisatçılar açısından çözülmesi gereken önemli bir sorun haline gelmiştir.

Feodal toplumların ve kralların boy gösterdiği 19.yy öncesi ülkeler arasındaki herhangi bir ayrışma yaşanmamıştır. En büyük üretim kolunu ve geçim kaynağını tarım oluşturmaktaydı. Ancak 20.yy gelindiğinde krallıkların yıkılması, coğrafi keşifler ve en önemlisi sanayi devriminin gerçekleşmesi ile ulusların gelirlerinde ayrışmalar meydana gelmiştir.

İlk dönemlerde tarımdan sağlanan ucuz emekle üretim artışları yaşanmıştır. Ancak alt orta gelir seviyesine yaklaşan ülkelerin emek gücünden sağlamış oldukları avantajlar azalmaya başlamıştır. Azalan verimler kanununun devreye girmesi ve artan maliyetler nedeniyle ekonomilerin büyüme hızlarında yavaşlamalar ve sonrasında durağanlaşmalar meydana gelmiştir.

Gelişen ekonomilerin büyüme hedeflerini gerçekleştirebilmesi için ve büyümenin devamlılığını sağlayabilmeleri için çeşitli alanlara yönelmeleri gerekmektedir. Bu büyüme düzeyini uzun dönemde sağlayabilmenin farklı alternatifleri bulunmaktadır. Bazı büyüme modellerine göre içsel faktörler önemsenirken bazılarında ise dışsal etmenler büyümede önemli katkılar sağlamaktadır.

Ülkemizin de içinde bulunduğu orta gelir gurubunda eş değer bir çok ülke yer almaktadır(Rusya, Meksika, Hindistan, Çin, Brezilya, Arjantin vs). Yaşanan krizler ve buhranlar sebebiyle orta gelir gurubunda yer alan ülkelerin büyüme oranlarında yıldan yılda farklılıklar gözlemlenmiştir. Sürdürülebilir bir büyüme için bu kırılganlıkların giderilmesi ve katma değeri yüksek sektörlerle yönelmelere olmalıdır.

Verimlilik artışlarının sağlanabilmesi ve azalan verimlerden kaynaklanan olumsuzluklardan kurtulabilmek için çeşitli stratejiler kullanılarak teknolojik alanlara ve beşeri sermaye üzerine yapılan yatırımlar arttırılmalıdır. Bunun yanı sıra AR-GE harcamaları teşvik edilmelidir. Sektörlerin uluslararası alanlarda rekabetini güçlendirici önlemler alınmalıdır. AR-GE yatırımlarıyla birlikte sağlanan yeni iş alanları ve beşeri sermayeye sağladığı verimlilik artışları sürdürülebilir büyümede kilit rol oynamaktadır.

Yaptığımız bu çalışmanın temelinde orta gelir tuzağının tarihçesi, belirtileri, etkileri ve bu konu hakkındaki çalışmalarla birlikte iktisadi okullardan ve büyüme modellerinden bahsederek gelişen bazı ekonomilerin kıyaslamalarını yapacağız. Gelişen ekonomilerin temel göstergeleriyle birlikte ikinci bölümde ABD'nin verileriyle kıyaslanarak orta gelir tuzağında olup olmadıklarını belirleyeceğiz. Gelişen bir ekonomi olan ülkemizin de temel göstergeleri(Sektörel dağılımlar, sektörlerin ihracattaki payları, AR-GE harcamaları ve yüksek teknoloji ihracatı) verilerek orta gelir tuzağına yakalanıp yakalanmadığını inceleyeceğiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ORTA GELİR TUZAĞINA KAVRAMSAL YAKLAŞIM, TARİHSEL GEÇMİŞİ VE ETKİLERİ

1.1. Kavramsal Çerçeve

19. yüzyıla kadar dünya üzerindeki bütün devletler düşük gelir gurubunda ve aynı refah düzeyinde yer alıyordu. Bu döneme kadar tarımın öncülük ettiği ve emek yoğun üretimin baş gösterdiği bir ekonomik hayat mevcuttur. Krallıkların ve feodal yapıların önemini kaybetmesi ve ortaya çıkan keşifler, yeni buluşlar, sanayi devriminin meydana gelmesiyle ekonomik büyüme ve kalkınma ile artan kişi başına gelir ülkeler arasında gelir dağılımı ayrımlarına yol açmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde yaşanan sanayi devrimi sonucu ülkelerdeki gelir artışları daha belirgin bir hal almıştır. Kırsal alanda bulunan işgücü fazlası ile birlikte kentte var olan işçi ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. Kalkınmanın ilk aşamaları sınırsız işgücü ile kolay ve başarılı bir şekilde atlatılarak orta gelir düzeyine ulaşılmıştır. Bu dönemde sermaye verimliliğinin düşmesi, teknolojinin eskimesi ve işgücünün azalması gibi etmenler nedeniyle kalkınmada duraksamalar yaşanmaktadır. Tüm bunlardan yola çıkarak ekonomistler ve finansal kuruluşlar literatüre yeni kavramlar kazandırmıştır. Bu kavramlardan bir tanesi de orta gelir tuzağıdır(OGT)(Yeldan vd. 2012:25).

Orta gelir tuzağı, bir ekonominin belirli bir kişi başına gelir düzeyine ulaşp burada takılması ya da kişi başına gelirin uzun yıllar artamaması olarak açıklanır.

Çeşitli değişkenler yerine sadece milli gelir ve satın alma paritesi kavramı üzerine durulmuştur.

İlk orta gelir tuzağı kavramı 1960 yılında Dünya Bankasının yayınlamış olduğu Doğu Asya Rönesans'ı başlıklı raporunda ortaya konulmuştur. Raporda bu terim açıklanırken örnek olarak Latin Amerika ve ülkemizin de içinde bulunduğu Orta Doğu ülkeleri verilmiştir(Öz 2012:1). 1960 yılından sonra tekrar bu konunun tartışılmasının en büyük etmenlerinden biri olan gelişen ekonomilerin aynı gelir grupları içerisinde uzun yıllar mahkum olmalarıdır. Orta gelir tuzağı tartışmalarının artmasının diğer bir nedeni de Dünya da alt-orta gelir ve üst-orta gelir olmak üzere orta gelirli ülke sayısının artmış olmasıdır(Dündar 2013:2).

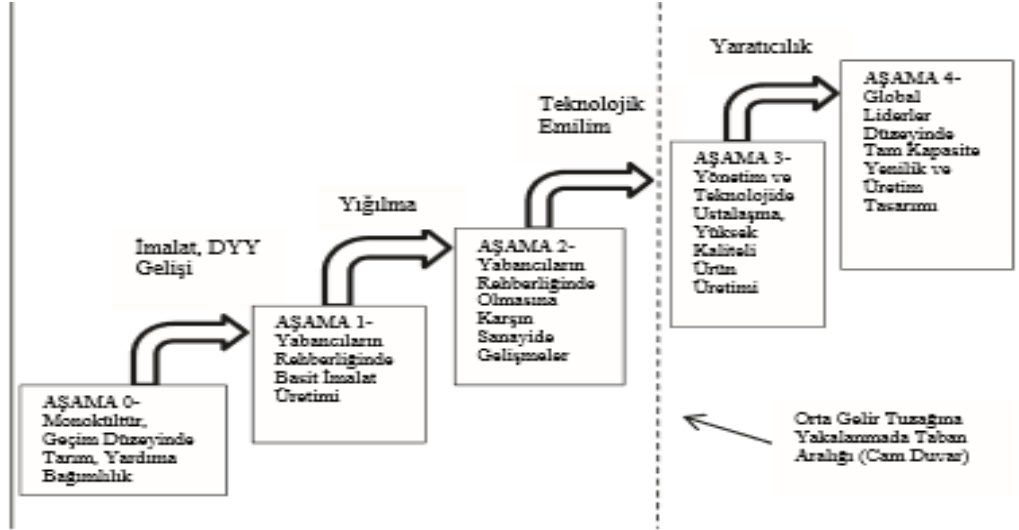
Alt orta gelir gurubundan üst orta gelir gurubuna geçiş yapamayan ülkeler orta gelir tuzağı ile yüzleşmektedirler(Arjantin, Meksika, Brezilya,Hindistan, Çin, Rusya, Türkiye). İktisatçılar, orta gelir düzeyinde meydana gelen bu tıkanıklıktan kurtulmanın kolay olmadığını vurgulayarak, tıkanıklık sonucu meydana gelen bu noktayı “orta gelir tuzağı” olarak yorumlamışlardır(Yeldan 2012:2).

Günümüzün orta gelirli ülkeleri bu gelir seviyesine ulaşmakta başarılı olmuşlardır. Ancak gerekli sermaye birikimini tarımdan arz edilen emek gücüyle ve az bir katma değerle oluşturulan ürünler sağlamıştır. Emek yoğun olan ürünlerde uluslararası piyasalarda rekabet gücü sağlamışlardır. Çünkü maliyetleri düşük oranda kalmıştır. Bununla birlikte azalan verimler kanunu devreye girmemiştir. Fakat sermaye ve teknoloji yoğun ürünlerin devreye girmesi ve azalan verimler kanununun ortaya çıkması ile birlikte daha önceden sağlanan yüksek büyüme rakamları ile artan gelir seviyeleri aynı oranda artış sağlamamıştır. Böylelikle uzun dönem

sürdürülebilir kalkınma finanse edilemeyip tıkanma meydana gelmiştir. Artan maliyetler sonucu rekabete karşı koyamamışlardır ve bu nedenle bulundukları gelir guruplarında sıkışmışlardır. Tarımsal ürünlerin ve katma değeri az malların uluslararası arası piyasada fiyatları aşağı yönlü dalgalanmalara sahne olurken, katma değeri yüksek ileri teknoloji ve sermaye yoğun malların fiyatları sabit ya da yukarı yönlü seyir izlemiştir. Bununla birlikte sermayeyi ve teknolojiyi elinde barındıran gerekli dönüşüme ayak uyduran ülkeler gelir seviyelerini ve büyüme oranlarını artırmayı başarmışlardır ve üst gelir seviyelerine çıkmaları kolaylaşmıştır (Öz 2012:1-3).

"Tarihten elde ettiğimiz gözlemlere göre, ekonomiler “orta gelir” düzeyine yaklaştıkça, artık tarımdan kente işgücü transferine ve sermaye yatırımlarının uyardığı yüksek karlara dayanan görece “kolay” büyüme kaynakları uyarıcı gücünü yitirmekte; teknolojiler olgunlaşmakta, giderek eskimektedir. Sermayenin karlılığındaki gerilemeler sonucunda vasıfsız işgücü ve doğal kaynakların kullanımına dayanan basit teknoloji sermaye birikiminin ivme kaybetmesi kaçınılmaz olmaktadır. İktisatçılar bu düzeyi “orta gelir eşiği” olarak tanımlamakta ve bu noktadan sonra büyümenin kaynaklarının artık sermayenin yeni yatırımlarından değil, üretkenlik kazanımlarından elde edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır" (Yeldan 2013:1).

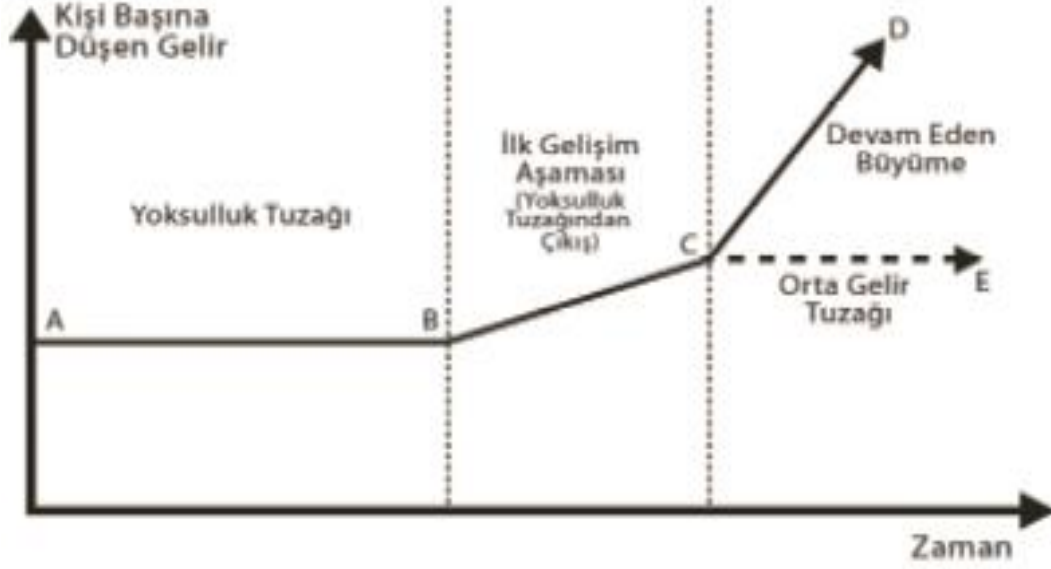
Şekil 1: Gelişmenin Evreleri ve Orta Gelir Tuzağı

KAYNAK: Yaşar, Gezer 2014: 131

Şekil birde de görüldüğü üzere ikinci aşamadan üçüncü aşamaya geçiş sırasında orta gelir tuzağı riski ile karşı karşıya kalınıyor. Dışa bağımlılıktan ve tasarrufların artmamasından dolayı yatırım harcamaları azalıyor, borçlanma artıyor teknoloji gözetimi yabancıların elinde ya da taklitten öteye gidemiyor. Destekleyici endüstrinin gelişiminde bir daralma meydana gelmesi ve yabancıların elinde olması sebebi ile büyüme ve kalkınma üzerinde aşağı yönlü bir ivme ya da durgunluk meydana gelir ve orta gelir eşiğine ulaşılır. Üçüncü aşamanın desteklenmesi ile teknolojiye hâkimiyet elde edilir ve nitelikli mal üretimi sağlanır. Teknolojiyi özümseme ne kadar kısa sürede olursa orta gelir tuzağına yakalanma riski de buna bağlı olarak azalma gösterir.

Şekil 2: Ekonomik Gelişmenin Süreci ve Orta Gelir Tuzağı

KAYNAK: Bozkurt,Bedir vd 2014:24

Yukarıdaki şekle göre ekonomik gelişme süreci beş aşamadan oluşmaktadır. A-B yolu geleneksel ekonomi ve azgelişmişliği(tarıma dayalı bir büyümeyi), B-C gelişmenin ilk aşamasını, C orta gelir seviyesini, C-D yolu D noktasındaki yüksek gelir düzeyine geçmek için sürdürülebilir büyümeyi, C-E noktası ise ekonomik büyümedeki durağan seviyeyi (orta gelir tuzağını) göstermektedir.

Tablo 1: Agenor’a Göre Ülkeleri Orta Gelir Tuzağına Götüren Yolun Aşamaları

1. AŞAMA
Bir ülke düşük gelirli ülkeler grubundan alt-orta gelirli ülkeler grubuna geçerken işgücünün yoğunluğu da tarımdan imalat sanayisine kayar.
2.AŞAMA
Bu sektöre mevcut işgücünün niteliği yabancı olduğu için teknoloji ithal edilir. Belirli bir süre ithal teknoloji sayesinde verimlilik artışı sağlanabilir.
3.AŞAMA
Ancak zamanla tarımdan imalat sanayisine doğru düşük nitelikli işgücü yoğunluğu artacaktır. Bu artış belli bir süre sonra ekonominin istihdam yaratabilme seviyesinin de üstüne çıkmaya başlar.
4.AŞAMA
Bu noktadan sonra; işgücü maliyetleri artar, üreticinin rekabet gücü azalır ve ithal edilen teknolojinin de belli bir süre sonra getirisi de düşünce ekonomik büyüme uzun dönemde durağanlaşarak ülke Orta Gelir Tuzağına yakalanır.

KAYNAK: Dündar 2013:21

Azalan verimlerden kurtulmak, teknolojik süreci yükseltmek ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlayıp geliri seviyesini artırmak için iki ana etmen bulunmaktadır. Bunlardan biri eğitim bir diğeri ise ihracata konu olan malların katma değerlerinin uluslararası piyasa rekabet oranlarına yükseltmektir. Eğitim seviyesinin arttırılması ve iyileştirilmesi beşeri sermayenin verimliliğine katkı sağlayarak teknolojik ürünlerin(nitelikli ürünlerin) üretilmesine olanak sağlar. İhracata konu olan malların desteklenmesi ve katma değerlerinin arttırılması yabancı ülkelerin tasarruflarını yurt içine çekmekle birlikte geliri artan ihracatçı ülkelerin tasarruf oranlarının ve satın alma paritelerinin artmasına neden olur(Dündar 2013:2).

1.2. TARİHSEL GEÇMİŞİ, BELİRTİLERİ VE ETKİLERİ

1.2.1. Tarihsel Geçmişi

19. yüzyıla kadar tüm devletlerin ekonomik hayatlarının farklılaşmaması ve yeni üretim alanlarının geliştirilememesi nedeni ile ülkelerin genel olarak gelir yapıları arasında pek bir ayrım yapılamamıştır. Tüm ülkeler gelir bakımından düşük gelir gurubunda yer alıyordu. Yeni buluşlar ve 20.yüzyıl da varlığını gösteren gelişen ekonomik aktiviteler nedeniyle devletler zenginleşmeye ve ekonomi alanında ayrımlaşmalara başlamışlardır. Gerek yeni kıtaların keşifleri, gerek yeni ticaret yollarının bulunması ve gerekse sanayi devrimi gibi gelişmeler ülkelerin kişi başına dağılımlarında önemli oynamalara neden oldu. İkinci dünya savaşının son bulması sonucu yapılan ticari anlaşmalarla ülkeler iktisadi olarak planlamalara ve uygulamalara geçmiştir. 1960 yılı öncesinde gerçekleştirilen kalkınma planları ve devletlerin daha verimli ekonomik alanlara yatırım yapmaları gelir ayrımlarını belirgin hale getirmiştir. Ülkeler özellikle orta gelir seviyesine ulaştıktan sonra tarımdan sağlanan vasıfsız iş gücü, meydana gelen düşük teknoloji, daha az karlılık oranları gelir artışını azaltmış ve ekonomideki ivmelenme düşük seyretmiştir (Tuncel 2014:42,43).

Sanayileşmeyle birlikte tarımdan kente iş gücü transferleri başlamıştır. Vasıflı işgücüne yapılan yatırımlarla, işgücüne katılım oranında ve verimliliğinde artışlar sağlanırken bunun yanında teknoloji yoğun alanlara teşvikler verilmiştir(Yeldan v.d. 2013:85,86). Düşük maliyet ve çok sayıda tarımdaki emek arzıyla birlikte ülkeler alt gelirden, alt orta gelir düzeyine yaklaşmaya başlamışlardır. Bazı ülkelerin geçişi kolay olurken bazılarının geçiş süreci uzamıştır.

1960 yılında Dünya Bankasının yayınlamış olduğu raporda gelişen ülkelerin uzun yıllar aynı gelir gurubunda yer alması vurgulanarak orta gelir tuzağı kavramı açıklanmıştır. Sermayenin getirisinin azalması sonucun da düşük teknolojinin kullanımının artması hız kazanması sonucu gelir seviyelerinde bir duraksama yaşanmıştır. İktisatçılar, bu düzeyi “orta gelir eşiğı” olarak tanımlamakta ve bu noktadan sonra gerçekleşecek büyümenin kaynaklarının artık sermayenin yeni yatırımlarından gerçekleştirilemeyeceğini, üretkenlik kazanımları sonucu elde edilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir(Yeldan 2013:1).

Üretkenlik kazanımları elde edilmez ise gelir de uzun yıllar büyüme meydana gelmeyerek orta gelir tuzağına yakalanabilir. Orta gelir tuzağı olarak adlandırılmasının nedeni durağanlığın ve ekonomik ivmenin azalması ve bir üst aşamaya geçemeyen, sıklıkla orta gelirli ülkeler de görülmesidir.

Bazı uluslararası kuruluşlar ülkeler arasında ekonomik kıyaslama yapmaktadır. Bunlardan biri olan Dünya bankası genel olarak ekonomileri kişi başına gelirlerine göre değerlendirirken belirli bir gelir çizelgesi yapmaktadır. Bu çizelge ülkelerin gelişmişlik düzeylerini ve hangi gelir gurubunda olduklarını gösterir. Bu çizelgeye göre ekonomiler düşük gelirli, orta gelirli ve yüksek gelirli olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Tablo 2:Dünya Bankası Gelir Aralıkları

Ekonomik Seviye	Kişi Başına Yıllık Ortalama Gelir
Düşük Gelirli Ekonomi	1,005 dolar altı
Orta Gelirli Ekonomi	1,006-12,275 dolar arası
Alt orta gelirli ekonomi	1,006-3,975 dolar arası
Üst orta gelirli ekonomi	3,976-12,275 dolar arası
Yüksek Gelirli Ekonomi	12,276 dolar ve üzeri

KAYNAK:<http://www.mahfiegilmez.com/2012/12/orta-gelir-tuzag-ve-turkiye.html>

(Erişim Tarihi: 11.03.2015)

Gelir düzeyinde azalma ya da daralmaların en yoğun olduğu gurup orta gelirli ekonomilerde yaşanmaktadır.Tasarruf ve yatırımların azalması sonucu üretimin düşmesi sebebiyle gelirdeki artış durağan bir seyir izleyerek orta gelirli ekonomi alanında sıkışma yaşanır.Belirlenen orta gelir tuzağı yaygın olarak alt orta gelir ve üst orta gelir arasında gerçekleşmektedir.

1.2.2. Belirtileri

Tarımdan sanayiye geçişle birlikte düşük gelir den orta gelire rahat bir şekilde yükselen ülkeler buradan bir üst seviyeye atlama gerçekleştirememişlerdir. Artan maliyetler ve azalan verimler kanununun işlemesi gelirden sabitleşmelere ve de azalmalara neden olmuştur. Bununla birlikte ekonomi daha durağan bir hal seyretnmiştir. Orta gelir tuzağının en büyük belirtisi ülkenin, 20-25 yıl boyunca kayda değer bir gelir artışı sağlayamamasıdır. Asıl kaynak uzun dönemde ülkenin ekonomik durağanlaşmaya girmesidir. Bu durağanlaşma neden kaynaklanır? Durgunluğun en büyük belirtileri ve faktörleri şu şekilde sıralanabilir(Gürsel,Soybilen 2013:1,2):

1. Bireylerde gözlemlenen tüketim azalışları,
2. Sanayi üretiminde meydana gelen düşüşler,
3. Enflasyonda meydana gelen artışlar,
4. Normalin üzerinde meydana gelen nüfus artışları,
5. İşsizlik oranlarında yukarı yönlü artışlar,
6. Girişimcilik faaliyetlerinde meydana gelen azalmalar,
7. Olağan üstü hallerin meydana gelmesi(savaşlar, depremler vs)
8. Kişi başına gelirden aşağı yönlü hareketler,
9. Piyasalarda sağlıklı hareketler,
10. Alt yapı ve ulaşım ağının yeterli olmaması,
11. Tasarruf ve yeni sermaye yatırımlarındaki azalma,
12. Beşeri sermaye yatırımlarında azalma,
13. Yeni teknolojilerin bulunamaması,
14. Çalışan başına katma değer oranlarının düşmesi,
15. Ülkede var olan imalat sanayisinin oranında artışlar sağlanamaması,
16. Yatırımların üretim düzeyini arttıramaması.

Tablo 3: Ekonomik Büyümenin Durağanlaşmasına Sebep Olan Faktörlerin Risk Haritası

Ülke	Kurumsallık	Nüfus	İletişim	Altyapı	Ürün Çeşitliliği	Makro Eko. Fak.	Ticaret
Çin	**	*****	*****	*	*****	***	**
Hindistan	*	**	***** *	*****	*	**	*****
Endonezya	***	***	*	*****	**	*****	*****
Malezya	*****	*	***	*****	*****	*****	*
Filipinler	*****	*****	*****	*****	***	*****	***
Tayland	****	*****	**	**	*****	*****	*****
Vietnam	*****	*****	***	***	*****	*	*****

KAYNAK: Dündar 2013;43

Tabloda bulunan (*) sayısının artması ekonomideki durağanlaşmanın göstergesidir. (*) sayısının artmasıyla birlikte ekonomideki durağanlaşma derinleşmektedir. Tüm bunlar ekonominin durgunluk dönemine girdiğini ya da gireceğini gösteren belli başlı özelliklerden ve faktörlerdendir. Bu kriterin en yoğun olduğu Filipinler' dir. Genel olarak ülkeler arasında var olan risk faktörleri farklılık göstermiştir.

Bunlarla birlikte ekonomide varlığını sürdüren risklerin artması ekonomide durgunluk meydana getirir. Durgunlaşan ya da daralan ekonomilerin Orta gelir tuzağına yakalanması sonucu ülkelerin kişi başına düşen gelir artışı ortalama yüzde 3,5 puan azalma eğilimine girdiği gözlemlenmiştir(Yeldan vd 2013:27). Aşağıda ki tabloda bu durum şöyle özetleyelim;

Tablo 4: Gelir ve Büyüme

	Düşük Gelir	Orta Gelir	Yüksek Gelir
Devam Eden Büyüme	Fakir, Sağlıklı, Umutlu	Orta Gelirli, Sağlıklı, Umutlu	Zengin, Sağlıklı, Umutlu
Yavaşlayan Büyüme	Düşük Gelir Tuzağı Riskinde	Orta Gelir Tuzağı Riskinde	Yüksek Gelir Tuzağı Riskinde
Duran Büyüme	Fakir ve Hasta	Orta Gelir	Zengin ve Hasta

KAYNAK:Müsiad Türkiye Ekonomi Raporu, 2012 Kalkınma Yolunda Yeni Eşik: Orta Gelir Tuzağı: 97

Tablo 4'de görüldüğü üzere başlangıç seviyesinde devam eden büyümede fakir, sağlıklı, umutlu-orta gelirli, sağlıklı, umutlu-zengin, sağlıklı, umutlu olarak sürekli bir iyileşme evresindedir(Her gelir aşamasında olumsuzluklardan olumluluklara doğru bir seyir görülmektedir). Ekonominin ivme kaybetmesi ve daralması yaygın olarak yavaşlayan büyüme ve duran büyüme de ortaya çıkmaktadır. Devam eden büyüme sağlıklı ve umutlu iken yavaşlayan ve duran büyüme de risk ve

hastalık söz konusudur. Gelir tuzağına yakalanması muhtemel olan ise yavaşlayan büyümede olduğu görülmektedir.

1.2.3. Etkileri

Orta gelir tuzağı ile birlikte bir takım sorunlar boy göstermektedir. Ülkeler bu tuzağa yakalandıktan sonra çeşitli ekonomik etkiler ve faktörler yoluyla hem ekonomide hem de bireylerde olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

1.2.3.1. Sosyo-psikolojik Etkileri

Uzun süreli gelirde meydana gelen durağanlık bireyleri sosyo psikolojik olarak etkiler. Gelir artışlarının olmaması nedeniyle tasarruf yapamayan bireyler ileriye yönelik bir birikim yapamazlar. Hane halkının oluşturamadığı tasarruflar nedeniyle yatırımlarda azalmalar ve faizlerde artışlar meydana gelir. Tüm bu nedenlerden dolayı emek piyasasında koşullar daha zayıf hale gelir.(
<http://www.mahfiegilmez.com/2012/12/orta-gelir-tuzag-ve-turkiye.html> (Erişim Tarihi: 11.03.2015))

OGT ile uzun süren gelir aralığında sabitleşme hane halkının alım gücünü zayıflatacağı için o günün koşullarına ayak uyduramayarak tüketim, borçlar ile finansman edilecektir. Toplumda gelirde ki belirsizlik nedeni ile uyuşturucu ve karamsarlık artabilir.

1.2.3.2. Ulusal Etkileri

Ulusal olarak etkiler ele alındığında da orta gelir tuzağına yakalanan ülkelerin ekonomik faaliyetlerinde kısırlaşmalar meydana gelir. Bunlardan en önemlileri başlıca şunlardır(Eser,Terzi 2008:230 ; Bozkurt vd 2014:26 ; Yeldan 2012:26);

1. İmalat sanayisinde gelişmelerin yavaş seyir izlemesi,
2. Tasarruflarla birlikte yatırımların düşük düzeyde kalması,
3. Sanayide çeşitlenme oranının olmaması ya da düşük düzeylerde oluşması,
4. Emek piyasası koşullarının zayıf olması(İşsizliklerin yaşanması),
5. Büyümenin dalgalı bir seyir izlemesi,
6. Sermaye piyasasının gelişmemesi,
7. Sermaye birikiminde ve üretkenlikte azalmalar.

Bu konulardan bir kaçını verilerle açıklayalım,

Tablo 5:Brüt Tasarruflar (GSYİH %)

ÜLKELER	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Arjantin	21,027	23,229	24,173	22,819	18,824	19,696	19,285	16,838	16,643
Brezilya	17,268	17,032	17,540	17,124	14,159	19,226	19,461	17,758	16,984
Çin	46,728	50,080	50,260	51,831	51,921	50,602	48,636	49,856	49,866
Hindistan	33,661	34,964	36,607	33,856	33,904	34,159	34,873	32,005	31,810
Meksika	21,574	22,737	22,068	22,673	22,174	22,495	21,178	21,687	19,561
Rusya	31,130	30,724	30,129	31,530	22,658	27,177	30,038	28,116	24,425
Türkiye	15,588	16,244	15,151	16,500	12,864	13,194	14,108	14,243	13,158

KAYNAK: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNS.ICTR.ZS> (Erişim Tarihi: 21.05.2015)

Tablo 5' de görüldüğü üzere Çin ve Hindistan dışındaki ülkelerin tasarruf oranlarının düşük düzeylerde kaldığı görülmektedir. Ulusal tasarrufların az ve düşük düzeyde seyretmesi sonucu ülkeler yabancı kaynaklara yönelir. Daha önceki paragraflarda bahsettiğimiz üzere orta gelir tuzağının en önemli göstergesi büyümede meydana gelen aşağı yönlü gelişmelerdi. Bir ülkenin ekonomik büyüme oranını yükseltebilmesi için ulusal tasarruflarının istikrarlı ve yüzdesel olarak yirmilerin üzerinde bulunması gerekir.

2008 krizi nedeni ile özellikle Türkiye, Meksika ve Rusya'nın tasarruf oranlarında sert düşüşler meydana gelmiştir. Tasarruf oranlarındaki sert düşüşler nedeniyle faiz oranları artmış ve yatırım oranlarında azalmalar meydana gelmiştir. Sektörel olarak ülkelerin sanayilerinde daralmalara ve ihracat rakamlarında azalmalar meydana gelmiştir. Böylelikle gelişen ekonomilerdeki yukarı yönlü büyüme aşağı yönlü seyir izlemiştir.

Tablo 6: Uzun Süreli İşsizlik (Toplam İşsizlik %)

Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Arjantin	32.2	28.6	25.3	27.8	24.8	27.5	26.2	27.8
Brezilya	24.6	22.6	20.8	18.9	15.7	17.2	16.0	14.6
Hindistan	-	-	-	-	-	38.2	-	-
Meksika	2.1	2.2	2.4	1.5	1.7	2.1	1.8	1.7
Rusya Fe.	39.0	42.3	40.6	35.2	28.7	30.0	32.9	30.9
Türkiye	39.4	35.7	30.3	26.9	25.3	28.6	26.5	24.9

KAYNAK:DünyaBankası,<http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.LTRM.ZS/countries?page=1>(Erişim Tarihi: 16.06.2015)

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, Türkiye'nin 2010 yılına kadar işsizlik oranlarında sürekli bir azalma meydana gelmiştir. Genel olarak Meksika ve Arjantin dışındaki ülkeler 2010 yılına kadar istikrarlı azalmalar meydana getirmiştir. Yukarıdaki ülkelere Rusya Federasyonu'nda işsizlik oranı 2006 yılında %42,3 ile en yüksek işsizlik oranına sahipken, 2008 yılında Meksika %1.5' lik bir oranla en düşük işsizlik oranına sahiptir.

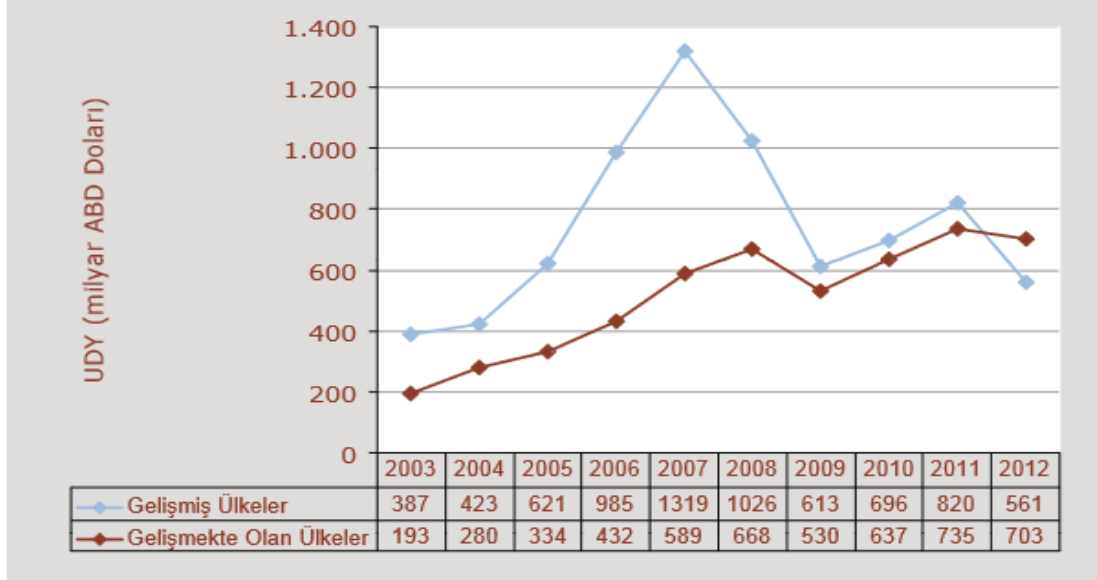
1.2.3.3. Uluslararası Etkileri

Orta gelir tuzağı gelişen ekonomilerin uluslararası piyasalarda bir takım zorluklara neden olur. Gelişen ekonomilerin uluslararası alanda atılım yapmaları ülkenin gerek milli gelirini artırma da ve gerekse cari açıkların giderilmesinde önemli rol almaktadır.

Orta gelir tuzağına yakalanan ülkelerin uluslararası başlıca önemli sorunları(Koçak,Bulut 2014:8 ; Tuncel 2014:53,54);

1. Yabancı yatırımlara bağımlılık,
2. Cari açıkların süreklilik göstermesi,
3. Uluslararası kredi kuruluşlarından yüksek kredilerin gelmemesi,
4. Uluslararası piyasalarda karşılaştırmalı olarak üstünlüğünün azalması ya da bitmesi,
5. Ekonomideki dış borçlanmalarda artışlar yaşanması,
6. Üretimde kopyalamanın artması ve düşük katma değerde kalması,
7. Uluslararası dalgalanmalara karşı ekonominin daha kırılgan hale gelmesi,
8. Uluslararası piyasalara karşı imalat sanayisinde düşmeler yaşanması,
9. Dünya ile rekabet edebilecek genç sayısının azalması,
10. Gelişen teknolojilere ayak uyduramama,
11. Düşük seviyelerde teknolojik araçların kullanılması,
12. Uluslararası doğrudan yatırımlarda düşük oranlardaki alımlar.

Şekil 3: Yurt İçi Uluslararası Doğrudan Yatırımın Ülke Gruplarına Göre Dağılımı

KAYNAK:T.C. Kalkınma Bakanlığı,uluslararası doğrudan yatırımlar 2012 yılı rapor,2013:3

Yurt içi uluslararası doğrudan yatırımların gelişmiş ülkelerde 2007-2008 dönemlerinde zirve yaptığı görülmektedir. Bunun üzerine 2008 krizi sonrası yabancı yatırımların oranlarında gelişen ve gelişmekte olan ülkeler arasında yakınlaşma meydana gelmiştir. 2012 yılına gelindiğinde ise gelişen ekonomilerin gelişmiş ekonomileri geçmiştir. Özellikle Çin, yabancı yatırımların değerlendirildiği önemli bir ülke haline gelmiştir.

Şekil 4: En Fazla Uluslararası Doğrudan Yatırım (UDY) Çeken On Ülke 2010-2012 (Milyar Dolar)

2010			2011			2012		
Sıra	Ülke	UDY	Sıra	Ülke	UDY	Sıra	Ülke	UDY
1	ABD	197	1	ABD	226	1	ABD	167
2	Çin Halk Cumhuriyeti	114	2	Çin Halk Cumhuriyeti	123	2	Çin Halk Cumhuriyeti	121
3	Belçika	85	3	Belçika	103	3	Hong Kong	74
4	Hong Kong	82	4	Hong Kong	96	4	Brezilya	65
5	Almanya	57	5	Brezilya	66	5	İngiltere	62
6	Singapur	53	6	Avustralya	65	6	Almanya	56
7	İngiltere	50	7	Singapur	55	7	Avustralya	56
8	Brezilya	48	8	Rusya	55	8	Singapur	51
9	Rusya	43	9	İngiltere	51	9	Rusya	45
10	İrlanda	42	10	Almanya	48	10	Kanada	62
29	Türkiye	9	26	Türkiye	16	24	Türkiye	12,6
	Dünya Toplamı	1.408		Dünya Toplamı	1.651		Dünya Toplamı	1.351

KAYNAK: T.C. Kalkınma Bakanlığı,uluslararası doğrudan yatırımlar 2012 yılı rapor,2013:4

Yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi gelişmekte olan ülkelerde en çok uluslararası doğrudan yatırımı çeken üç yıl boyunca Çin olmuştur. Brezilya, bir önceki yıllara göre yukarı yönlü seyir izlemiştir. Rusya, dalgalanmalı bir seyir izlerken Türkiye ise yukarı yönlü seyir izleyerek 24. sıraya kadar ilerlemiştir.

1.3. ORTA GELİR TUZAĞININ ÖLÇÜLMESİ VE KULLANILAN ARAÇLAR

Dünya Bankasının liderlik ederek sürdürdüğü çalışmalar sonucu Orta Gelir Tuzağı üzerine yapılan çalışmalarda artışlar gözlemlenmiştir. Teorik çalışmaların yanında ekonometrik analizler kullanılarak Orta gelir Tuzağı ülkeler klasmanının da açıklanmaya çalışılmıştır(Bozkurt vd 2014:27). Bu çalışmalar ışığında Orta Gelir Tuzağının ölçülmesinde birden fazla yöntem vardır. Ancak önemli sayılabilecek ve uygulanan bazı yöntemler şunlardır;

1.3.1. Matematiksel Olarak Ölçülmesi

Günümüzde orta gelir tuzağının ölçülmesinde en çok kullanılan matematiksel ölçümde, ABD GSYH'nın %20'lik dilimi baz alınmaktadır. Eğer yapılan çalışma sonucu çıkan rakamlar ABD GSYH'nın %20'lik dilimin içinde yer alıyor ise orta gelir tuzağında,%20-21'lik dilimde yer aldığı ise orta gelir tuzağına yakalanma riskindedir. Bu gelir aralığının belirlenmesinde uygulanan formül (Ülke KBGSYH / ABD KBGSYH x 100 %) şeklindedir (Caşkurlu, Arslan 2014:74,75).

ABD'de kişi başına geliri 50.000 dolar olduğunu ve bunun yüzde 20'si 10.000 dolar ettiğine göre orta gelir düzeyinin karşılığı 10.000/yıl olarak ortaya konulmaktadır (<http://www.mahfiegilmez.com/2012/12/orta-gelir-tuzag-ve-turkiye.html>(Erişim Tarihi: 11.03.2015)). ABD'nin baz alınmasının nedeni 1920'den beri ABD'nin ekonomik olarak lider kabul edilmesidir.

1.3.2. Büyümede Yavaşlama Yaklaşımı

1957–2007 döneminde orta gelir tuzağını 45 ülke baz almışlardır ve Chow-Probit Testleri ile araştırmışlardır(Bozkurt vd2014:28). Orta gelir tuzağı olgusunu, düşük gelirli bir ülkenin orta gelir düzeyine ulaştıktan sonra ülkenin büyüme sürecinde yavaşlamanın ortaya çıkması durumu olarak ifade etmektedir.Eichengreen vd. göre bu yavaşlama kişi başına gelir düzeyi 16.000\$ seviyesinde görülmektedir(Koçak,Bulut2014:9). Bu yaklaşıma göre büyümedeki yavaşlama ya da orta gelir tuzağı olgusu üç koşulun bir arada gerçekleşmesine bağlı olarak gelişir. Bu koşullar(Koçak,Bulut 2014:9);

1. Büyümede yavaşlama ortaya çıkmadan önceki yedi yıllık dönemde ortalama büyüme oranının %3,5 ve daha fazla olması,
2. Büyümede yavaşlama ortaya çıktıktan sonraki yedi yıllık dönemde ortalama büyüme oranında en az %2'lik (2 puanlık) bir düşüşün olması,
3. Kişi başına düşen gelirin 10.000\$'dan (satın alma gücü paritesine göre ve 2005 yılı fiyatlarıyla) daha büyük olması.
- 4.

Tablo 7: Büyümede Yavaşlama Durumuna Örnek Bazı Ülkeler

Ülke	Yıl	Yavaşlamadan Önceki Ortalama Büyüme Oranı (%)	Yavaşlamadan Sonraki Ortalama Büyüme Oranı (%)	Büyümedeki Fark (%)	Kişi Başına Düşen Gelir (\$)
Arjantin	1998	3,7	0,5	-3,2	13.132
Finlandiya	1975	5,0	2,3	-2,7	15,777
Fransa	1974	4,4	1,6	2,8	17,473
Güney Kore	1996	7,2	-2,2	-0,5	17.613
İran	1976	6,2	-8,4	-14,16	11.385
Lübnan	1985	6,2	-13,85	-20,0	16.192
Malezya	1997	6,5	2,5	-4,0	13.297
Porto Riko	1989	5,8	1,9	-3,9	17.795
Şili	1998	6,1	2,7	-3,4	14.011
Uruguay	1996	3,6	-2,0	-5,6	11.044
Yunanistan	1978	3,6	-0,3	-3,9	16.775

KAYNAK: Eichengreen, Park vd. 2011:5-8

Yukarıdaki tabloya göre yavaşlamadan önceki ortalama büyüme oranı en yüksek olan ülke Güney Kore' dir. Yavaşlamadan önceki ortalama büyüme oranı en düşük olan ülke ise Uruguay ve Yunanistan' dır. Bir sonraki aşama olan yavaşlamadan sonraki ortalama büyüme oranı en yüksek olan ülke %2,7 ile Şili olmuştur. Yavaşlamadan önceki ve sonraki ortalama büyüme oranları arasındaki en büyük farkı (20,0) Lübnan gerçekleştirmiştir. Kişi başına düşen gelire bakıldığında ise en yüksek gelir 17.613 \$ ile Güney Kore' ye aittir.

1.3.3. Düşük ve Yüksek Orta Gelir Tuzağının Belirlenmesi

Felipe vd. orta gelir tuzağını düşük ve yüksek orta gelir tuzağı olarak bölerek ülkeleri dört gruba ayırmışlardır. Tarihsel olarak gelir geçişlerini, süreleri ve büyüme hızlarını araştırmışlardır(Bozkurt,Bedirvd2014:28).Felipe vd. göre bir ülke eğer 28 yıl boyunca alt orta gelir grubunda yer alırsa alt orta gelir tuzağına yakalandığını bildirir(Dündar 2013:24). Çalışmada ayrıca yüksek orta gelir tuzağına ulaşan ülkeler bu gelir grubunda 14 yıl ya da daha fazla kalması halinde de üst orta gelir tuzağına yakalanacağını bildirir(Koçak,Bulut 2014:10).

Tablo 8: Düşük Orta Gelir Grubunda Bulunan ve Yüksek Orta Gelir Grubuna Ulaşabilen Bazı Ülkeler

Ülke	Bölge	Alt-Orta Gelirli (Y _{LM}) Ülke Olduğu Yıl	Üst Orta Gelirli (Y _{UM}) Olduğu yıl	Alt-Orta Ülke Gelir (Y _{LM}) Grubunda Geçirdiği Yıl	Alt-Orta Gelirden Üst Orta Gelire Geçişte Ort. Büy.Hızı (%)
Çin	Asya	1992	2009	17	7,5
Malezya	Asya	1969	1996	27	5,1
Güney Kore	Asya	1969	1988	19	7,2
Tayvan	Asya	1967	1986	19	7,0
Tayland	Asya	1976	2004	28	4,7
Bulgaristan	Avrupa	1953	2006	53	2,5
Türkiye	Avrupa	1955	2005	50	2,6
Kosta Rika	Latin Amerika	1952	2006	54	2,4
Umman	Orta Doğu	1968	2001	33	2,7

KAYNAK: Dündar 2013:24

Tablo 8'de de görüldüğü üzere Çin, Malezya, Güney Kore, Tayvan alt orta gelir tuzağına yakalanmadan üst orta gelir seviyesine ulaşmayı başarmıştır. Özellikle de Çin, tablodaki diğer ülkelere nazaran 17 yıllık kısa bir süre içerisinde üst orta gelir seviyesine geçiş yapmıştır. Bu tabloya göre Umman, Kosta Rika, Türkiye, Bulgaristan ve Tayland alt orta gelir tuzağına yakalanmış ülkelerdir. Alt orta gelir

tuzacağına yakalanarak en fazla bu seviye de kalan ülke Kosta Rika' dır. Kosta Rika'yı sırasıyla Bulgaristan, Türkiye, Umman ve Tayland izlemektedir

Tablo 9: 1950'den sonra Üst- Orta Gelirli Olup Daha Sonra Yüksek Gelir Düzeyine Ulaşan Bazı Ülkeler

Ülke	Bölge	Y _{UM} Düzeyine Ulaşma Yılı	Y _H Düzeyine Ulaşma Yılı	Y _{UM} Düzeyinde Geçirdiği Yıl	Üst-Orta Gelirden Yüksek Gelire Geçerken Ort.Büy.Hızı
Hong Kong	Asya	1976	1983	7	5.9
Japonya	Asya	1968	1977	9	4.7
Güney Kore	Asya	1988	1995	7	6.5
Singapur	Asya	1978	1988	10	5.1
Tayvan	Asya	1986	1993	7	6.9
Avusturya	Avrupa	1964	1976	12	4.1
Belçika	Avrupa	1961	1973	12	4.4
Danimarka	Avrupa	1953	1968	15	3.3
Finlandiya	Avrupa	1964	1979	15	3.6
Fransa	Avrupa	1960	1971	11	4.4
Almanya	Avrupa	1960	1973	13	3.4
Yunanistan	Avrupa	1972	2000	28	1.8
İrlanda	Avrupa	1975	1990	15	3.2
İtalya	Avrupa	1963	1978	15	3.4
Hollanda	Avrupa	1955	1970	15	3.3
Norveç	Avrupa	1961	1975	14	3.5
Portekiz	Avrupa	1978	1996	18	2.8
İspanya	Avrupa	1973	1990	17	2.7
İsveç	Avrupa	1954	1968	14	3.6
Arjantin	Latin Amerika	1970	2010	40	1.2
Şili	Latin Amerika	1992	2005	13	3.7
İsrail	Orta Doğu	1969	1986	17	2.6
Mauritus	Sahra Altı Afrika	1991	2003	12	4.0

Not: YH, yüksek gelir düzeyini belirtir.

KAYNAK:Felipe 2012:18

Tablo 9'a göre üst orta gelir düzeyinde 40 yıllık bir süreyle en fazla Arjantin kalmıştır. Hong Kong, Tayvan, Güney Kore 7 yıl gibi kısa bir süre kalmışlardır. Geçiş sırasında ortalama büyüme hızı 5.9 gibi bir büyüme rakamıyla Hong Kong en yüksek düzeyde tamamlamıştır. En düşük büyüme hızına ulaşan ülke Arjantin olmuştur. Dolayısıyla ülkelerin geçiş sürelerinden birbirlerinden farklılık göstermişlerdir. Bazı ülkeler hızlı, bazıları yavaş, bazıları ise durağan bir seyir izlemiştir.

Çalışmanın Türkiye ile ilgili bulguları şu şekildedir(Koçak,Bulut 2014:11);

1. Türkiye 2010 yılı itibarıyla 8.123\$'lık gelir düzeyi ile yüksek orta gelirli ülkeler grubunda yer almaktadır.
2. Altı yıldır bu grup içerisinde bulunan Türkiye'nin yüksek orta gelir tuzağına düşmemesi için sekiz yılı bulunmaktadır.
3. 3 Türkiye'nin 2000-2010 döneminde kişi başına düşen gelir artış hızı ortalama %2,3'tür.
4. 2010 itibarıyla Türkiye'nin yüksek orta gelir tuzağına düşmemesi için kişi başına düşen gelir artış hızının ortalama olarak en az %3,5 olarak gerçekleşmelidir.

Tablo 10: Felipe vd. Gelir Grupları(KBGSYİH)

Düşük Gelirli Ülkeler	2000 dolardan az olanlar
Alt Orta Gelirli Ülkeler	2000-7250 dolar arasında olanlar
Üst Orta Gelirli Ülkeler	7250-11750 dolar arasında olanlar
Yüksek Gelirli Ülkeler	11750 dolar üzerinde olanlar

KAYNAK:Felipe 2012:26

Felipe vd. göre kişi başına gayrisafi yurtiçi hasılatları yukarıda ki tabloda belirtilmiştir. Bu tabloya göre ülkeler 28 yıl boyunca alt orta gelir grubunda yani

2000-7250 dolar arasında kalırsa alt orta gelir tuzağına yakalandığını bildirir. En az 14 yıl boyunca da üst orta gelir grubunda yer alırsa (7250-11750 dolar arası) üst orta gelir tuzağına yakalanması kaçınılmazdır.

Felipe vd'nin meydana getirmiş olduğu yukarıdaki tabloda yapmış oldukları ayrıma göre 1950'de incelenen 124 ülke arasından 82 ülke düşük gelir seviyesinde, 33 ülke alt orta gelir düzeyinde, 6 ülke üst orta gelir düzeyinde ve 3 ülke de (Kuveyt, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri) yüksek gelir grubunda yer almaktaydı. Aşağıdaki tabloda gösterilen ülkeler en az gelişmiş ülkeler olarak belirlenmekte ve "en dipteki 1 milyar insan" olarak tanımlanmaktadır. Bu ülkelerin temel probleminin sermaye birikiminden kaynaklanmadığı bilinmektedir. Aşağıdaki tabloda yer alan ülkelerin ana sorunları arasında savaşlar, kıtlıklar, kurumsal yetersizlikler gibi sosyo-ekonomik faktörleri aşmaları gerektiği bilinmektedir(Yeldan,Taşçı vd. 2012:35).

Tablo 11: Düşük Gelir Tuzağındaki Ülkeler (1950-2010)

Asya	Sahra-Altı Afrika	Sahra-Altı Afrika
Afganistan (1.068)	Çad (708)	Nijer (516)
Bangladeş (1.250)	Kongo (259)	Nijerya (1.674)
Lao (1.864)	Eritrea (866)	Rwanda (1.085)
Mongolya (1.015)	Gambiya (1.099)	Senegal (1.479)
Nepal (1.219)	Gana (1.736)	Sierra Leone (707)
Karayipler	Gine (607)	Sudan (1.612)
Haiti (664)	Kenya (1.115)	Tanzanya (813)
Sahra-Altı Afrika	Lesotho (1.987)	Togo (615)
Angola (1.658)	Liberya (806)	Uganda (1.059)
Benin (1.387)	Madagaskar (654)	Zambia (921)
Burkina Faso (1.110)	Malawi (807)	Zimbabve (900)
Burundi (495)	Mali (1.185)	-
Kamerun (1.208)	Mauritanya (1.281)	-

KAYNAK: Yeldan vd. 2012:35

1.3.4. Egawa Çalışması

Egawa, çalışmasında başka bir boyuttan konuya girerek gelir dağılımı eşitsizliğinin orta gelir tuzağına yol açıp açmayacağını incelemiştir. Yapmış olduğu çalışmayla birlikte Gelir dağılımı eşitsizliğinin büyüme oranları üzerinde olumsuz etki yarattığının ve orta gelir tuzağının sebeplerinden biri olduğu sonucuna ulaşmıştır(Bozkurt vd. 2014:29).

1.3.5. Yakalama Endeksi Yaklaşımı

Woo , orta gelir tuzağını belirlemede Yakalama Endeksini kullanmaktadır. Bu Endeksi 1960-2008 dönemlerinden yola çıkarak ülkelerin ekonomilerindeki ilerleme durumlarını belirlemek için kullanmıştır. Ülkeleri yüksek gelirli, orta gelirli ve düşük gelirli olarak sınıflandırmak için, ülkelerin kişi başına düşen gelirlerini ABD'nin kişi başına düşen gelirine oranlanarak hesaplanmaktadır(Koçak,Bulut 2014:11).

1960-2008 dönemi için endeks oluşturmuştur ve endeks değeri %50'den yüksek olanlar yüksek, %55 ile %20 arasında bulunanlar orta ve %20'den düşük olanlar düşük gelirli ülkeler şeklinde olarak belirlemiştir(Bozkurt vd. 2014:28).

1.3.6. Robertson ve Ye'nin Yaklaşımı

Ekonometrik olarak sınanmasına izin veren bir yaklaşım geliştirmişlerdir. Bu yaklaşıma göre orta gelir tuzağında olup olmadığı test edilen A ülkesinin GSYH' sınırın doğal logaritmasından dengeli bir büyüme patikasına sahip olan ABD'nin GSYH' sınırın doğal logaritması çıkarılmakta ve elde edilen yeni seri durağanlık analizine tabi tutulmaktadır(Koçak,Bulut 2014:12).

Genel olarak yukarıdaki çalışmalara göre orta gelir tuzağı; beşeri sermayeden Ar-Ge'ye, ülkelerin gelir dağılımları, sektörel ve bölgesel gelişmeleri, siyasal rejime kadar her alanda geri kalarak yapısal dönüşümlere ayak uyduramayan orta gelirli ülkelerin yaşayacağı zorlu ve sıkıntılı bir süreç olarak ifade edilebilir. bunun yanında çalışmaların ortak yanı orta gelir tuzağının Afrika, Asya-Pasifik ve Latin Amerika ülkelerinde yoğun olarak görülebileceğini gösteriyor(Bozkurt vd. 2014:30).

Aşağıdaki tabloda Summer-Heston veri setine atıfta bulunularak dünya ülkeleri üç bloğa ayrılmaktadır. Zengin, orta dereceli gelirdeki ve yoksul ülkelerdir (Yeldan vd. 2012:37).

Tablo 12: Dünya Ekonomisinde Gelirler İtibariyle Büyümenin Nitelikleri

	Fert Başına Milli Gelir(PPP \$)	Fert Başına Milli Gelir Büyüme Hızı (%)	Sermaye Birikimi (1/GDP)	Dışa Açıklık (X/N)/GDP
Zengin Ülkeler				
1950-1973	10.957,21	3,6	24,1	37,8
1974-1989	18.595,53	2,1	23,6	54,2
1990-1999	23.808,84	1,8	22,8	69,6
2000-2004	28.080,89	1,8	23,6	85,4
Orta Dereceli Ülkeler				
1950-1973	4.109,03	3,2	15,9	40,4
1974-1989	6.649,09	1,5	16,7	50,2
1990-1999	8.440,63	2,3	17,3	70,9
2000-2004	10.107,18	1,8	15,9	79,8
Yoksul Ülkeler				
1950-1973	1.205,92	2,4	16,7	92,0
1974-1989	1.652,48	1,3	12,5	53,7
1990-1999	2.035,82	1,8	10,3	54,7
2000-2004	2.320,10	1,7	10,5	61,0

KAYNAK: Yeldan,Taşçı vd. 2012:37 Not: Bütün alt dönemlerde, Zengin ülke grubu en yüksek gelirli %20 grubuna; Yoksul ülke grubu en alt %20 gelir grubuna; Orta dereceli grup ise geri kalan ülkelere aittir.

Tablodaki ortalama veriler gelişmişlik düzeyine etki edeceği düşünülen üç ayrı bölüm getirmektedir: Sermaye yatırımlarının milli gelire oranı yoksul ülkelerde çok düşük düzeyde kalmıştır. Zengin ülkelerde bu oran %23,4 iken, orta gelir

düzeyinde bulunan ülkelerde %15,9 ve yoksul ülkelerde grubunda %10,5 olarak hesaplanmıştır. Sermaye yatırımlarındaki düşüklükler yoksulluk tuzağının açıklanmasında kullanılan bir değişken olarak değerlendirilmelidir. İhracat ve İthalat toplamının milli gelire olan oranı da benzerlik göstermektedir. 2000 yılında zengin ülkelerde %85,4, orta dereceli ülkelerde %79,8, yoksul ülkelerde %61 olarak dışa açıklık oranı meydana gelmiştir. Aslında orta gelir tuzağı sadece teknoloji ve kaynak kullanımı meselesiyle açıklanabilecek bir oldu değildir. Bunların yanında ticaret ve ürün deseni gibi faktörleri de içerisinde bulunduran karmaşık bir olgudur (Yeldan vd. 2012:37).

1.4. Orta Gelir Tuzağından Çıkış İçin Geliştirilen İktisadi Sistemler ve Modeller

1.4.1. İKTİSADİ SİSTEMLER

Ulusların ekonomik seviyelerini geliştirebilmeleri, kalkınabilmeleri ve en önemlisi kişi başına gayri safi yurt içi hasıllarını yükseltebilmeleri için yüz yıllardır çeşitli sistemler uygulamışlardır. Bu iktisadi sistemlerle üretim hacmi artışı sağlayarak ekonomik büyüme nasıl desteklenecek? Bir ülkedeki üretim hacmindeki artışın önemli göstergelerinden birisi de Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'daki (GSYH) değişimlerdir. Ekonomik büyüme ve kişi başına GSYH' yı artırmak gelişmiş ülkeler kadar gelişen ülkeler açısından da önemli olan bir konudur(Özel 2012:64). Bazı ülkelerde gelir düzeyleri yüksek seyretmesine rağmen, bazı ülkelerin gelir düzeyleri düşük seviyelerde kalmış ve son yıllarda ülkeler arasındaki büyüme oranlarında farklılıklar açığa çıkmaya başlamıştır. Ekonomik büyüme genel bir ifadeyle, bir ekonominin üretim hacminde dönemler itibariyle meydana gelen artış olarak tanımlanmaktadır.

Bu artışı sağlayabilmek için çeşitli iktisadi sistemler ve modeller ortaya konulmuştur. Acaba hangi sistem ve model orta gelir tuzağından çıkış için sermaye birikimi sağlar ve üretim artışına kaynak oluşturur? Azalan verimler kanununa ve artan maliyetleri hangi sistemlerle aşabiliriz? Tasarrufların önemi nedir? Sürdürülebilir büyüme ve kalkınma hangi modelle devam ettirilebilir? Tüm bu

soruların cevabını bulmak için çeşitli iktisadi sistemlere ve modellere örnek vererek açıklayacağız.

1.4.1.1. Merkantilistler

Feodalizmin yıkılması ve merkezi devletlerin oluşmasıyla birlikte ticari kapitalizmin doğuşunu meydana getiren bir dönem olarak nitelendirebiliriz. (1500-1800) Ortaçağı sona erdiren Rönesans, Reform ve keşifler sonucu oluşan bir iktisadi yaklaşımdır(Öztürk 2014:152). Merkantilizmin özü devletin ekonominin göbeğinde yer alması şeklindedir yorumlanabilir. Merkantilistlere göre güçlü olmanın temeli hazinenin büyümesidir. Hazinenin büyümesi içinde dış ticaret fazlası verilmelidir. Bunu sağlayabilmek için devlet, gümrük duvarlarını yükseltmeli ithalatı azaltıp ihracatı arttırmalıdır. Bu sistemle beraber ticaret burjuvazisi doğmuştur.

"Çağdaş iktisadi sistemlerden biri olan Kapitalizm, Merkantilizm ve Fizyokratik düşüncelerin etkileriyle kurumlaşmaya başlamış ve klasik iktisadi düşünceyle şekillenmiş bir sistemdir. Bu sistemin en belirgin özelliği, önceden geliştirilen teorilere dayalı olarak kurumlaşmış olmayışı; zamanla olayların ve değişmelerin etkilendiği teorik yaklaşımlarla şekillendirerek geliştirilmesidir. Kapitalist sistem, 16. yüzyıldan beri Batı Avrupa da meydana gelen iktisadi ve siyasi gelişmelere göre değişerek bugünkü görünümünü almıştır"(Aydemir,Güneş 2006:137). Saf, yalın bir kaynaktan ve bu kaynağın dışındaki unsurlardan meydana gelmiştir(Eren 2011:54). Merkantilizmin ortaya çıkmasını temel etmenlerini şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Feodalitenin yıkılmasıyla birlikte milli devletlerin kurulması,
2. Bilimsel olarak yeni buluşlar(pusula, harita vb),
3. Ticari yolların genişleyip, değişmesi,
4. Altın ve gümüş gibi madenlerin kullanımının yaygınlaşması,
5. Ulaşım ağının gelişmesi, okyanuslarda daha dayanıklı büyük ve buharlı gemilerin yapılması,
6. Haçlı seferleri,
7. Rönesans ve reform hareketleri.

Yukarıda da görüldüğü üzere Merkantilizm tek bir gelişme ya da fikir sonucunda ortaya çıkmamıştır. Tüm bu gelişmeler sonucunda Merkantilizm iktisadi hayata nüfuz etmiştir. Merkantilizmin en büyük temsilcileri Hörnigk, De la Court, Thomas Mun, Jean Bodin, De Sully, Colbert'tir. Merkantilist düşüncenin altında yatan temel düşünceler şu şekildedir(Aydemir,Güneş 2006:145,146);

1. Merkantilist düşünceye göre zenginliğin kaynağı altın, gümüş ve değerli madenlerdir. Dünya üzerinde değerli madenler sınırlı sayıdadır. Bu nedenle ülkeye maden akışını sağlamak için dış ticaret arttırılmalıdır. Bu amacın sonucu savaş bile olsa gerektiğinde yapılmalıdır,
2. Nüfusun fazla olması, donanmanın güçlü olmasına ve buna bağlı olarak devletin güçlü olmasına bağlıdır,
3. Merkantilist düşünceye göre devlet ekonomiye müdahale etmelidir. Devlet ülkeye değerli madenlerin girişi için ihracatı arttırıp, değerli maden çıkışını engellemek için de gümrük duvarlarını yükseltmeli ithalatı kısmalı. Ayrıca kendi limanlarına mal getiren gemilerden ek olarak vergiler alınmalı ve böylece hazine büyümelidir,
4. Dünya da ticaret sonucu karlı çıkacak devlet ihracatı yapandır,
5. Dış ticaret ne kadar fazla olursa uluslararası piyasada o kadar çok söz sahibi olunulur,
6. Devlet kendi tüccarlarını korumalı ve diğer ülkeleri sömürmelidir,
7. Milliyetçi bir anlayış yer aldığından dolayı devlet milletin gücünü temsil etmesi nedeniyle devlet güçlü olmalıdır,
8. Servetin ve siyasi gücün kaynağı sayılan kıymetli maden varlığının artırılması iki yolla gerçekleştirilir.Ülke bu kıymetli madenlere sahipse işlemelidir. Eğer bir ülkenin kıymetli madenleri, ülke içinde üretilip karşılayamıyorsa, ülkeye dış ticaret yoluyla kıymetli maden akışı sağlanmalıdır Yukarıda da değinildiği gibi ithalat engellenmeli ve ihracat özendirilmelidir.

Uygulanan bu Merkantilist politikalar sonucunda değerli madenlerin belirli ülkelerde toplanması sonucu, az miktarda değerli madene sahip olan ülkelerin satın alma güçleri azalması nedeniyle ithalat yapamamaktadırlar. Satın alma güçleri

yüksek olan ülkelerin değerli maden ve para bolluğu nedeniyle enflasyon yaşanmaktadır ve ihracat yapamaz hale gelmektedirler(Öztürk 2014:156). Bu noktada miktar kuramı devreye giriyor ve bol olan paranın değer kaybetmesi sonucuyla karşı karşıya kalınıyor.

Devletin ekonomik hayata müdahale etmesi sonucunda ithalatın yapılmaması nedeniyle meydana gelen enflasyon ve dış ticaretin azalması krize yol açmaktadır. Paranın satın alma gücü düşürülememesi nedeniyle etkinliğini kaybetmiştir. Ekonomik açıdan paranın değerli olması değil mübadele açıdan değerli olması önem kazanmıştır. Bu nedenlerden dolayı ve giderek sanayi akımlarının yaygınlaşması nedeniyle Merkantilizm sona ermiştir ve Fizyokrasi ve Klasik İktisadi Ekol bayrağı devralmıştır.

1.4.1.2. Fizyokratlar

Merkantilizm, ticari kapitalizm ve yeni gelişen mutlak monarşilerin iktisadi düşünce sistemini yansıtmaktayken, Fizyokrasiyle birlikte girişimci çiftçiyi, büyük ölçekte üretim yapacak tarımsal üreticiyi ön plana çıkarmaktadır(Çiftçi 2001:6). Merkantilizmin başarısız olması sonucu Merkantilizme tepki olarak ortaya çıkmıştır. En önemli temsilcileri François Quesnay (Ekonomik Tablolar), R.J. Turgot, AbbeNicolos, Etienne de Condillac, Le Trosne ve rahip Beandean'dır.

18. yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da gelişen Fizyokrasi, Merkantilistler gibi servetin kaynağını aramaktadırlar ve değerli madenler ve paranın olmadığını, doğanın yani üretimin olduğunu öne sürerler.Gerçek verimin mamul mallardan ziyade sadece tarımdan geldiğini öne sürmüşlerdir.Dolayısıyla ekonomik kalkınmayı ve gelir seviyesini arttırabilmek amacıyla tarımda üretim ve verimlilik artışı sağlanmalıdır(Çalcalı 2013:92). Fizyokratlar, ticareti; “ sadece üretilen malların el değiştirme aracı" düşüncesiyle üretken bir faaliyet olmadığını beyan etmişlerdir. Fizyokratlara göre, ticaret fazlası yaratma çabaları, tarımsal ürünler üzerindeki talebi azaltarak, ulusal zenginliği negatif olarak etkileyecekti(Çiftçi 2001:7).

Fizyokratlara göre artık sağlayan yegane üretim tarımdır. Bu nedenle yalnız tarım üretken olduğundan ve sadece tarımdan artık yaratıldığından dolayı tarımdan vergi alınmalıdır. Bu artık toprak sahiplerinin elinde bulunduğundan dolayı da bir defaya mahsus toprak sahiplerinden vergi alınmalıdır. Böylece vergi giderleri azalır ve etkin bir vergileme meydana gelir. Ekonomik büyümenin motoru Fizyokratlar için tarımdır.

Ekonomik süreçte, ticari faaliyetlerin devam edebilmesi için sürekli satmanın imkansız olduğunu ve bu bağlamda Merkantilistlerin aksine dış ticaretin serbest bırakılmasını ön görmüşlerdir. Doğal düzenin kusursuz olması nedeniyle eğer devlet ekonomiye müdahale etmemesi durumunda piyasada meydana gelecek olan aksaklıkların kendiliğinden ortadan kalkacağını ön görmektedirler. Bu bağlamda devletin ekonomiye müdahale etmemesini savunurlar. Eğer kanunlar koyulacaksa bu kanunlar doğadan alınmalı ya da doğaya uygun olmalıdır. Çünkü doğanın kanunları kusursuzdur. Diğer bir yandan Fizyokrasi'nin doğduğu Fransa'da tarım ürünleri ihracatına devlet vergi koyuyordu. Bununla birlikte tarım ürünleri olan talep azalan bir seyir izlemekteydi. Fizyokratların, ticaret serbestisini ilk savunan düşünürler olmasının nedenini bu durum etkilemiştir(Altınkaş 2013:37).

Asıl mesleği doktorluk olan Quesnay, Ekonomik Tablo adlı eserinde yegane üretken sektör olarak gördüğü çiftçiler ile kısır sektör dediği zanaatkarlar arasındaki fon akımını göstermektedir. Ortada yer alan toprak sahipleri, çiftçilerden kira toplar ve onu mamul mallara harcayarak çiftçilerle çalışanlar arasında bir taraftan öbür tarafa giden harcamaları başlatmaya neden olur(Forstater 2013:26). Aynı okuldan Marquis de Mirabeau, bu eserin insanlık tarihinde yazı ve paranın bulunmasıyla kıyaslayarak önemini belirtmişlerdir

(http://www.ekodialog.com/Konular/iktisatcilar/quesnay_fizyokrasi.html).

Fizyokratların ticaret ve sanayiye üretken bir sınıf olarak görmemeleri, sanayi devriminin yeşermeye başladığı dönemlerde tarımı desteklemeleri ve hava koşulları nedeniyle az miktarda ürünün elde edilmesi sonucu Fizyokrasi sona ermiştir.

1.4.1.3. Sosyalist Büyüme Modeli

Karl Marx tarafından yazılan "Kapital" adlı eserle ortaya çıkan sosyalizm, kapitalizmin üretiminin ilerleyen safhalarında engel oluşturacağına ve önceden belirlenemeyen yeni bir gerçeğe yöneleceğini ileri sürmektedir. Kapitalizm, gelecekte daha planlı bir hal alacağını, sosyalizmin kapitalizmi izleyecek yegane mantıksal aşama olacağını belirtir(Kıraçlar 2005:34).

Klasik yazarların kavram ve teorilerinin çoğunu Marx, benimsemiştir. Ayrıca emek değer teorisi, düşen kâr oranları, işbölümü gibi ve Marx'la ilişkilendirilen fikirler Adam Smith, Ricardo ve fizyokratlar ve Petty gibi onların seleflerinin çalışmalarında yer almaktadır. Aslında “klâsik politik iktisat” terimini ortaya atan Marx'tı ve klâsik yazarları “yüzeysel iktisatçılardan” ayırt eden karakteristikleri de kendisi tarif etmiştir(Forstater 2013:38).

Marx'a göre üretim araçları ve tekniklerin bir toplumun gelişmesinin en büyük kaynaklarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda insanoğlunun demokrasi ve teknik ilerlemeye bağlı kalınarak oluşturulan kapitalizme kadar birbirini izleyen süreci kabul etmişlerdir. Fakat Marx, sermaye birikimi olgusunun ve sömürünün artması nedeniyle kapitalizmin sona ereceğini belirtmiştir(Emsen 1999:166,167). Marx büyüme teorisi; üretim fonksiyon yapısı, yeniliklerin karakter yapısı ve sermaye birikim şekli ile ilgili özel varsayımlardan meydana gelir. Bu varsayıma göre ücret ve kar hadlerinden dolayı büyüyen bir ekonomide yapısal bozuklukların meydana gelebileceğini ifade eder. Emek(emeğe ödenen tutar) karşılığını aldıkça üretimde artış sağlayacaktır aksi taktirde verimlilikte azalmalar yaşanacaktır. Sermaye artışı için kullanılan emek üretkendir. Aksi durumda işsizlik meydana gelerek konjktüröl hareketlerde artışlar yaşacaktır(Karahanoğulları 2008:122).

Emek açısından ele alınacak olursa Marx, kapitalizmin merkezinde emeğin sömürülmesi sonucu ortaya çıkan sermaye birikimin oluşturduğunu ifade etmektedir. Emeğin karşılığını yarattığından daha düşük olması nedeniyle emeğin sömürüldüğünü ifade eder. Emeğin hakiki değeri değil de sadece işçilere hayatlarını idam edecekleri seviyede ücret verildiğini ifade eder. Eserinde, "Sermaye ölü

emektir; bu, vampir gibi sadece yaşayan emeği emerek hayatını sürdürür ve ne kadar çok emek emerse, o kadar çok yaşar." şeklinde ifade etmiştir(Forstater 2013:39). Marx, bir malın değerinin ancak o malın üretiminde kullanılan emekle ölçülebileceğinin ve de bu emek miktarı malların piyasa değerini yansıtmaktadır. Malların fiyatı değişim için var olan değeri belirlemede yetersiz kalmaktadır. Mallar belirlenen fiyatlardan alınıp satılırsa sosyal emek el değiştirir(Bilgin 2012:10). Toplam artık değerini, sömürünün haddi ve kullanılan emek miktarı belirlemektedir. Marx'a göre sömürü haddi, üç yolla artırılabilir. Bunlar(Özsağır 2008:5);

1. İşçileri daha uzun süre çalıştırmak,
2. Ücret hadlerini düşürmek,
3. Emeğin verimini artırmaktır.

Emek, değeri belirleyen en önemli faktör olarak gören Marx, sermaye sahiplerinin elde ettiği karı ve toprak sahiplerinin kazandığı faizi artık bir değer olarak görmektedir.Bunu örneklendirirsek; işçiler günde beş saat çalışarak kendi geçimlerini sağlayan üretimi gerçekleştiriyorlar. Fakat kapitalistler, işçileri beş saatten daha fazla çalıştırarak artık değer elde ediyorlar.Bunu matematiksel olarak formüle edersek;

$V = \text{Değişken sermaye}$

$C = \text{Sabit sermaye}$

$S = \text{Artık değer gösterdiğinde;}$

$\text{Artık değer oranı} = S/V$

$\text{Sermayenin organik bileşimi} = C/V$

$\text{Kar oranı} = S/V + C \text{ olmaktadır.}$

Sabit sermaye değer yaratmaz sadece emeğin verimini arttırır. Artık değeri, değişken sermaye yaratmaktadır. Kapitalisti kar oranı ilgilendirir(Bilgin 2012:11,12).

1.4.1.4. Klasik Büyüme Modeli

Klasik büyüme teorisi 18.yy sonlarından başlayarak 19.yy başlarına kadar devam eden bir akımdır. Klasik iktisadi düşüncenin ileri gelenleri; Adam Smith, David Ricardo, Thomas Malthus, J. Stuart Mill, J. Baptiste Say tarafından geliştirilmiştir. Klasik iktisadi düşünce A. Smith tarafından (Ulusların Zenginliği) kurulduğu ve David Ricardo tarafından geliştirildiği kabul edilmektedir (Özsağır 2008:4).

Klasik iktisadın kurucusu Adam Smith'in büyüme teorisinde, sermaye birikimi, iş bölümü ve uzmanlaşma, uluslar arası ticaret en önemli unsurlar olarak yer almaktadır. Bunlar ekonomik büyümeyi sağlamak amacıyla birbirlerini harekete geçireceğini varsaymaktadır. Bir ülkenin elinde bulundurduğu kaynaklara oranla sermaye birikimi az olması nedeniyle kar oranları yüksektir. Bu nedenle sermaye stokunda artış meydana gelmektedir. Sermaye stokundaki bu artışla birlikte iş gücüne talep artmaktadır. İş gücüne artan talep sonucu ücretler artmaktadır. İş gücünü belirleyen nüfus, artan ücretler vasıtasıyla artma eğilimine girmektedir. Sermaye stokundaki artışlar sonucu sermayenin kar oranı azalmaktadır (azalan verimler kanunu devreye girmektedir). Tüm bu artışlar "tam zenginlik aşaması" na ulaştığı vakit büyüme hızı yavaşlamakta ve durağan bir hal almaktadır. Ekonominin bu noktaya ulaşması sonucunda kar hadleri aşağı yönlü bir seyir izleyecek ve ücretler düşerek doğal ücret seviyesine ulaşılacaktır(Bilgin 2012:4,5).

İş bölümü ve uzmanlaşma açısından Smith, Ulusların zenginliği adlı eserinde şöyle açıklamaktadır;"bir işgücünün tek başına belki de tek bir iğne bile yapamayacağını ancak 12 kişilik bir iş bölümü yapıldığında her bir işgücünün günde 4.800 iğne yapabileceğini ifade etmiştir. Aynı şekilde çivi örneğinde de Smith, işbölümüyle günde bir işgücünün 2.300 'den fazla çivi yapabileceği örneğini vermiştir. Ayrıca işbölümü neticesinde insanlar tek bir hedefe yöneldikleri zaman birden fazla işgücünün tek bir amaca yönelmesi söz konusu olur ve bu denli yoğunlaşma sayesinde o eylemin daha kolay ve daha çabuk yöntemlerle başarılması için kafa yorulur ve teknolojik ilerleme sağlanır"(Dündar 2013:50,51). İş bölümünü arttıran iki önemli unsur bulunmaktadır. Bunlardan biri ulaşım bir diğeri de paradır.

Ulaşım düzeyinin gelişmiş olması üretilen malların daha kolay,ucuz ve hızlı bir şekilde diğer bölgelere ve şehirlere dağıtılmasını sağlar. Para ise kişilerin kendi tüketim fazlalıklarını para karşılığı satmakta ve elde etmiş oldukları para ile kendi istek ve ihtiyaçlarını gidermektedirler. Böylece piyasanın büyümesine ve iş bölümünün artmasına neden olmaktadır(Bilgin 2012:5).

Adam Smith, dış ticaretin serbest bırakılmasıyla birlikte rekabet artar ve böylece uluslararası uzmanlaşmayı ve ihtisaslaşmayı teşvik edecek ve bu durumdan ticaret yapan ülkeler karlı çıkacak gelirleri artacaktır. Fiyat mekanizması aracılığıyla bu karşılıklı çıkar ilişkisine bağlı sistem yönlendirilecektir. Bireysel karar alıcılar kendi çıkarlarını gözetirken toplumun refahını arttırmada etkinlik sağlanacaktır. Bu açıdan Smith, liberal ekonomi düzenini benimsemiştir. Eğer devlet ekonomiye müdahale ederse dışlama nedeniyle yatırımlar azalır ve kaynaklarda etkinlik sağlanamaz. Devletin ekonomiye ve bireysel karar vericilere müdahale etme gibi bir hakkının bulunmamaktadır(Öztürk 2014:165,166).

Ricardo, Adam Smith'in yolundan giderek serbest piyasa ve dış ticareti ön görmüştür. Böylelikle kişisel çıkarların ön plana çıkması sonucu toplumun refaha ulaşacağını ve emeğin uygun bir düzende dağılacığını belirtmiştir. Bunların yanı sıra Ricardo, oluşturduğu rant teorisinde üç önemli faktörü belirtmiştir.Tüm toprakların verim seviyelerinin aynı olmaması, piyasa fiyatının tek dereceden oluşması,azalan verimler kanunu bu üç faktörü oluşturmaktadır. Ülkeler azalan verimler kanunun işlediği dönemlerde uzmanlık alanlarının yoğun olduğu sektörlerle yönelmeli ve ihtiyacı olanı da ithal etmelidir. Böylelikle ülkeler genel anlamada birbirlerinden faydalanarak kar elde etmiş olacaklar ve sermayenin verimliliğinde azalma yaşanmayacaktır. Ricardo'nun üretim fonksiyonu, Smith'inkinin aksine azalan marjinal verim ilkesine tabidir. Ekonomik büyümenin ilk aşamasında tarımsal üretim en kaliteli topraklarda gerçekleştirilecektir. Ancak ilerleyen dönemlerde artan talep nedeniyle düşük kaliteli topraklarda üretime dahil edilecektir. Ricardo'ya göre toprak miktar olarak sabit olduğu halde kalite yönünden aynı değildir. Yani, büyümeyi sürdürmek için daha fazla alan ekilebilir hale getirilebilir, fakat daha fazla toprak yaratılamaz. Böylece azalan verimler kanunu devreye girecektir. Bunun ekonomik

büyümeye 2 etkisi vardır. Birincisi, toprak sahiplerinin rantları zamanla artacak fakat müteşebbislerin bundan elde ettiği karlar azalacak, ikincisi de tarımdan elde edilen işçi ücretleri zaman içinde artacaktır. Tarım üretimde daha fazla arazi kullanılması sonucunda verimlilikteki düşmeyi, yaygın azalan verimler olarak tanımlar. Yani toprak kalitesinde değişme olmaksızın kullanılan emek miktarında oynama olursa, yeni bir işçinin üretime katkısı bir öncekine nazaran daha az olmaktadır (Kaya 2007:42,43) .

Ücretler ele alındığında, emeğin piyasa fiyatı emek arz ve talebinin kesiştiği noktada yer almaktadır. Ekonomik büyümeyi sağlayabilmek için emeğin piyasa fiyatı doğal ücret düzeyinin üzerinde oluşması gerekmektedir(Dündar 2013:52,53).

Ricordo, uluslararası ticaretin serbest oluşumundan yanadır. İş bölümü ve uzmanlaşmaya sonucu ülkelere katkı sağlayacağını savunmuştur. Kurmuş olduğu karşılaştırmalı üstünlükler teorisinde bir ülke karşılaştırmalı olarak üstün olduğu malları üretmeli ve malların üretiminde uzmanlaşmasını savunmuştur.

Tablo 13: Ricardo'nun karşılaştırmalı Üstünlük Tablosu

Ülke	Buğday	Şarap
İngiltere	15	30
Portekiz	10	15

KAYNAK: <http://notoku.com/karsilastirmali-ustunluk-teorisi/>(Erişim Tarihi: 09.04.2015)

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere İngiltere’de 1 birim şarap üretmenin maliyeti 2 birim buğday üretmenin maliyetine eşittir. Yani 1 birim fazla şarap üretmek demek 2 birim buğdaydan vazgeçmek demektir. Portekiz’de 1 birim şarabın maliyeti 1,5 birim buğdaya eşittir. Diğer bir ifadeyle bir birim şarabın fırsat maliyeti 1,5 birim buğdaya eşittir. Smith'a göre, Portekiz her iki üründe de mutlak üstünlüğe sahip olması nedeniyle sadece Portekiz’in ihracat yapması gerekiyor. Ricardo'ya göre Portekiz’de şarap üretiminin fırsat maliyeti daha düşük olduğundan Portekiz’in şarap üretiminde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu söyler. İngiltere ise buğday

üretiminde aynı üstünlüğe sahiptir. Yani, İngiltere buğday üretiminde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Bu durumda İngiltere buğday ihraç edip şarap satın almalı aynı şekilde Portekiz, şarap ihraç edip buğday satın almalı. Bu durumda her iki ülke de dış ticaretten karlı çıkmış olur. Ricardo'ya göre maliyet oluşturan tek etmen ülkeler arasında hareketsiz olan emek faktörüdür(Bayraktutan 2003:177).

1.4.1.5. Neo-Klasik Büyüme Modeli (Solow Büyüme Teorisi)

Ekonomik büyüme teorisinde birinci devrimi Adam Smith olarak kabul edersek, ikinci devrimi Neo-klasik büyüme modelleri gerçekleştirmiştir. 1956 yılında ABD'li Solow, "İktisadi Büyüme Teorilerine Bir Katkı" adlı eseriyle neoklasik büyüme teorisinin en büyük kaynağını oluşturmuştur(Bilgin 2012:17 ; Kıraçlar2005:45). Solow'a 1987 yılında, hem bu çalışmasından hem de iktisadi büyüme sürecini anlamamıza yaptığı önemli katkılarından dolayı Nobel İktisat ödülü verilmiştir(Kıraçlar 2005:46). Temel olarak Solow büyüme modeli şu varsayımlara dayanmaktadır(Demir 2002:2 ; Bayraktar 2009:32);

1. Ekonomi tam istidamdadır,
2. Ekonomiye devlet müdahale etmemelidir,
3. Azalan verimler ve ölçeğe göre sabit getiri bulunmaktadır,
4. Tasarrufların uzun dönem büyüme oranında bir etkisi bulunmamaktadır,
5. Teknoloji büyümenin gerçekleşmesi için temel belirleyici rolündedir,
6. Durağan durumun sonunu getirecek olan önemli bir faktör teknolojidir,
7. Tasarruf,nüfus artış oranı ve amortisman oranı sabit kabul edilmiştir.

Solow modeli , nüfus artışı ve teknolojik gelişmelerin tasarruf, sermaye ve ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelemektedir. Neo-Klasiklerin özünde sermaye stoku bulunmaktadır. Sermaye birikimini, yeni yatırımlar ve mevcut sermayedeki aşınmalar etkiler. Solow' a göre emek dışsal bir faktördür ve nüfus artış hızıyla arttığını söylemiştir. Emekte meydana gelen artışların sermaye artış hızından büyük olması durumunda ekonomide var olan faiz oranlarında da artışlar sağlanacaktır. Bunun sonucunda ücretlerde azalmalar meydana gelecektir(Bayraktar 2009:33). İşçi başına çıktı miktarı artış gösterirse sermaye miktarı da artış

göstermektedir. Ancak azalan verimler nedeniyle bu artış azalan bir hızla gerçekleşmektedir(Dündar 2013:60). Kişi başına sermaye miktarındaki artışlar büyüdükçe bu ekonomik büyüme üzerinde olumlu etki taratacaktır.

Eğer, işçi başına yatırım oranı ve sermayede yıpranma oranı nüfus artışı ile meydana gelen azalmaya eşit ise işgücü başına sermaye miktarında değişme olmaz. Bu duruma durağan durum denilmektedir. Durağan durumda(uzun dönemde ulaşıldığında) büyüme hızının sınıf olacağı sonucuna varılmıştır. Bu durumun giderilmesi için de dışsal kabul edilen teknoloji devreye sokulmalıdır(Yülek 1997:5). Nüfus artışıdaki değişimler uzun dönemde ekonominin durağan durumunu değiştirmez ancak daha yüksek düzeylerde gerçekleşmesini sağlar. Tasarruf oranları ile durağan olan sermaye stoku ve kişi başı gelirler doğru orantılıdır. Daha çok tasarruf oranına sahip olan ülkeler daha zengin olacaklardır ve yatırımlarda artış meydana gelecektir. Yani daha yüksek düzeylerde durağan durumun yaşanmasına neden olacaktır(Dündar 2013:64). Kısa dönemdeki tasarruf oranlarındaki artış kısa dönemdeki hızlı büyümeyi tetikler fakat uzun dönemde büyümeye etkisi yoktur. Azalan verimlerin devreye girmesi nedeniyle işçi başına sermayenin getirisi azalmaktadır. Sadece ekonominin daha yüksek düzeyde durağan durumuna ulaşmasına neden olur(Bilgin 2012:21).

Solow, modelinde teknolojiyi dışsal olarak kabul etmektedir. Teknolojik gelişmeler emeğin niteliğini verimini artırmaktadır. Yani teknolojik gelişmelerle aynı miktarda emek ve sermaye kullanılarak daha çok çıktı sağlanmaktadır. Teknoloji birikimli ve sürekli artış olarak ilerlemektedir. Teknoloji vasıtası ile birlikte emek başına çıktı artış sağlanabilirse ekonomik büyüme sağlanabilmektedir.

Ayrıca neo-klasik büyümeye göre ülkeler arasında uzun dönemde milli gelir seviyelerinin birbirlerine yaklaşacağı ve belirgin farkların ortadan kalkacağı ileri sürülmektedir (yakınsama hipotezi). Yakınsama hipoteziyle,tasarruf oranları etkisiz kalırken teknolojik gelişme hızları eşit belirlenen ülkelerin büyüme hızları da eşit olacaktır(Yülek 1997:5).

1.4.2. DIŞSAL BÜYÜME MODELLERİ

1.4.2.1. Harrod- Domar Büyüme Teorisi

Keynes'in "Para, Faiz ve İstihdamın Genel Teorisi" adlı eserinde devlet müdahalesi olmadan ekonominin tam istihdam seviyesine ulaşamayacağını ileri sürmüştür. Keynes toplam talep üzerinden sadece kısa dönemi ele almıştır. Uzun dönem çalışmaları ilk olarak Harrod ve Domar yapmıştır. İngiliz olan Harrod ve ABD'li olan Domar'ın ayrı ayrı çalışmaları sonucu vardıkları sonuçlar hemen hemen birbirlerine yakın olması nedeniyle Harrod- Domar modeli olarak İktisat literatüründe anılmaya başlandılar. Harrod- Domar Büyüme Modelinin iki sektörlü (hane halkı ve firmalar) ve basit oluşumu en büyük gücünü oluşturmaktadır. Bu oluşumlardan ötürü yirminci yüzyılda bu modelin sonucu güven verici olarak tanımlandı ve kalkınma iktisadında kilit rol oynadı (Snowdon,Vane 2012:530,531).

1.4.2.1.1. Harrod Büyüme Modeli

Harrod, modelini farklı büyüme hızlarıyla açıklamıştır. Bunlar (Apaydın 2013:34);

1. Gerekli Büyüme Oranı,
2. Fiili(Gerçekleşen)Büyüme Oranı,
3. Doğal Büyüme Oranı

Harrod'un oluşturduğu model, fiili(G) ve gerekli büyüme oranı(G_w), gerçekleşen(C) ve planlanan (C_p) çıktı için gerekli sermaye artış miktarı, genel yatırım miktarı ve gerçekleşen yatırım miktarı arasında ayırım yapmaktadır(Demirel 2006:43). Fiili büyüme oranı, gerçekleşen ekonomik büyümeyi belirtir. Gerekli büyüme oranı, tasarruflarla yatırımların eşit olduğu ve ekonomide stok fazlasının bulunmadığı bir durumu ifade eder(Dündar 2013:54). Bu modele göre $G > G_w$ ve $G < G_w$ ile $G = G_w$ durumlar ortaya çıkmaktadır.

$G > G_w$ ise $C > C_p$ şeklinde olacaktır (s : tasarruf oranı). Fili büyüme oranının gerekli büyüme oranını aşması sonucu hızlı talep artışına neden olmuştur. Buda daha

fazla yatırıma yani daha fazla sermaye gerektirdiğinden sermaye yetersizliği ortaya çıkmıştır(Apaydın 2013:36). Diğer bir açıdan ele alındığında yeni yatırımlara gidilmesiyle stoklarda azalma meydana gelecektir. Üretimin az olması nedeniyle genişlemeyi teşvik edecektir (Demirel 2006:44)..Aksi durumlarda $G < G_w$ durumunda $C > C_p$ şeklinde olacaktır. Gerekenden fazla sermaye malının elde kalması nedeniyle yatırımlar fazla verecek ve stoklarda artık meydana gelecektir ve de ekonomi daralma safhasına girecektir(Dündar 2013:54). Üretimin fazla olması nedeniyle bir sonraki dönemde gerekli büyüme oranı ile gerçekleşen büyüme oranı arasındaki fark giderek açılacaktır.Yani üretim, talepten daha fazla artmıştır. Arz-talep arasındaki dengesizlik arz lehine bozulmuştur. Böylece girişimciler gelecek dönemlere tedbirler alacaklar ve bunların sonucunda eksik kapasite ve işsizlik meydana gelecektir(Apaydın 2013:37).

$G = G_w$, genel dengeden uzaklaşıldığını ya da sapmaların meydana geldiğini gösterir. Bir dengesizlik durumunda, dengeden daha da uzaklaşılacağını söyleyen dinamik fakat istikrarsız bir hareketli denge modelidir(Demirel 2006:44).Bunu bıçak sırtı kavramıyla nitelendirmektedir. Yatırım ve tasarruf eşitliği ile her dönemde elde edilen mal ve hizmetlerin arz ve talep fazlalığı yaratılmadan birbirlerini karşılaması durumunda ancak dengeli bir büyüme sağlamak mümkündür(Alagöz 2004:4).

Doğal büyüme hızını ekonominin sürdürebileceği büyüme hızını ifade etmektedir. Emegın tam istihdamda bulunduğunu ifade eden büyüme hızıdır.

Harrod, ekonomide tam istihdam, durağan durum denge bu üç kavramın birbirine eşit olması durumunda yaşanmakta ve ekonominin altın çağı olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu durumun gerçekleşmesi zordur. Çünkü eşitliğin taraflarını oluşturan marjinal tasarruf eğilimi, teknoloji ve nüfus değişkenleri modelin dışında belirlenmektedir(Bilgin 2012:16).

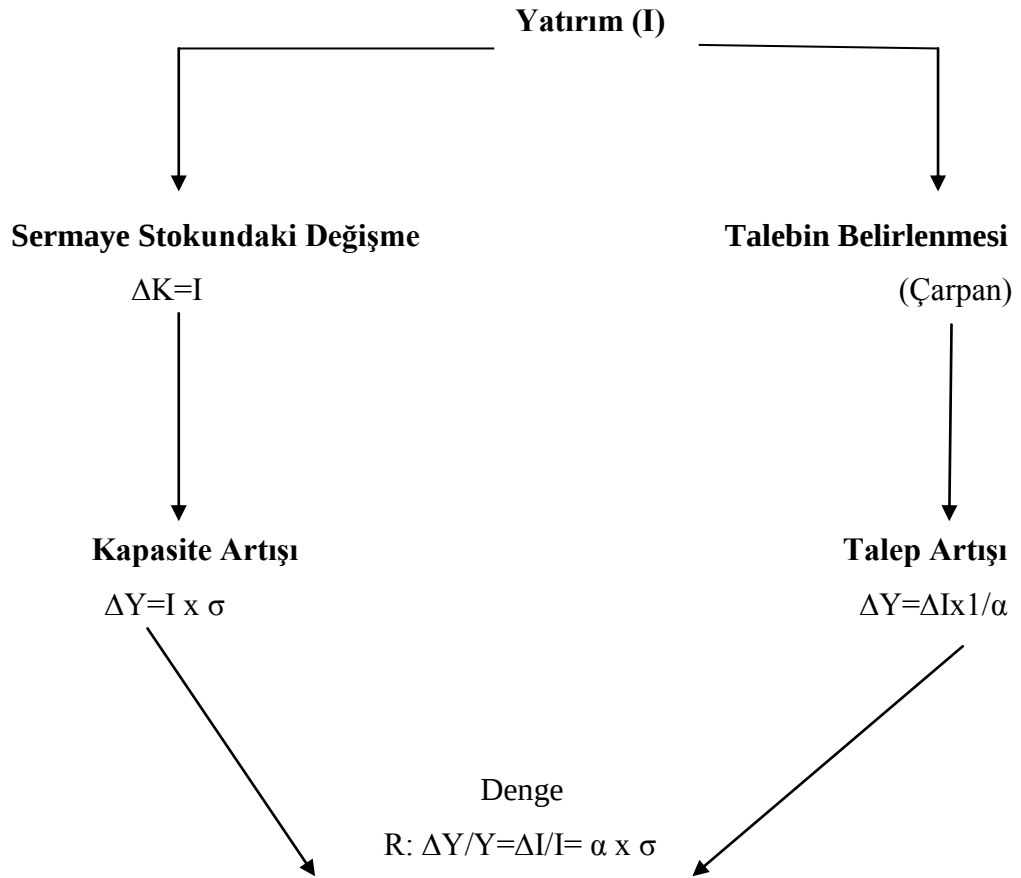
1.4.2.1.2. Domar Büyüme Modeli

Domar, yatırımları daha kapsamlı ele alarak uzun dönemli bir çalışma yapmıştır. Domar'a göre yapılan yatırım harcamaları birbirlerinden farklı iki etki ortaya çıkarır. Bunlar;(Apaydın 2013:30).

1. Kapasite Artırıcı Etki (Arz yönü)
2. Gelir Artırıcı Etki (Talep yönü)

Büyüyen bir ekonomide gelir ve kapasite artışı dengede tutulursa işsizlik ve enflasyondan uzak dengeli bir büyüme gerçekleşir(Apaydın 2013:30). Tam istihdamda dengede olan bir ekonomide yapılan yatırımlar üretim kapasitesini artırırken toplam talebi de arttırmalıdır. Bu dengenin sağlanabilmesi için artan üretim kapasitesinin tamamı kullanılmalıdır (Bilgin 2012:17).

Şekil 5: Domar Modelinde Dengeli Büyüme

KAYNAK: Apaydın 2013:32
 σ = Sermayenin potansiyel sosyal verimlilik
 α = Tasarruf eğilimi

Yatırımların sağlamış olduğu kapasite artışı gelir artışından büyük olduğu takdirde işsizlik meydana gelmektedir. Aksi durumda ise enflasyona sebep olmaktadır. Girişimciler($\alpha \times \sigma$) oranında yatırım kararı vermeleri durumunda ekonomi dengeden uzaklaşır. Ekonomiye tekrar dengeye getirebilecek bir mekanizma bulunmamaktadır. ($\alpha \times \sigma$) oranının altındaki yatırımlar talep yetersizliğine neden olurken, arz yaratıcı kısmını bir sonraki dönemde etkileyebilir. Bunların sonucunda talep yetersizliği ile karşı karşıya kalınır(Apaydın 2013:33 ; Bilgin2012:17).

1.4.2.2.Rosenstein-Rodan' ın Büyük İtiş Teorisi

Dış kaynaklara bağlı kalkınma teorisini öne süren iktisatçılardan bir diğeri de Rosenstein-Rodan' dır. İkinci dünya savaşı ile birlikte geri kalmış bölgeler olan özellikle Doğu Avrupa ülkeleri üzerine çalışma gerçekleştirmiştir. Paul Rosentein-Rodan, 1943 yılında 'Doğu ve Güneydoğu Avrupa'nın Endüstrileşme Problemleri' adlı kalkınma ekonomisi konulu makalesini yayınlarak sorunları ve çözümleri belirtmiştir (<http://www.ekodialog.com/Konular/ekonomik-buyume-modelleri-teorileri.html>).

Rodan'a göre Doğu Avrupa'daki temel sorunlar şunlardır(Yavilioğlu 2002:56);

1. Bu bölgelerde milli gelir düşüklüğünden dolayı talep açısından bir daralma söz konusudur,
2. Bu bölgelerin yüz ölçümleri (Coğrafi alanları) geniş, nüfusları kalabalık ve üretimlerinin düşük olması nedeniyle de üretim (arz) yönüyle dardır,
3. Sermaye miktarları oldukça düşüktü).

Ona göre emek transferi sağlanmalıdır. Yani emek fazlasının bulunduğu geri kalmış bölgelerden, sermayenin fazla olduğu bölgelere göç sağlanmalıdır. Ya da sermaye geri kalmış bölgeye gelmelidir. R. Rodan, emek fazlasının göç etmesi

toplumsal açıdan dengesizliklere yol açabileceği nedeniyle sermayenin geri kalmış bölgelere gitmesi daha uygundur(Yavilioğlu 2002:56).

Rodan'nın Büyük İtiş modeline göre sürekli bir büyüme gerçekleştirebilmek için bir çok alanda büyük ve geniş yatırımlar yapılmalıdır. Bu yatırımlar kalkınmanın yanında itici bir güç yaratmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde var olan yatırım yetersizliği kalkınmanın karşısındaki en önemli engeli oluşturmaktadır (<http://www.webiktisat.net/2015/06/25/rosenstein-rodan-buyuk-itis-kuramibig-push-theory/>).

Rodan, az gelişmiş ülkeleri üçe ayırmaktadır:

Tablo 14:Az Gelişmiş Ülkeler

Sıralama	Kişi Başına Gelir Artış Hızı
Hızlı Büyüyen Ülkeler	%2,0 ve üstü
Yavaş Büyüyen Ülkeler	%0,5 ve &2,0
Durgun Ülkeler	%0,5' den az

KAYNAK:Turhan 2012: 16

Yukarıdaki tablodan yola çıkarak Rodan,belirli bir büyüme hızı yakalandıktan sonra kişi başına gelir oranları birbirlerine yaklaştığını tespit etmiştir. Durgun ülkelerde kişi başına gelir artış oranları yüksek seviyelerde görülmekte iken büyüme aşamaların da ilerleme sağlandıkça oranlarda azalmalar meydana gelmektedir.Rodan, sağlanan dönüşümler ile birlikte durgun ve yavaş büyüyen ülkelerde elde edilen oransal büyüklüklerdeki artışlar kişi başına gelirin dünyanın farklı bölgelerinde zamanla daha eşit hale geleceğinin belirtmiştir(Solmaz 2008).

Sanayileşme açısından dış özel sermayenin kullanımın yatırımlarda daha avantajlı olduğunu açıklamıştır. Fakat bölgeye gelecek olan yabancı sermaye kendi karını artırma çabasında olması nedeniyle bütün bölgede sanayileşme meydana gelmeyecektir. Çünkü özel sermaye ölçek ekonomilerinden faydalanmakta ve küçük

bölgelerle uğraşmaktadır. Bütün bir bölgenin sanayileşmesi için bütün bir endüstri olarak ele alınmalıdır ve tüm faaliyetler planlanmalıdır(Yavilioğlu 2002:56).Bölgeye dışarıdan sağlanan yatırımlar daha az fedakarlığa neden olacaktır. Diğer yönden Dünya ekonomilerinde ağır sanayi işletmelerinin gelişmekte olan ülkelere ürün satma olanağı yaratır(Turhan 2012:16).

İkinci olarak, bölgede yerel sermaye kullanılarak sanayileşme sağlanılacaktır. Ancak bu sanayileşme diğerine nazaran daha yavaş olacaktır. Çünkü sermaye birikiminin az ve sınırlı olması nedeniyle gelişme yavaş bir şekilde gerçekleşecektir. Bu sanayileşme stratejisi, (dikey sanayileşme modeli) sanayinin bütün alanlarında yapıma zorunluluğu bulunmaktadır. Bölgede ağır sanayi işletmelerinin kurulması Dünya üzerinde kapasite fazlası meydana getirecektir(Turhan 2012:16).

1.4.3. İçsel Büyüme Modelleri

Neo-Klasik Büyüme Teorilerinin aksine, ekonomik büyümenin ekonomik sistemin içinde var olan dinamiklerin harekete geçirilmesi ile büyümenin sağlanabileceği üzerinde durulmuştur. İçsel büyüme modeli, ekonomik büyümeyi piyasada var olan ekonomik birimlerin içsel olarak belirlediğini öngörmektedir(Özel 2012:67,68).

1.4.3.1.Lucas'ın Beşeri Sermaye ve Büyüme Modeli

Lucas, Solow modelini sadece Amerika Birleşik Devletleri ekonomisinin büyümesini açıkladığını ve gelişen ekonomileri açıklamada etkin olmadığı şeklinde eleştirmiştir(Özel 2012:67).

Lucas (1988), bütün ekonomilerin tek bir modelle açıklanmasının mümkün olamayacağını kabul etmiştir. Bu nedenle dünya da geçerli olabilecek bir model oluşturmak istemiştir(Demir 2002:3).

Lucas, modelinde sermaye birikiminde ve tasarrufunda meydana gelen artışların ekonomik büyümede de bir artış yaratacağını ifade etmiştir(Demirci,Sancak 2012:163). Ekonomik büyüme için tasarruflarda ve yatırımlarda artışlar olmalı fakat

bunlar kadar diğ er  onemli olan bir diğ er faktör de beşeri sermayedir. Beşeri sermaye olarak vurgulanan kavram genelde eğitim yoluyla ortaya çıkmaktadır. Beşeri sermayeye yapılan her bir yatırımın eğitimde harcanan zamanın fırsat maliyeti olarak tanımlanmıştır(Kıraçlar 2005:84). Lucas' a göre çalışma dışında ki süre arttıkça beşeri sermayenin birikimi artmaktadır. Çünkü beşeri sermayenin birikiminin kaynağı kendisinden oluşmaktadır. Lucas, modelinde beşeri sermaye birikimini fiziki sermayenin doğal bir parçası olarak görmemiştir. Okullaşma oranı, bireysel çabalar, çalışma dışı zaman ili kilendirmi tir(Demir 2002:4).

Lucas ayrıca bireyin beşeri sermayesindeki meydana gelen artışın kendi verimliliğini arttırmasının yanı sıra diğ er üretim faktörlerinin üretkenliğine de katkıda bulunduğunu vurgulamıştır. H k metlerin, eğitime ve teknolojik altyapının geliştirilmesine yönelik yapacakları her türlü yatırımın beşeri sermaye birikimi üzerinde olumlu etkiler oluşturduğunu ve büyümeyi fiziki sermayeye yapılan yatırımların etkisinden daha fazla etkileyeceğini belirtmiştir. Yapılan ampirik çalışmalar beşeri sermayenin ekonomik büyümeyi pozitif olarak etkilediğini göstermiştir(Kıraçlar 2005:84). Beşeri sermaye birikimi arttırıldıkça ekonomiye finansman akışı sağlanacaktır. Bu durumda ekonomide büyümeyi tetikleyecektir. Günümüz geli mi  ülkeleri olan Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada beşeri sermayedeki birikimden çokça yararlanmışlardır.

1.4.3.2. Ak Modeli

Rebelo (1991) ortaya koymuş olduğu bu modelde, uygulanan iktisat politikalarındaki farklılıkların meydana getireceği büyüme farklılıklarına dayalı bir yaklaşım oluşturmaktadır(Ateş 1998:75). Rebelo'nun oluşturduğu model, diğ er bir çok içsel büyüme teorilerinde kabul edilen teknolojik gelişmelerin içsel olarak ekonomik büyümeye sağlayacağı hız görüşüne farklılık meydana getirmektedir.Sanayile mi  ülkelerdeki sürekli büyüme hızlarını açıklamak ve belirleyicileri ölçmeye çalışarak, beşeri sermayenin önemini vurgulamıştır. Fiziksel sermayenin varlığına ihtiyaç duyan ekonomi,beşeri sermaye ihtiyacını da karşılamalıdır.Beşeri sermayeye yapılan yatırımlardan ziyade uygulama yoluyla "yaparak öğrenme" sonucu da gelişme kat edebilir(Yülek 2009:9).

Rebelo, marjinal verimlilik olmaksızın (teknolojik gelişme olmaksızın) uzun dönemde sürdürülebilir büyümenin sağlanabileceğini belirtmiştir ve sabit getiri varsayımı altında model oluşturmuştur(Dündar 2013:75). Model $Y=A.K$ şeklinde oluşturulan üretim fonksiyonundan dolayı "AK" modeli olarak adlandırılmaktadır. Üretim fonksiyonundan yararlanılarak oluşturulan modele göre;

$$Y=A.K$$

A: Bir birim sermayeyle elde edilen çıktı düzeyini göstermektedir ve çıktı düzeyi sabit olarak kabul edilmektedir.(ölçeğe göre sabit getiri) (Dündar 2013:75).

K: Ekonominin toplam sermaye stokunu göstermektedir.(Elde edilen "K" fiziki ve beşeri sermayenin toplamını gösterir.)

Rebelo'ya göre azalan verimler kanunun geçersiz olması nedeniyle sermaye stokunda meydana gelen artışların, sermaye getirisinde bir azalma yaratmayacağını belirtmektedir(Apaydın 2013:43). Ayrıca azalan verimler kanunun olmaması nedeniyle yüksek sermaye stokuna hakim ülkeler, yatırımların süreklilik göstermesi halinde büyüme hızlarında yukarı yönlü bir gelişme sağlayacaklardır. AK modeline göre beşeri ve fiziki sermaye yatırımları büyümeyi finanse edecektir. Yüksek tasarruf oranları yüksek derecede büyüme oranlarına yol açmaktadır. Modele göre tasarruf oranları fiziksel ve beşeri sermaye yatırımlarını karşılayacak kadar geniş alanda ele alınmıştır(Ateş 1998:77).

1.4.3.3. Barro'nun Modeli

İçsel büyüme modellerini içeren her bir çalışmada büyümeyi etkileyen yeni bir motor üzerinde durulmuştur ya da bulunan güç kaynağı üzerine eklemeler yapılmıştır. Barro'da 1990 yılında yapmış olduğu çalışmada kamunun büyüme üzerindeki etkisini incelemektedir. Kamunun büyüme üzerindeki etkisini bağımsız bir değişken olarak ele almaktadır(Özel 2012:68). İçsel büyüme teorileri, sermaye ve emek faktörlerinden daha çok kamu politikaları, potansiyel sermaye birikimi, teknoloji seviyesi ve yayılması, doğurganlık tercihi gibi faktörlerin ülkelerin büyüme hızlarını etkileyen çeşitli etmenler olarak görmektedirler. Barro, özel kesim

ekonominin tamamında kaynakların üretkenliğini ve verimliliğini arttıracak kamu malları üretimde yetersiz kalacağını söylemiştir(Özel 2012:69). Barro'nun modeli, devletin yapmış olduğu harcamaları ve politikaları büyüme üzerindeki etkilerini içselleştirmeye yönelik oluşturulan bir çalışmadır(Kıraçlar 2005:99).

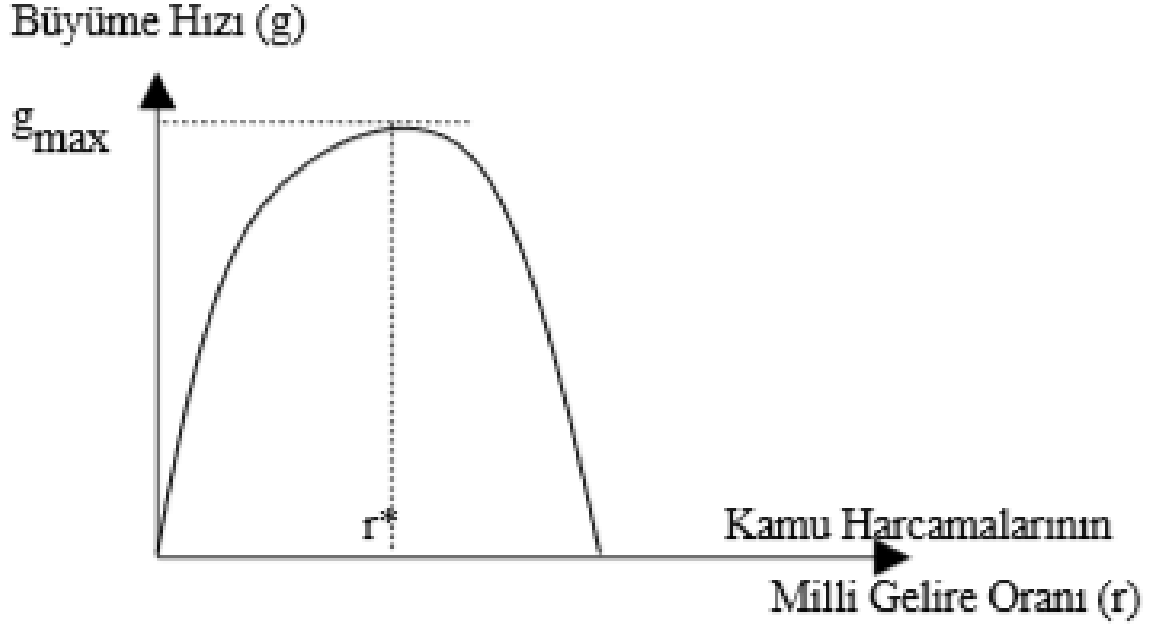
Oluşturulan bu modelde devletin harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkilerinden bahsedilmiştir. Bu harcamalar(Dündar 2013:87);

1. Ar-Ge harcamaları
2. Teknoloji transferleri (yayılması)
3. Mülkiyet haklarının korunması ve güvence altına alınması (güvenlik hizmetleri)
4. Firmaların verimliliklerini artırıcı, maliyetlerini düşürücü harcamalar (bilgi ve iletişim ağlarının güçlendirilmesi, alt yapıların geliştirilmesi, ulaşım imkanlarının artması, yargı hizmetleri vs.)

Yukarıda bahsi geçen faktörler büyümeyi ve üretimi olumlu yönde etkileyen içsel üretim faktörü olmaktadır. Devletin yapmış olduğu harcamalarla sağlanan bedava kamu hizmetleri sayesinde her bir ekonomik birimin üretim faktörlerine dahil olmaktadır ve üretimde verimlilik artışları sağlanmaktadır(Kıraçlar 2005:99).

Kamu harcamaları büyümeyi olumsuz etkilemesinin temel nedeni uygulanan vergilendirme politikalarının özel tasarruflarda azalma meydana getirmesidir. Özel kesimin tasarruflarını kendi harcama politikaları üzerine kullanan devlet, özel kesimde yatırımları düşürmektedir (dışlama). Böylece kamu özel sektör üzerinde negatif bir etkiye yol açmaktadır. Devlet, ekonomide minimum düzeyde tutulması durumunda, kamu harcamaları pozitif etki yaratmaktadır ve böylece ekonomik faaliyetler üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. Eğer devlet ekonomi üzerinde payını arttırırsa oluşan büyüklüğe paralel olarak vergiler üzerindeki baskılarda artış meydana gelir ve ekonomik faaliyetler vergilerden dolayı zarar görür(Kıraçlar 2005:99 ; Özel 2012:69). Bu durum aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Şekil 6: Devlet ve Ekonomik Büyüme

KAYNAK: Kıraçlar 2005:99

Uygulanacak politikalar eğer verimlilik oranları yüksek potansiyeller üzerinde uygulanırsa sermaye ve iş gücü verimliliğinde artış meydana getirir çıktı üzerinde pozitif etki yaratır. Verimlilikte meydana gelen artış ile birlikte vergilenecek gelirin artması anlamına gelmektedir. Artan vergi gelirleri ile uygulanan politikalar daha da güçlenmekte, aksi durumdaki uygulanacak politikalar çıktıda ve verimlilikte azalmalara yol açar ve toplumda tepkiye yol açar. Bunun sonucunda devletin harcamalarını ve yatırımlarını karşılayacak finansman kaynaklarında daralmalar meydana gelir(Kıraçlar 2005:100).

Barro, ayrıca çalışmasında azalan ve artan verimler kanununa değinmiştir. Sermaye birikiminden sağlıklı bir şekilde yani ekonomik büyümeyi etkileyecek biçimden yararlanmak için devlet, özel kesimin verimliliğini artırıcı kamu harcamaları ve yatırımları yapmalıdır. Böylece elde edilen verimle birlikte artan verimler azalan verimler kanunundan daha fazla olur ve uzun dönemde sürdürülebilir büyümeye geçiş yapılabilir(Dündar 2013:87).

1.4.3.4. Ar-Ge Modelleri

İçsel büyüme teorilerinin bu bölümünde sürdürülebilir ekonomik büyümenin itici gücünün AR-GE sektörünün sağladığı avantajlardan kaynaklandığı öne sürülür. Genel anlamda bu gelişmeleri sağlayabilmek için rekabetçi olmayan piyasa koşullarının varlığı gerekir. Bu konu üzerinde bizim ele alacağımız üç temel model yer alacaktır.

1.4.3.4.1. Romer'in Büyüme Modeli

1986 yılında Paul Romer yapmış olduğu çalışmayla neo-klasiklerin aksine teknolojiyi içsel varsaymıştır. Romer'e göre AR-GE sektöründe meydana gelen teknolojik gelişmeler büyümede merkezi itici gücü oluşturmaktadır(Özel 2012:68). Romer'in bu modeline göre, firmalar karlılıklarını arttırmak amacıyla yatırım kararları almaktadır ve bu yatırım kararları vasıtasıyla ortaya teknolojik gelişmeler çıkmaktadır(Ateş 1998:26). AR-GE sektöründe büyümenin devamlılığını sağlayabilen yeni fikirler (bilgiler) ve teknikler (teknoloji) üretilmektedir(Demir 2002:5).

Romer, analizlerinin temelinde bilgiyi artan verimli bir faktör olarak ortaya koymaktadır. Sermaye birikiminden ziyade emeğin etkinliği büyümede önemli bir rol almaktadır. Emeğin etkinliğini arttıran en önemli faktörü de "bilgi" oluşturmaktadır. Bilgi ile birlikte teknolojik gelişmede de yol alınmaktadır. Bilgi ve teknoloji ile birlikte pozitif dışsallık sağlanarak her sektörde bu bilgi ve teknoloji seviyelerinden yararlanılmaktadır. Ayrıca bilgi süreklilik arz ettikçe (kullanılıp, yayıldıkça) bilginin verimliliği artmaktadır(Özsağır 2008:9).

Romer'in modelindeki temel varsayımlar(Dündar 2013:78 ; Ateş 1998:26);

1. Dış ticaretin serbestleştirilmesi (dünya ekonomisiyle bütünleşmek) büyüme oranlarını yukarı yönlü etkilemektedir, ancak bu model kapalı ekonomik üzerinde gerçekleştirilmektedir,
2. Büyümenin itici gücü teknolojik gelişmelerdir,

3. Ekonomilerin büyük nüfusa sahip olmaları, büyümede yeterli bir faktör değildir,
4. Üretimde kullanılan bilgi, sadece oluşumunda maliyet yükü yükler ve değişen maliyetleri etkilemez,
5. Teknoloji Romer'e göre içsel bir faktördür,
6. Büyümenin sağlanabilmesi için tekelleri piyasa koşulları olmalıdır.

Romer bu modelinde , firmaların tekelleri rekabet ortamında çalıştıklarını vurgulamaktadır. Tekelleri rekabet koşulları vasıtasıyla firmalar maliyetlere katlanabilmekte ve AR-GE alanına yatırım yapabilmektedirler. Firmalar elde etmiş oldukları bilgi stoklarını patentler ve lisanslar gibi haklarla tekelleri haline getirmektedirler. Firma sabit maliyetine katlanarak meydana getirdiği bilgiyi, katlanmış olduğu sabit maliyet üzerinden fiyatlandırarak satmaktadır(Dündar 2013:78).

Ekonomi kaynaklarını AR-GE sektörüne aktarmada başarılıysa o denli büyüme oranlarını yakalamaktadır. Bununla birlikte piyasada meydana gelecek olan genişleme ne kadar büyük olursa AR-GE faaliyetleri de büyüme üzerinde artış sağlanır. Romer'in modelinde nüfus piyasa genişliğinde ölçü olarak alınmamaktadır. Çünkü büyüme toplam nüfusun değil beşeri sermayenin oluşturduğu bir fonksiyondur. Beşeri sermaye stokunun büyük olduğu ülkelerde ve firmalarda daha hızlı bir büyüme sağlanır(Kıraçlar 2005:78 ;Ateş 1998:27). Ülkelerin beşeri sermaye stokları düşük ise ekonomide bir durgunluk meydana gelebilir. Her ülkenin beşeri sermaye stoklarının farklılık göstermesi ülkeler arasında büyüme farklılıklarına yol açabilmektedir(Ateş 1998:33).

Genel hatlarla değerlendirme yapılacak olursa, kar güdüsü taşıyan firmalar AR-GE sektöründe dizayn ve teknoloji üretmeye çalışmaktadırlar. Bunun doğal sonucu olarak oluşturdukları yenilikleri içselleştirmektedirler. Aynı zamanda sağlamış oldukları yeni bilgi ve teknolojilerin pozitif dışsallıkları sayesinde gelişmiş ülkelerde azalan verimler ve aşağı yönlü büyüme ya da durgun durum söz konusu olmamaktadır(Demir 6:2002). AR-GE sektöründe meydana gelen ilerlemeler diğer firmalar tarafından kullanılarak yayılmacı bir seyir izleyecektir. Romer'e göre bu

yayılmacı seyirle birlikte bilgi üretiminde artışlar sağlanacak ve büyümede sürdürülebilirlik artacaktır(Dündar 2013:79).

1.4.3.4.2. Grossman ve Helpman'ın Modeli

Grossman ve Helpman'ın modeli, Romer'in modelinde olduğu gibi büyümenin itici gücünün yada motorunun AR-GE sektörünün oluşturduğunu kabul etmektedirler. AR-GE sektörüne yapılan yatırımlar sayesinde kazanmış olduğu yeni boyutla kamu ve özel sektörün harcamalarında ve büyüme üzerinde önemli rol üstlenmiştir(Genç,Atasoy 2010:28).

Grossman ve Helpman'ın modeli, teknolojik yeniliklerin dışa açıklıkla ve dış ticaretle artacağı ve gelişeceği üzerine kurulmuştur. Dışa açıklıkla birlikte az gelişmiş ülkeler, çok uluslu şirketler ve verilen teşviklerle teknoloji transferinin sağlanabileceğini belirtmişlerdir. Ülkelerin gelişmiş ya da gelişmemiş olması önemli değildir, dış ticarete uygulanan kotalar ve kısıtlayıcı diğer engeller büyüme üzerinde ve teknoloji seviyelerinde olumsuz etkiler meydana getirmektedirler. Korumacı dış ticaret politikaları nedeniyle gelişmiş ülkelerdeki AR-GE harcamaları tüketim malları üzerine kaymasına neden olur ve buna bağlı olarak uzun dönemde büyüme oranlarında düşmeler meydana getirecektir(Bilgi üretiminde engel meydana gelecektir.) (Özer,Çiftçi 2009:224).

Grossman ve Helpman'ın modeli iki varsayım altında gerçekleşmektedir.

1. Ürünlerin çeşitlendirilmesi ve bunun sonucunda meydana gelen teknolojik yeniliklerin büyüme üzerindeki etkisi,(Varsayımları; AR-GE yatırımları ile birlikte firmalar tekeli rant elde ederler. Elde etmiş oldukları patentler vasıtasıyla kar marjlarını arttırırlar. Yeni malların geliştirilme potansiyelleri sınırsızdır fakat yeniliklerin gerçekleştirilebilmesi için kullanılacak kaynaklar sabittir. Kar beklentileri ve oranları firma sayısını belirlemektedir. Serbest giriş koşulları altında ücretler belirlenmektedir ve üretilecek yeni ürünler ücret oranlarıyla fiyatlandırılmaktadır. Firmaların toplam karları ve ürün çeşit miktarı veri iken, statik

denge durumunda fiyatlar ve kaynak dağılımı çözümlenmektedir. Bilgi sektöründe ölçeğe göre azalan getiriler meydana gelmemektedir.)

2. Bilginin kamusallaşması ile ekonomik büyüme(Varsayımları; Romer'in modelinden etkilenecek oluşturulmuştur. AR-GE projeleri yeni ürünler için tasarımlar meydana getirir. Bu tasarımlar tasarlayana tekel gücü vasıtasıyla tekelleşme ortamı oluşturur. Ayrıca oluşturulan projeler bilgi sermaye stokuna giriş sağlar ve bu stoktaki birikimler gelecek nesiller açısından potansiyel kullanım aracı oluşturur.) (Özer,çiftçi 2009:224 ; Ateş 1998: 35).

Genel hatlarıyla AR-GE harcamalarıyla birlikte ortaya çıkacak olan içsel teknolojik gelişmeler uzun dönemde sermayenin verimliliğinde artış yaratacaktır. Bununla birlikte firmaların uzun dönem kar marjlarında artış sağlanacaktır ve büyüme yukarı yönlü seyredecektir. Grossman ve Helpman'a göre büyümeyi finanse eden teknoloji bilginin bir ürünüdür (Dündar 2013:80).

1.4.3.4.3. Aghion ve Howitt'in Modeli

Agion ve Howitt'in büyüme modeli Schumpeteryen "yaratıcı yıkım" modeline eklemeler yapmaktadır. Agion ve Howitt, AR-GE yatırımları sonucu elde edilen yeni ürünlerin, eski ürünlerin yerine geçmesiyle yaratıcı yıkım meydana gelmektedir. Model, ardışık dönemleri içermektedir. İlk dönemde elde edilen yeni ürünle birlikte tekelleşme (rant) gücü elde edilmektedir fakat ikinci dönemde elde edilen yeni ürünler (yenilikler) bu rantı ortadan kaldırmaktadır(Dündar 2013:81 ; Ateş 1998:46). Dolayısıyla AR-GE faaliyetlerinden elde edilen karlarda meydana gelen azalmalar patent rekabetine sebep olmaktadır(Özer,çiftçi 2009:226).

Yaratıcı yıkımla birlikte iki sonuç meydana gelmektedir. Bunlardan birincisi, mevcut ve gelecekte yapılacak olan AR-GE faaliyetleri arasında negatif ilişki ve ikincisi mevcut AR-GE faaliyetleri gelecek AR-GE faaliyetleri üzerinde pozitif dışsallığa neden olmaktadır fakat üreticiler üzerinde negatif etkiler meydana getirebilmektedir(Gelecek dönemlere ait AR-GE yatırımlarının yükseleceği beklentileri işgücü talebi ve ücretlerini yükseltir. Ve gelecek dönemlere ait planlanan

AR-GE yatırımlarında azalmalar meydana gelir) (Özer,çiftçi 2009:225 ; Ateş 1998:46).

Genel hatlarıyla gelecek dönemlere ait beklentiler ve AR-GE harcamaları etkileşim iktisadi büyümeyi sağlayacak dinamik süreci göstermektedir (Dündar 2013:82).Her iki dönemde de " ekonominin tek ve sabit olan durağan durum dengesinin oluşmasını sağlamaktadır. Bu durağan durum denge noktasında, vasıflı işgücünün, imalat sanayi ve AR-GE sektörleri arasındaki dağılımında bir değişme olmamakta ve GSYİH rassal bir şekilde artmaktadır." (Özer,çiftçi 2009:225)

1.4.4. Paul Krugman'ın Öngörülleri

Uluslararası rekabet gücünü tanımlamada bir çok yöntem üretilmiş ve geliştirilmiştir. Paul Krugman'da uluslararası rekabete dikkat çeken ABD'li ünlü bir ekonomisttir.

Krugman'a göre rekabet gücü ülke sınırları içinde kaldığı müddetçe bir anlam ifade etmemektedir, sadece verimlilik artışının ayrı bir ismi olarak görev almaktadır. Rekabet, bünyesinde üç temel tehlikeyi barındırmaktadır.

1. Rekabet için harcanan paralar boşa gidebilir,
2. Rekabet nedeniyle korumacılık ve ticaret savaşları oluşabilir,
3. Uygulanan kamu politikaları başarısız olabilir.

Bu nedenlerden dolayı Krugman'a göre, rekabetten ziyade verimlilik artışlarına önem verilmelidir ve üzerinde çalışılması gerekmedir(Karaaslan,Tuncer 2010:5).

Krugman, dış ticaretin serbest olmasının dile getirmiştir. Karşılaştırmalı üstünlüklerin eksik bir model olduğuna ve serbest dış ticaretin doğru bir politika olduğunu varsaymaktadır. Geleneksel dış ticaret teorileri dış ticareti farklı analizlerle inceleyip açıklamışlardır fakat 2. Dünya savaşından sonra meydana gelen gelişmeler geleneksel dış ticaret teorileriyle açıklanamamıştır(Çakmak 2004:51,52). Krugman'a göre ihracat ve büyüme arasında iki yönlü bir ilişki mevcuttur. İhracatla birlikte

önemli derecede verimlilik artışı sağlanabilmektedir. Ölçek ekonomilerinden daha yüksek oranda fayda saylanmaktadır. Ayrıca artan verimlilikle birlikte birim maliyetlerde azalmalar meydana getirmektedir(Özer,Erdoğan 2006:98). Birim maliyetlerdeki azalışlar ve verimlilikteki artışlar ihracatı tetikler böylece ekonomik büyüme de yukarı yönlü bir artış sağlanır. Ekonomik büyüme arttıkça ihracatta da artışlar meydana gelir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAZI GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE ORTA GELİR TUZAĞI

Bu bölümle birlikte gelişmekte olan bazı ülkelerin ekonomik verileri baz alınarak orta gelir tuzağına yakalanıp yakalanmadıkları matematiksel uygulamayla belirlenip yorumlanacaktır. Son yıllarda isimleri sıkça duyulan Arjantin, Brezilya, Çin, Hindistan, Meksika, Rusya gibi ekonomilerinde atılımlar gözlemlenen gelişen ülkelerin son durumları ve tarihçeleri incelenerek yorumlanacaktır. Özellikle 1970'lerin sonunda yaşanan petrol krizi ile birlikte uygulanan büyüme ve kalkınma programları yardımıyla ekonomilerdeki değişiklikler, ülkelerin gelişen teknolojilerle birbirlerine daha çok yakınlaşmaları ve dünyanın küçük bir kasaba haline dönmesi ile birlikte ne denli gelişme kat ettikleri belirlenecektir.

2.1. ARJANTİN

Arjantin, Güney Amerika'da Brezilya'dan sonra yüz ölçümü açısından ikinci büyük ülkedir. Genel itibariyle Arjantin'in ekonomisinin temeli tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Büyük baş hayvancılıkta dünya genelinde bir üne kavuşmuştur. Ayrıca Arjantin, tanın ve keten tohumu yağı üretiminde dünyada birinci sırada yer almaktadır. 1. ve 2. Dünya savaşlarında tarafsızlığını ilan etmesi sayesinde savaşın yıkıcı etkilerinden kurtulmuştur fakat o dönemlerde uygulanan popülist politikalar günümüze kadar uzanan ekonomik istikrarsızlığın temelini oluşturmuştur(Tüfekçi 2008:15). Üretilen sanayi ve tarım ülkenin kendi kendine yeterliliğini sağlamayı başarısında etkili olmuştur (Gülseven 2008:91,92) .

Mescour'un (Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay tarafından meydana getirilmiş olan ortak pazar.) bir parçası olan Arjantin, yaşamış olduğu krizlere rağmen Latin Amerika'daki önemli ülkelerdendir. İhracata yönelik tarım sektörlerine ve doğalgaz, petrol, metal madenlerine sahiptir. Bunun yanında diğer Latin Amerika

ülkelerine nazaran yüksek okuma yazma oranlarına sahiptir(Yulu 2007:77). Bolca hidroelektrik kaynaklarına sahiptir fakat bu kaynak sadece kendisine yeterlilik kazandırmıştır(Gülseven 2008:92).

20.yy ve 21.yy genel olarak değerlendirildiğinde Arjantin, mali ve cari bütçe açıkları, yüksen enflasyon, artan dış borçlar nedeniyle ekonomik krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Bunların ortak etkisi olarak da sermaye kaçışlarında artışlar yaşanmıştır(Gülseven 2008:93). Krizler genel anlamda değerlendirildiğinde Konvertibilite Programı'nın zayıflığından kaynaklandığını göstermektedir. Uygulanan sabit kur politikaları sıcak para girişi sağlarken, dış ticaret üzerinde olumsuzluklar meydana getirmiştir.(milli gelire oranla dış ticaret düşük bir seyir izlemiştir.) Krizler sonucu bankacılık sektörü ciddi bir darbe almış ve konvertibilitesinde düşüşler yaşanmıştır(Özçelik 2004:89,92). 2003 yılında Arjantin toparlanma evresine girerek enflasyon ve işsizlik oranlarında gerilemeler yaşanmıştır. Uygulanan dış ticaret politikaları, alınan önlemler GSYH verilerinin yükselmesine yardımcı olmuştur. Bu gelişmelerle birlikte sermaye kaçışında azalmalara yol açmıştır. 2005 yılında ödenmemiş borçlarını yapılandırarak 2006 yılında İMF'ye olan borcunun tamamını ödeyerek kapamıştır(Gülseven 2008:95,96).

Tablo 15: Arjantin'in Dış Borç Stokları (mevcut ABD \$)

1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
589318 8000	635392 3000	6893777 000	7374659 000	779853 5000	790157 0000	950161 8000	116757 3000	135076 5600	211768 3200
1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
273224 6200	358094 5900	4378700 000	4610832 500	490608 9400	511567 3100	526881 5300	587226 6100	591085 5600	655384 3000
1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
625108 6800	656754 0300	6860563 400	6468139 600	750940 5900	987731 2900	111386 6950	126837 4920	140105 4440	150014 4180
2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
147029 3360	149706 9090	1456443 990	1611208 740	165690 5090	128185 9880	119063 6540	120989 1680	122986 5050	127742 6280
2010	2011	2012	2013						
120791 2790	132742 6860	1330421 15000	1362718 63000						

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/DT.DOD.DECT.CD>(Erişim Tarihi: 05.07.2015)

Yukarıda da görüldüğü üzere Arjantin'in dış borç stoklarında genel itibariyle bir artış söz konusudur. Bir önceki yıla kıyasla 1989-1990, 1992-1993, 1999-2000, 2001-2002, 2004-2005-2006, 2009-2010 yıllarında azalmalar görülmüştür. Özellikle 2004 yılında uygulanan politikalar yardımıyla 46.626.855.000 milyar dolar azalma meydana gelmiştir.

Tüm bu kısa açıklamalar sonucunda aşağıdaki tablo yardımıyla Arjantin'in, matematiksel yaklaşımla orta gelir tuzağına yakalanıp yakalanmadığını inceleyeceğiz.

Tablo 16: Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Arjantin Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$)

Yıllar	Arjantin KBDGSYH(\$)	ABD KBDGSYH(\$)	Arjantin/ABDx100
1980	2738,2846257575	12597,6895147981	21,736403509079385329531446854208
1981	2756,39678818613	13993,1405959924	19,698199766359490833934899179536
1982	2907,75742643498	14438,9719593895	20,138258004885855219292413849343
1983	3530,13166329231	15561,4392280318	22,685123217480177732676496517954
1984	2643,36913309587	17134,2732958762	15,427378141167295491810889531517
1985	2909,5168016203	18269,4473865604	15,925587348419937634666749353068
1986	3595,08613124574	19115,0320863855	18,807638485766947478182582096826
1987	3546,71882015564	20100,8712735617	17,64460242487385570642116689355
1988	3969,32766134127	21483,2371502541	18,476394565584923878238008969823
1989	2375,3392499715	22922,4654503908	10,362494623941088200046292260042
1990	4318,77456755511	23954,4433004972	18,029116825543047502771228951149
1991	5715,50423202955	24405,1924848111	23,419213905346868216135686971044
1992	6797,75281363428	25492,9555501844	26,665220516516804319174137550463
1993	6940,69875771043	26464,8217329245	26,22613077750532349953545980019
1994	7449,48060533628	27776,6165259229	26,819251359804576231411120602495
1995	7373,42740288005	28782,1750200918	25,618034070506922533206368658634
1996	7683,57384790824	30068,2272062481	25,553797352946745019907706512245
1997	8172,66523534306	31572,6902298492	25,885235549603322273525507585447
1998	8248,76471990265	32949,1977640346	25,034796837774650835028840281573
1999	7736,37257792733	34620,9288990826	22,345941671519771582138347491001
2000	7669,27370858434	36449,8551155349	21,040615070416840942190231577825

2001	7170,68969819357	37273,6181034176	19,237975981559173974726734859795
2002	2693,10601949772	38166,0378407812	7,0562892347711309309385936645278
2003	3382,90081240977	39677,1983481058	8,5260576685129548325500356682
2004	4732,80370917799	41921,8097617892	11,289597791867839715867983586317
2005	5694,41924875639	44307,9205848603	12,851921673575745248614413882931
2006	6649,41353400338	46437,0671173065	14,319193581295810912341275929667
2007	8250,24468400083	48061,5376613353	17,166002349188285147827475539868
2008	10054,1117717481	48401,4273403899	20,772345619151132712093547391562
2009	9277,42594502683	47001,5553496818	19,738550939441705239418855755104
2010	11227,8384960848	48374,0564565966	23,210454773746184646036768710224
2011	13439,9414563004	49781,357490134	26,99794086363357376424716499059
2012	14436,6000905096	51456,6587280353	28,055844369553011539520549078832
2013	14623,4786851728	52980,0436263119	27,601862294258711397128676798407
2014	12568,5698152797	54629,4951678912	23,006930187901405320276300908372

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.09.2015)

Yukarıdaki tabloyu baz alacak olursak Arjantin'in bazı dönemlerde dip ve bazı dönemlerde de zirve yaptığını görebiliriz. Özellikle 2002 yılında yaşanan kriz nedeniyle KBDGSYH oranında düşüş sonrasında ABD karşısında %7'lik bir oran sağlayabilmiş ve dip noktasını görmüştür. 2012 yılında ise %28,506'lık bir oran sağlayarak zirve yapmıştır. 34 yılı ele aldığımızda dönemin sadece 19 yılında %20 ve üzeri oranlar yakalayabilmiştir. 1990-2001 yılları arasında istikrarlı bir düzey izlemiş ve oranlar %26 ile %25' de stabil hale gelmiş. 2008 yılı sonrasında ise (2009, 2013 ve 2014 yılını saymazsak) gelirden sürekli bir artış yaşanmış ve ABD gelirine bölümü sonrasında %21'lerin üzerine çıkmayı başarmıştır.

2010 yılı sonrasında Dünya Bankasının çizelgesine göre Arjantin 12,276 \$ seviyesini aşarak üst gelir düzeyine dahil olmuştur. Uygulanan politikalar ve stratejiler Arjantin'in KBDGSYH oranlarını artırmada etkili olduğu açıktır ve bu durum böyle devam ettikçe yüksek gelirli ülkeler grubunda sabit kalmayı başarabilir.

2.2. BREZİLYA

Brezilya, Güney Amerika'da bulunan ülkelere nazaran yüz ölçümü ve nüfus açısından en büyük ülkedir. Asıl geçim kaynağı tarım olmakla birlikte kauçuk ihracatta önemli yer almıştır. Güney Asya'nın da kauçuk üretimine başlaması nedeniyle Brezilya, bu sektörde büyük darbe yemiştir ve kahve üretimine yönelerek ihracatından %10 pay almasını sağlamıştır(Akyol 2013:94).

Brezilya, İkinci Dünya Savaşından sonra yüksek seviyelerde enflasyon rakamları ile karşı karşıya kalmaya başladı. 1930'lu yıllardan sonra yapılan devalüasyonlar nedeniyle ithalat rakamlarında düşmeler meydana gelmiş ve kahve ihracat rakamlarında gerilemeler yaşanmıştır. Sanayi alanında ilerleme sağlamak ve talebi canlandırmak için uygulanan ithalat kotaları, kur denetimleri, vergi vb politikalar uygulanmış ve sanayinin üretimdeki payı %43 seviyelerine ulaşmayı başarmıştır. 1955-1973 yılları arasında önemli büyüme rakamları ve ılımlı enflasyon oranlarını yakalamıştır. 1982 yılında Meksika'da meydana gelen kriz nedeniyle Brezilya, dış borç alımlarında sıkıntıya düşerek uluslararası alanda kredi bulamadığından yatırımlarda gerilemeler yaşanmıştır. Yaşanan kriz nedeniyle Brezilya'da mali çöküntü baş göstermiş ve 1980-1990 yılları arasında büyük bir durgunluk içine girmiştir.(Yulu 2007:82,83 ; Akyol 2013: 94,95)

1990 yılıyla birlikte vergi politikalarını yeniden düzenleyerek özelleştirme programlarıyla kamu sektörünü yeniden yapılandırma devrine girmeye başladı. Banka sistemini disiplin altına almaya başlayarak dış ticareti engelleyen tarife ve vergi oranlarını düşürmeye başlamıştır. Tüm bu gelişmeler yaşanan yüksek oranlı enflasyonun bir nebze önüne geçmiştir fakat dış kaynak bulunulamaması nedeniyle döviz kuru ayarlamalarına gidilmiştir. Bununla birlikte sağlanan iyileşmelerle yabancı sermaye girişinde artışlar yaşanmıştır(Erdem 2011:19).

Minella vd.'nin, döviz kuru şoklarının enflasyon üzerindeki etkisini Brezilya üzerinde ampirik bir uygulama yaparak (1994:09–2002:06 dönemleri) tüketici fiyat endeksinde %32,8'nin döviz kuru şoklarından kaynaklandığını vurgulamışlardır(Peker,Görmüş 2008:190).

2002 yılında yaşanan siyasi belirsizlikler ve riskler nedeniyle IMF ile anlaşma yapılmıştır. Bunun sonucunda artan kamu harcamalarıyla birlikte yatırımlarda ve tüketimde azalmalar meydana gelmiştir. Ayrıca yaşanan Asya ve Rusya krizlerinden dolayı mali kontrol amacıyla borçların yeniden yapılanması programına ağırlık verildi (Bağcı 2011:58,59). 2009 yılında uygulanan politikalarla birlikte iç talepte güçlenmeler yaşanmıştır. Küresel ekonomilerde meydana gelen düzelmelerle birlikte Brezilya büyüme oranlarında da yükselmeler meydana gelmiştir. Ayrıca cari işlemlerde yaşanan iyileşmelerle birlikte dış rezervlerde artış sağlanmış ve enflasyon oranlarında düşmeler yaşanmıştır. Brezilya'nın dalgalı kur sistemine geçmesi nedeniyle yaşanan zorlukların aşılmasıyla son 10 yılda makroekonomik göstergelerde başarılar sağlamıştır (Erdem 2011:27,28).

Tablo 17: Brezilya'nın Dış Borç Stokları (mevcut ABD \$)

1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
598415 8000	772626 8000	118636 52000	150660 10000	224649 44000	277815 62000	338013 14000	425001 90000	550321 05000	617952 67000
1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
719839 14000	819141 51000	944287 15000	990222 19000	104364 284000	104174 204000	109644 566000	120471 145000	118034 779000	114950 716000
1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
120303 909000	121330 757000	129531 169000	144594 938000	152897 847000	160987 778000	181813 098000	198999 819000	242025 906000	245114 989000
2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
242511 682000	229959 721000	231944 172000	235907 976000	220693 598000	188364 548000	194303 020000	238444 455000	262951 108000	281648 395000
2010	2011	2012	2013						
352363 500000	404046 105000	440506 678000	482469 814000						

KAYNAK: Dünya Bankası.

<http://data.worldbank.org/indicator/DT.DOD.DECT.CD> (Erişim Tarihi: 22.07.2015)

Yukarıda tabloya göre Brezilya'nın dış borç stokunda genel olarak sürekli bir artış söz konusudur. 1997-1998 yıllarında ve 2006-2013 yılları arasında ve bu yıllarda dahil olmak üzere yüksek oranlarda artışlar yaşanmıştır. Özellikle 2013 yılında 482469814000 ABD \$ seviyesine gelerek zirve yaptığı görülmektedir. Brezilya, dışa bağımlılığı azaltmak için atıl fonları harekete geçirmeli ve tasarruf artırıcı politikalara yönelmelidir. İçsel ekonomik faaliyetler üzerinde yoğunlaşarak üretim kapasitesinde ve ihracat oranlarında artış sağlamalıdır.

Tablo 18: Brezilya'nın Enflasyon Rakamları (Tüketici Fiyatları (yıllık%))

1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
101,7	100,5	135,0	192,1	225,9	147,1	228,3	629,1	1430,7	2947,7
24820	43498	27595	21769	91556	42165	35134	14727	23231	32929
80580	09132	10999	55134	33599	87631	62713	19553	3265	7714
1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
432,7	951,6	1927,	2075,	66,00	15,75	6,925	3,198	4,8579	7,0447
84601	48459	98349	88718	78763	74360	31694	59189	66241	02451
55003	93168	79395	21171	07792	96724	48908	12357	2515	0627
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
6,837	8,450	14,71	6,599	6,867	4,183	3,637	5,663	4,8864	5,0383
83075	22069	53258	12484	34958	68053	02793	09851	08444	16946
71391	64198	2643	72424	02669	15246	37032	93256	29615	21171
2011	2012	2013	2014						
6,636	5,401	6,201	6,332						
19865	96474	89961	09234						
69300	98233	25538	20520						

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG>(Erişim Tarihi: 15.07.2015)

Tablo 18'ye baktığımızda 1997-2014 yılları da dahil olmak üzere, bu yıllar arasında enflasyon oralarında tek haneli rakamlara ulaşmayı başarmışlardır. Brezilya'da 1994 yılında uygulamaya konan enflasyon hedeflemesinin ülke için bir başarı olduğunu göstermektedir. Ve bu hedeflemeyle birlikte enflasyonu 3 yıl sonra tek haneli rakamlara indirmeyi başarmışlardır (1997 yılı) (Erdem 2011:39).

Tablo 19:Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Brezilya Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$)

Yıllar	Brezilya KBDGSYH(\$)	ABD KBDGSYH(\$)	Brezilya/ABDx100
1980	1923,282615220	12597,68951479	15,266947268080086243769071761
1981	2106,678956607	13993,14059599	15,055083182759683795589655461
1982	2199,701992798	14438,97195938	15,234477904559394182848285699
1983	1551,773036035	15561,43922803	9,9719120660792965310097009216
1984	1560,455788619	17134,27329587	9,1072189737710294141296888907
1985	1629,264909160	18269,44738656	8,9179758680572368311666635366
1986	1919,864803643	19115,03208638	10,043743557256466582667583607
1987	2064,654011411	20100,87127356	10,271465267910355716400928229
1988	2276,240556099	21483,23715025	10,595426285991713412740011838
1989	2879,499870285	22922,46545039	12,561911704121111671520895216
1990	3071,627953144	23954,44330049	12,822789970996132847989029356
1991	2663,786446753	24405,19248481	10,914834818088500411068850364
1992	2513,637934209	25492,95555018	9,8601275527312403947323541805
1993	2777,348239218	26464,82173292	10,494490638352312911202015525
1994	3482,529816374	27776,61652592	12,537631475467871798733798486
1995	4827,327608821	28782,17502009	16,771934732005195637629818117
1996	5163,265812696	30068,22720624	17,171833168879762528118796300
1997	5279,150475216	31572,69022984	16,720622907911685735831358144
1998	5083,626494925	32949,19776403	15,428680635358068429905964943
1999	3476,080826278	34620,92889908	10,040403122663097171397129247
2000	3738,719411720	36449,85511553	10,257158498627449096215267013
2001	3136,496733424	37273,61810341	8,4147901197097260940944190255
2002	2810,230789601	38166,03784078	7,3631714178054404635157797639
2003	3044,255026691	39677,19834810	7,6725554057093689542093056243
2004	3597,978835653	41921,80976178	8,5825942536779696116182026386
2005	4733,183546217	44307,92058486	10,682477272098535383680140388
2006	5809,117873965	46437,06711730	12,509657122166951388177089586
2007	7241,078950127	48061,53766133	15,066265672047476798271772235
2008	8700,613338735	48401,42734038	17,975943720722847995732064738
2009	8462,389117067	47001,55534968	18,004487413467925331006423680
2010	11124,07688236	48374,05645659	22,995956298065941391280164411
2011	13042,19770162	49781,35749013	26,198959528597405860399488025
2012	11922,70467802	51456,65872803	23,170382556396755973520877430
2013	11711,06333731	52980,04362631	22,104669108836561185374397950
2014	11384,61813694	54629,49516789	20,839691272922790601660608038

KAYNAK: Dünya, Bankası.

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.09.2015)

Tablo 19'da yaptığımız matematiksel hesaplama göre, Brezilya son 5 yıl dışında %20 seviyesinin üzerine çıkmayı başaramamıştır. 2002 yılında %7,36 seviyesiyle dip noktasına ulaşmış ve 2011 yılında da %26,19'luk bir oranla tavan noktasına ulaşmıştır. Yapılan bu hesaplama göre Brezilya, 10 yıllık bir süre için %20 kritik değerin üzerine çıkamadığı için orta gelir tuzağına (OGT) yakalanmıştır diyebiliriz.

2.3. ÇİN

Çin Halk Cumhuriyeti, 1 Ekim 1949 yılında Mao liderliğinde ve Rusya'nın da yardımıyla sosyalist modele uygun olarak kurulmuştur. Çin, dünyanın en kalabalık (2012 verilerine göre nüfusu 1,35 milyar ve dünya nüfusunun yaklaşık %20'sine ulaşmaktadır) ve yüz ölçümü açısından en büyük ülkelerinden biridir(Ablikim 2007:4).

Çin, yer altı madenler açısından oldukça zengin bir ülkedir. Özellikle demir, fosfat, titanyum ve teknoloji alanında kullanılan (uzay teknolojisi ve elektronik) ender bulunan madenlere sahiptir ve de ihracatçısı konumundadır. Ayrıca bulunduğu coğrafi konum özelliğiyle taşımacılık ekonomi açısından verimlidir. Tarihi ve zengin kültürü yardımıyla turizm gelirleri her geçen gün artmaktadır. Birleşmiş Milletlerin daimi üyesi olan Çin, veto hakkı nedeniyle uluslararası alanda siyasal anlamda etkindir. Savunma ve silah sanayisi yönünden dünyanın önde gelen ülkelerinden biridir(Tosun 2014:5).

Çin, Mao liderliğinde Batı dünyasının elinde bulundurduğu zenginliğe ulaşabilmek amacıyla 1958 yılında "Büyük Atılım Hareketi" başlattı. Ancak kötü giden hava koşullarının etkisi ile ve uygulanan ambargolar nedeniyle Çin modern zamanların en büyük felaketiyle karşı karşıya kaldı. 1958-1961 yılları arasında ölüm oranlarında olağanüstü düzeyde artış gözlemlendi. Ülkede daha fazla çelik üretmek amacıyla hurdalar eritilip çeliğe dönüştürülürken köylüler devlet eliyle zorla çiftliklere gönderildi ve bunların sonucunda korkunç düzeylerde açlıklar meydana geldi(Güller 2012: 4 ;Wufujiang 2013: 8). 1966-1968 yılları arasında kapitalist düzene yolları kapatmak amacıyla "Kültür Devrimi" gerçekleştirildi. Bu devrimle

birlikte askeri alan dışında tüm kuruluşlar tasfiye edildi. Ancak bu devrim istenilen düzeyde gerçekleştirilmediği için ülke içinde karışıklıklara yol açtı. Devrimle birlikte ortaya çıkan siyasi gerginlik Mao'nun 1976'da ölümü ile son boldu (Wufujiang 2013: 8).

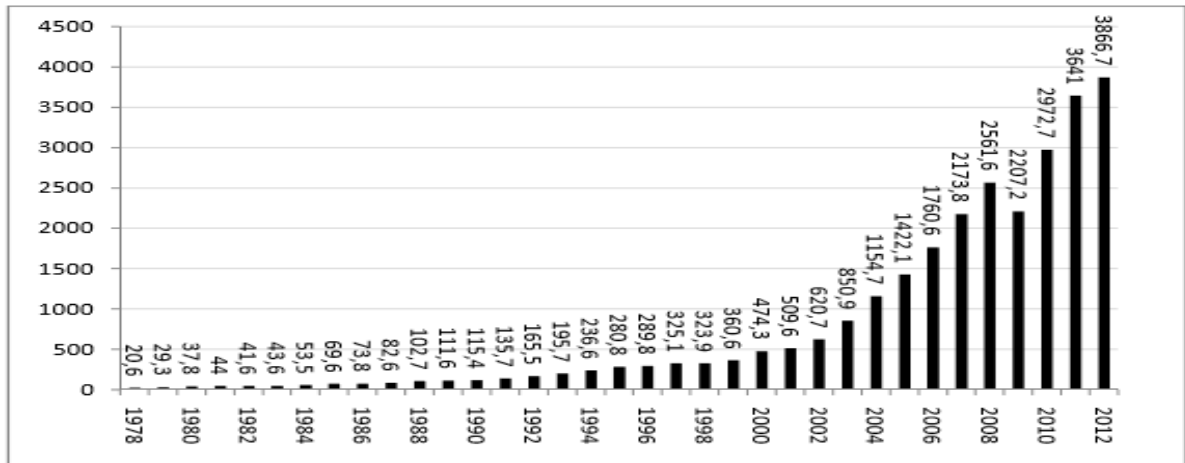
1978 yılının sonlarına doğru Deng Xiaoping ile birlikte Çin ekonomisi dışa açılma kararları aldı ve reformlarını bu yönde yapmaya başladı. Bu kararlarla birlikte Çin uzun zaman sürdürdüğü politikaları terk ederek kapılarını dünyaya açmıştır. Bununla birlikte Çin halkının standartları yükselmiş ve dünyadaki prestiji artmıştır. Böylelikle Çin hızlı ekonomik kalkınma dönemine geçiş sağlamıştır(Ablikim 2007:5). Çin ekonomisi yapılan dışa açılma reformları ile birlikte tarım, sanayi, bilim ve teknoloji alanlarında modernleşmeye başladı ve uygulamalar ülkeyi tüm alanlarda bir dönüşüme soktu, Çin ekonomisi 1977 yılından 2010 yılına kadar kesintisiz ve yüksek oranlarda büyüme rakamlarını sağladı. 1984 yılında reform dönemini en yüksek seviyelerine ulaşılarak uygulanan politikaların ne denli başarı olduğunu göstermiştir. Makao' nun dahil olmasıyla Çin'in Asya'daki önemliliği artmıştır. 2001 yılında DTÖ' ye üye olan Çin, büyüme rakamlarında tekrar artış sağlamıştır(Güller 2012:8,9).

Hong Kong üzerinden yapılan sıcak para girişleri Çin Halk Cumhuriyeti üzerinde ılımlı etkiler yaparak finansörlük rolünü üstlenmiştir. Ayrıca Çin enerji, otomotiv, demir çelik, telekomünikasyon ve petrokimya alanlarına eğilerek bu sektörlerle yabancı sermaye çekmeye çalışmıştır. İhracata yönelik işgücü ağırlıklı sektörleri destekleyerek iş olanaklarını arttırmıştır. Çin hükümetinin oluşturduğu özel bölgeler ve sağladı vergi avantajları yabancı sermaye üzerindeki baskıları azaltmayı başarmış ülke içine girişi kolaylaşmıştır. Kuşkusuz uygulanan politikaların ne denli başarılı olduğu Asya krizinde ve ABD kaynaklı 2007 krizinde büyüme sağlayan Çin ekonomisinin verileri göstermektedir(Tosun 2014:42).

Bu büyümeyle ve gerçekleştirilen politikalar yardımıyla Çin, gelişmiş ekonomilere kıyasla işsizlik oranları iyi bir seyir izlemektedir. Uygulanan katı politikalar işgücü piyasasının liberalleşmesini engellemektedir ve bu durumda büyüme oranlarındaki değişimler istihdam seviyesine yansımaları engellemektedir.

Bazı kaynaklara göre Çin'de günlük iki doların altında çalışan nüfusun yaklaşık 300 milyon düzeyinde olduğu belirtilmektedir. Ancak son dönemlerde Çin'de işgücü piyasasını liberalleştirmek için bazı atılımlar yapmayı planlamaktadırlar. Bu amaç doğrultusunda sosyal güvenlik sistemini yaygınlaştırmayı hedefleyen reform çalışmaları yapılmaktadır. Böylece devlet kontrolünde olan ücretler serbest piyasaya bırakılarak işgücünün milli gelirden hak ettiği payı elde etmiş olacak. Ancak, bu reform çalışmalarının uzun bir süre alacağı düşünülmektedir(T.C. Kalkınma Bakanlığı 2012:30).

Şekil 7: Çin'in Dış Ticaret Hacmi (1978-2012) (Milyar USD)

KAYNAK: Wufujiang 2013:26

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere 1978 yılında dışa açılma kararından sonra Çin ekonomisinin dış ticaret hacminde 2009 yılı hariç sürekli bir artış sağlanmıştır. Yabancı yatırımların ve ihracat sektörlerine uygulanan politikaların verimliliğini açıkça göstermektedir ki Çin ekonomisi dünya dış ticaretinde önemli bir dilimi elinde tutmaktadır.

Tablo 20: Çin'in GSYH Büyüme Rakamları (Yıllık %)

1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
7,841	5,243	9,0568	10,852	15,17	13,46	8,846	11,58	11,28	4,063
44200	10950	70696	97929	60211	61926	37669	32638	05836	20320
11406	30045	8842	9531	99348	03118	74288	01462	98312	23286
1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
3,839	9,178	14,240	13,964	13,08	10,92	10,00	9,297	7,833	7,619
02489	93670	70639	31470	06818	49803	85233	03380	34690	83569
76001	15445	8633	0160	01078	00499	99053	06797	02235	98220
2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
8,431	8,300	9,0820	10,025	10,08	11,31	12,67	14,16	9,634	9,214
27949	31760	67999	37880	50398	00352	65341	23950	66820	19889
90998	10195	7704	0168	99774	00003	99773	00095	01678	95497
2010	2011	2012	2013						
10,44	9,299	7,6525	7,6711						
69890	88521	53100	90689						
40054	99807	29012	97297						

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG> (Erişim Tarihi: 16.07.2015)

Yukarıdaki tabloda gösterildiği üzere Çin'in 1980 yılından 2013 yılına kadar büyüme rakamlarında negatif bir seyir söz konusu değildir. 1984 yılında %15'lik bir büyüme göstererek zirve yapmış ve 1990 yılında %3,8'lik bir büyümeyle dip noktasını görmektedir. Ancak genel olarak tabloyu ele aldığımızda uluslararası krizlerin var olduğu dönemlerde (örnek olarak 2007-2008 krizleri) yüksek oranlarda büyüme yaşanmıştır.

Tablo 21: Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Çin Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$)

Yıllar	Çin KBDGSYH(\$)	ABD KBDGSYH(\$)	Çin /ABDx100
1980	193,276831847536	12597,6895147981	1,534224443462429619590054211635
1981	195,564928700664	13993,1405959924	1,3975771011453518869488177816305
1982	201,808023622723	14438,9719593895	1,3976619955376360913907977998313
1983	223,73493891677	15561,4392280318	1,4377522261163490037574241845492
1984	248,915822309216	17134,2732958762	1,4527363840351720256781618161473
1985	292,547938766975	18269,4473865604	1,6012960467659398581544138722911
1986	280,098044386365	19115,0320863855	1,465328664480046418680280006808
1987	250,314587030053	20100,8712735617	1,2452922245180839210425897373762
1988	282,056783049411	21483,2371502541	1,3129156517553728225212539612913
1989	309,26338504146	22922,4654503908	1,3491715614569175303864461328755
1990	316,224430365805	23954,4433004972	1,3201076159396341510201079855658
1991	331,474929280595	24405,1924848111	1,3582147712495727431378644293933
1992	364,759670439597	25492,9555501844	1,4308253498561431338425774333616
1993	375,814278808575	26464,8217329245	1,4200521832385136338539381832365
1994	471,760879577839	27776,6165259229	1,6984101686307323658229715614934
1995	607,568555474748	28782,1750200918	2,1109195363124095680857450640869
1996	707,029737286777	30068,2272062481	2,3514181013633489027537898782641
1997	778,94393485442	31572,6902298492	2,4671446404589149073528665336045
1998	825,547915201905	32949,1977640346	2,5055174973122544123922238508475
1999	869,654851617537	34620,9288990826	2,5119339060847136359025339811023
2000	954,552243301748	36449,8551155349	2,618809430863604650446936567267
2001	1047,48189480922	37273,6181034176	2,8102501128356436429328792282151
2002	1141,76350562092	38166,0378407812	2,9915693905247929710725778531848
2003	1280,59718131532	39677,1983481058	3,2275393289618596519912690496909
2004	1498,17379562532	41921,8097617892	3,5737335867376417354986110553555
2005	1740,09318643729	44307,9205848603	3,9272734162836506784863559175259
2006	2082,18336250102	46437,0671173065	4,483882147942579552071490470639
2007	2673,2941909354	48061,5376613353	5,5622319239403367793114938033089
2008	3441,22135457021	48401,4273403899	7,1097518062211945456804034045381
2009	3800,47454161277	47001,5553496818	8,085848464668944556139197171435
2010	4514,9405201338	48374,0564565966	9,3333924232399440121969631787855
2011	5574,18709336902	49781,357490134	11,197338470478129113890420160552
2012	6264,64387793993	51456,6587280353	12,174602923696527436074871771093
2013	6991,85386564447	52980,0436263119	13,197146297123942086463374450964
2014	7593,88189134726	54629,4951678912	13,900699371299714590318752860042

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.09.2015)

1993 yılından sonra matematiksel olarak hesaplandığında Çin'in oranlarında sürekli bir artış hakim fakat bu yeterli değildir. Oranlar %20 seviyesinin altında bulunmaktadır. Bu nedenle Çin orta gelir tuzağına yakalanmıştır diyebiliriz. Ancak Çin'in büyüme rakamları bu şekilde devam ederse ortalama on yıl sonra %20

seviyelerini görebilir. Milli hasıladaki artışlara rağmen kişi başına gelirin düşük olmasının nedeni ülke nüfusunun kalabalık olmasından ve elde edilen gelirin halka yansıtılamamasından kaynaklanmaktadır. Teknolojik evrelere daha kalıtsal reformlar yapılarak ve dünya ticaretine daha yüksek düzeylerde katkıda bulunularak elde edilen hasıla kişilere yansıtılırsa orta gelir düzeyinden çıkması olasıdır. Ayrıca uygulanan nüfus politikalarının etkin olduğunu söylemek mümkün. Nüfus politikalarını daha etkin düzeyde kullanmaları kişi başına geliri arttırır ve Çin'in kişi başına gelirinin ABD'ye oranlamada yükseklik sağlayabilir.

2.4. HİNDİSTAN

Hindistan, 1947 tarihinde İngiltere'den bağımsızlığını kazanan federal bir cumhuriyettir. 1,2 milyarlık nüfusu ile dünya ikincisidir ve yüz ölçümü açısından dünya yedincisidir. Genel olarak Hindistan'ın ekonomik yapısı iki sekmentten oluşmaktadır. Az eğitilmiş verimliliği yağışlarla belirlenen tarımsal sektör ve eğitilmiş, modern, rekabet gücüne dayanan vasıflı işçileri bünyesinde bulunduran hizmet sektöründen meydana gelmektedir. Son yıllar hariç tutulursa imalat sektörü geleneksel olarak kalitesiz mallardan oluşmaktadır (Aslan 2013:48).

1950-1965 yılları arasında Hindistan planlı ekonomik döneme geçiş yapmıştır. Daha liberal politikalar izlenmeye çalışılmış ama 1957 yılında yaşanan döviz krizleri gibi olumsuzluklar nedeniyle liberal politikalardan vazgeçilerek ithal ikameci politikalar yönelim artmıştır. 1965 yılında (Yeşil Devrim) yoksulluğu azaltıcı politikalar izlenmiştir. Kıtlıkla ve kuraklıkla meydana gelen açlık şoklarını gidermek amacıyla gıdada kendi kendini yeterlilik sağlamak amacıyla ekili alanların arttırılmasına ve sulama alt yapılarına yönelik kapsamlı bir politika olan "Yeşil Devrim" uygulamasına başlandı. Bu devrim sonucunda Hindistan tarım sektöründe dünya üzerindeki devlerden biri oldu. Ancak politikayı tüm ülke genelinde yaygınlaştırma konusunda başarılı olunamadı. 1973-1991 yılları arasında yaşanan petrol krizleri nedeniyle Hindistan ekonomisinde daralmalar meydana gelmiş ve dış şoklardan etkilenmiştir. Bunun yanında kuraklıkla birlikte iç şoklar yaşanmış döviz darboğazına girilmiştir, ihracat artış oranlarında düşmeler yaşanmıştır. Hindistan

yaşanan olumsuzluklar üzerine yüksek faizlerle dış borç alımlarına gitmiş fakat ülkede yaşanan siyasi istikrarsızlıklar 1991 yılında ödemeler dengesi krizine neden olmuştur(Öz 2007:4-7).

Hindistan, 1991 yılında ekonomide var olan sektörleri yapılandırmak amacıyla geleceğe yönelik reform hareketleri başlatmıştır. Nüfusun çalışan kesiminin yüksek oranına sahip olan tarım sektöründe , sürekli artan nüfusu istihdam etmek amacıyla önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Yapılan reformlar sonucunda bazı sektörler hariç tüm sektörler önemli oranda dışa açılmıştır(Makaroğlu 2006:35). Ekonomiyi büyüme rayına oturtabilmek ve bütçe açıklarını kapabilmek amacıyla sübvansiyonları azaltmak yerine daha az tepki çekmek amacıyla kamu yatırımlarında kısıtlamalara gidilmiştir ve kamuya ait hisseler satılmıştır. Yabancı yatırımları çekmek amacıyla Doğrudan Yabancı Yatırım Teşvik Kurulu oluşturularak her şey tek elden yürütüldü ve hisse senedi piyasası dışa açılarak, milli bankalarda yapılandırmalara gidildi. Ancak yaşanan siyasi istikrarsızlık nedeniyle ve yaşanan bütçe açıkları nedeniyle 1996 yılından 2002 yılına kadar ekonomide bir durgunluk yaşanmasına neden oldu(Öz 2007:9,10).

2003 yılından sonra hükümet ekonomik reformlara devam ederek büyüme rakamlarını %8.5 oranlarına kadar arttırmayı başarmıştır. Petrol fiyatlarında yaşanan artışların büyüme üzerindeki baskısını azaltmak amacıyla ithalatta uygulanan vergi ve fiyat oranlarında azaltmalara gidilmiştir. Bunun sonucunda sanayi üretimde artış yaşanmıştır (Makaroğlu 2006:37). 2005 yılında yeni yapılacak olan yabancı yatırımlar üzerindeki baskılar azaltılmıştır ve teşvikler sağlanmıştır. Yerel firmaların yabancı ortakları üzerindeki baskıların azaltılması yatırımların artmasına yol açmıştır. Dolaysız yabancı yatırımlara yapılan teşviklerle sermaye yatırımlarında 1991 yılından sonra istikrarlı bir seyir izlemiştir(Aslan 2013:51,52). Hindistan'ın elinde bulunan ucuz iş gücü, zengin doğal kaynakları, büyük bir iç pazara sahip olması ve hızla büyüyen orta gelir grubuyla yabancı yatırımların ilgisini çekmektedir(Göçer 2013:82).

2008 yılında yaşanan kriz nedeniyle Hindistan ekonomisinde kısmen daralma yaşanmasına rağmen bu krizin üstesinden gelmeyi başararak en az şekilde

etkilenmiştir. Hindistan'ın dünya ile ticaretinin kısıtlı olması nedeniyle krizin gerçek yüzüyle karşılaşmamıştır. 2010 ve 2011 yıllarında sanayi ve hizmet alanında yüksek büyüme rakamları gerçekleştirmiştir. Özellikle imalat ve otel, ulaştırma, haberleşme sektörlerindeki yüksek düzeydeki büyümeler ekonomide genişleme sağlamıştır ve bu iki sektör toplam büyüme oranının yaklaşık üçte ikisini oluşturmaktadır(Hindistan Ülke Raporu 2013:5 ; Uyanık 2011:4).

Tablo 22: Hindistan'ın Enflasyon Rakamları (Tüketici Fiyatları (yıllık%))

1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
11,36	13,11	7,887	11,868	8,3215	5,555	8,730	8,798	9,384	3,262
52609	51048	27066	86395	79689	55555	81140	68902	77580	56011
00642	35259	38920	5119	7039	5555	35088	05473	81335	01581
1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
8,971	13,87	11,78	6,3620	10,211	10,22	8,977	7,164	13,23	4,669
23354	02460	78192	38664	50033	48875	14907	25361	08409	82102
46120	85010	53438	3234	0469	56221	50815	95707	03797	44805
2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
4,009	3,684	4,392	3,8058	3,7672	4,246	6,145	6,369	8,351	10,87
43396	80725	19974	65921	38479	35332	52238	99674	81644	73911
22641	62358	48514	7876	6501	25284	80596	58509	35946	20208
2010	2011	2012	2013	2014					
11,99	8,857	9,312	10,907	6,3531					
22969	84529	44560	64331	94544					
18767	6801	48735	21022	14925					

KAYNAK: Dünya Bankası.

<http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG>(Erişim Tarihi: 15.07.2015)

Yukarıdaki tablo baz alındığında 1980, 1981, 1983, 1991, 1992, 1994, 1995, 1998, 2009, 2010, 2013 yılları çift haneli enflasyon rakamları olmasına rağmen gelişen ekonomilere kıyasla Hindistan enflasyon rakamları genel itibariyle %8'lik bir oranla iyi durumdadır. Gıda sektörünün daha çok geleneksel yapılmasından dolayı bazı yıllarda gıdalarda meydana gelen artışlar nedeniyle enflasyon rakamlarında

yukarı yönlü bir yükselme vardır. Tarım sektörünün modernizasyonu sağlanabilirse enflasyon oranları istikrarlı bir hal alması olasıdır.

Tablo 23:Hindistan'ın Dış Borç Stokları (mevcut ABD \$)

1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
842511	93287	10029	10965	12696	13873	14596	15477	16707	18453
3000	52000	27500	92000	94200	73300	50500	97800	46800	67700
1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
210869	23192	27809	31899	33987	40630	47077	56181	61658	75941
7800	32800	95400	69800	01800	29600	90700	73300	93000	28400
1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
856614	86864	89661	93055	99608	95173	94910	94700	98774	10006
3500	15400	73800	38900	17200	60600	35100	96100	22000	30820
2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
101130	99499	10574	11888	12364	12119	15952	20405	22711	25631
3920	08200	16120	46230	44820	54750	55230	75330	35000	22300
2010	2011	2012	2013						
291650	33684	39507	42756						
5530	52950	11280	18680						

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.07.2015)

Yukarıda tabloda da görüldüğü üzere 1970 yılından sonra Hindistan, dış borç alımlarında bazı yıllar hariç sürekli bir artış bulunmaktadır. Dış borçların sürekli artması ülke içindeki tasarrufların yetersizliğinden ve petrol fiyatlarından yani imalat sektörünün temel girdilerindeki fiyatlarında meydana gelen artışlardan kaynakladığını söyleyebiliriz. Elde edilen dış borçların bir kısmı ekonomideki döviz eksikliğini gidermek için kullanılırken bir kısmı da Hindistan'ın yoksul kesime sübvansiyonlar vasıtasıyla yardımlarında kullanmıştır. Fakat dış borçların sürekli artış sağlaması Hindistan ekonomisinin genişlediğinin bir kanıtıdır. Ancak Hindistan, uygulayacağı politikaları iç tasarrufları arttırıcı etki yaratacak şekilde kullanılmalıdır. Elde etmiş olduğu dış borçları verimli kullanarak dış ticarete ve iç talepte etkin rol oynayacak karşılaştırmalı olarak

üstün olan sektörlerle kullanmalıdır. Bu yolla ihracat rakamlarında artış sağlayabilir ve ödemeler dengesindeki açıkları giderebilir.

Tablo 24: Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Hindistan Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$)

Yıllar	Hindistan KBDGSYH(\$)	ABD KBDGSYH(\$)	Hindistan /ABDx100
1980	271,924889480832	12597,6895147981	2,1585298570933232893021607361078
1981	275,916652537322	13993,1405959924	1,9717993301399675063272739343702
1982	279,656851400964	14438,9719593895	1,9368196862457809232045249607657
1983	297,160496589153	15561,4392280318	1,909595200255379288149727106889
1984	282,317665231223	17134,2732958762	1,6476780798119401343696600617497
1985	302,510676668679	18269,4473865604	1,6558282813262085732112353185094
1986	316,846113683895	19115,0320863855	1,6575756308019259578200143829599
1987	347,4250809966	20100,8712735617	1,7284080688261593439507594172385
1988	361,450357998194	21483,2371502541	1,6824762277221281239981008748345
1989	353,255488535682	22922,4654503908	1,541088541719928411884501367048
1990	375,152019314645	23954,4433004972	1,5661061900230356011788654967028
1991	309,328146395085	24405,1924848111	1,2674685790230891848086754209843
1992	323,524383882339	25492,9555501844	1,2690736593701816899457991051326
1993	307,410716531915	26464,8217329245	1,1615824192364379178058055753008
1994	353,291932612719	27776,6165259229	1,2719041294428519198105317819376
1995	381,526892131743	28782,1750200918	1,3255665767629194615415539222661
1996	408,241391369332	30068,2272062481	1,3577168636150936515620892127513
1997	424,086093359617	31572,6902298492	1,3432054420205248179973257585327
1998	421,821924351738	32949,1977640346	1,2802191038841434907054026760134
1999	451,089491215538	34620,9288990826	1,3029387297216371335041397432371
2000	452,413584669676	36449,8551155349	1,2411944663035373242244021436976
2001	460,826360985782	37273,6181034176	1,23633385872869973426080672829
2002	480,621607649121	38166,0378407812	1,2592913355432637596702021807498
2003	557,897365886494	39677,1983481058	1,4060906241207128189334329403735
2004	640,601235020473	41921,8097617892	1,5280858308850178044264977873493
2005	729,001001470419	44307,9205848603	1,645306283498922392225480230313
2006	816,733776199179	46437,0671173065	1,7587970707452210842822119423832
2007	1050,02480112349	48061,5376613353	2,1847507429380839816633277575265
2008	1022,57759195261	48401,4273403899	2,1127013151103749610463133255749
2009	1124,51944550788	47001,5553496818	2,3925153904837597762017875938394
2010	1387,88008401275	48374,0564565966	2,8690587179886785628645762038881
2011	1471,6584392403	49781,357490134	2,9562440910374190619887209075321
2012	1449,66487452463	51456,6587280353	2,8172541909232134728796612152312
2013	1455,10219142085	52980,0436263119	2,746509990977415952303997900156
2014	1595,70438678705	54629,4951678912	2,9209575923830510361792416692599

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.09.2015)

Tablo 24'de göre Hindistan'ın KBDGSYH oranları bazı yıllar hariç genel itibariyle artmıştır. Ancak ABD'nin KBDGSYH artış oranlarına nazaran düşük düzeylerde artış sağlayabildiği için hesaplamada %3 düzeyine dahi çıkılmadığı görülmektedir. 1980 itibariyle Hindistan KBDGSYH ile ABD KBDGSYH oranlarının bölümünden elde edilen sonuçlara göre %20 düzeylerine gelinebilmiştir ve bu nedenle Hindistan orta gelir tuzağına yakalanmıştır.

Hindistan'da, Çin'de olduğu gibi yüksek nüfus oranına sahip olması nedeniyle kişi başına düşen gelirden doğal olarak daha düşük düzeyde kalmaktadır. Ayrıca iş gücü piyasasındaki ücret hadlerinin düşük olması da bireylerin büyümeden ve gelirden minimum düzeyde faydalanmasına neden olmaktadır. Bunun önüne geçmek için Hindistan, iş gücü piyasasında reformlar gerçekleştirmeli ve ekonomide sıçrama yapabilecek sektörlere yönelmesi gerekmektedir. Ayrıca eğitim düzeyinde iyileştirme yaparak vasıflı eleman sayısını arttırmalı ve tarımda modernizasyona gitmelidir. Elde edilen milli gelirin halka yansıtılması da önemlidir. Kırsal kesimde bulunan yoksul halka sübvansiyonlardan ziyade daha kalıcı yardımlar yapılmalıdır. Yeni iş sahaları açılarak işsizliğin üzerine gidilmelidir.

2.5. MEKSİKA

Meksika yüz ölçümü olarak Latin Amerika ülkeleri içerisinde 3. büyük ülke konumundadır. Ülke topraklarının %13'ünde sürekli tarım yapılmaktadır ve ülkenin, petrol, gümüş, bakır, çinko, altın, kurşun, doğal gaz, kereste gibi zengin doğal kaynakları bulunmaktadır. Genel anlamda ekonomik faaliyetlerin yoğun olarak yürütüldüğü yer başkent olan Mexico City'de gerçekleşmektedir (Gaberli 2013:29).

1910-1980 yılları arasında Meksika reformları pek sağlıklı gelişmemekle birlikte sermaye birikiminde ve sanayileşmede emek aleyhine dengeler oluşmuştur. "Paylaşımçı Kalkınma" adı ile oluşturulan program çerçevesinde umulan sağlanamamış ve makro ekonomik dengelerin bozulması engellenememiştir. Artan gelir dağılımı bozuklukları, tarım alanına yapılan yatırımların azalması, dış açıkların yükselmesi 1955-1970 yılları arasında görülen en büyük sıkıntılardır. 1973 yılında yaşanan petrol krizle birlikte Meksika, zengin petrol rezervleri sayesinde yüksek derecede rantlar elde etti. Elde edilen gelire dayanılarak bütçe açıkları verildi ve dış borç yükünün altına girdi. 1976 yılında yaşanan finansal krizle ekonomideki problemleri daha da belirgin hale getirdi (Yulu 2007:84,86).

Meksika, 1980 yılıyla birlikte ekonomide dönüşüm sürecine girmeye başladı. 1994 yılında NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması) serbest ticaret anlaşmasını imzalayarak ABD ve Kanada ile yapılan ticarete artış meydana getirdi.

ABD ve uluslar arası sermayenin geri dönüşüyle birlikte ekonomide canlanmalar yaşanmıştır. Ancak 1994 yılında yaşanan pezo kriziyle birlikte yabancı yatırımcılar ellerinde tutmuş oldukları portföyleri geri çekmeleri sonucu ekonomide daralma meydana gelmiştir(Engin 2007:44). Meksika'da uygulanan liberalleşme politikalarının banka sektöründe bozulmalar meydana getirmiştir. Hükümetin yapmış olduğu devalüasyon ile birlikte bankacılık sistemi çökmüştür. Bununla birlikte ekonomideki döviz kaybı ile birlikte pezo %120 oranında değer kaybetmiştir(Ersoy2007:184). Ekonomide gelişme gösteren küreselleşme ile birlikte yaşanan kriz sonucu işçilerin satın alma güçleri %25 oranında düşmüştür(Gaberli 2013:29 ; Özerkmen 2004:142). Yaşanan krizle birlikte ABD'nin yapmış olduğu yatırımların sıkıntıya girmesi nedeniyle bunalımı gidermek amacıyla ABD ve IMF kriz sonrasında Meksika'ya 48 milyar dolarlık bir aktarım gerçekleştirildi(Öztürk 2002:113). Tüm bunların yanı sıra Meksika, NAFTA' ya dahil olduğu sırada yaşanan ayaklanmalar sosyal eşitsizlik probleminin varlığının göstergesidir(Yulu 2007:100).

Genel itibariyle Meksika ekonomik faaliyetleri Ağır sanayinin merkezi olan Mexico City'de yoğunlaşmaktadır. Kuzey sınırında imalat sanayi ve ihraç edilen malların üretilip satıldığı fabrikalar bulunmaktadır. Bu fabrikalarla birlikte yabancı yatırımların yer aldığı kotasız ve gümrüksüz serbest üretim bölgeleri kurulmuştur. Bununla birlikte Meksika yabancı sermaye girişi sağlamakta ve nitelikli işgücü yaratmaktadır ve ABD'ye olan göç kısmi olarak engellenmektedir. Tarımsal üretimin yoğun olduğu güneyde bulunan eyaletler ve Pasifik kıyılarında yoksulluk oranı bir hayli yüksektir(Gaberli 2013:29,30).

2008 yılında yaşanan ABD kaynaklı ekonomik kriz nedeniyle Meksika ekonomisinin imalat sektöründe özellikle de otomotiv, inşaat, turizm ve lojistik sektörlerini etkilemiştir. Çünkü Meksika, dış ticaretinin en büyük dilimini ABD ile yapmaktadır. Son dönemlerde ABD ekonomisinin toparlanmaya başlaması ile birlikte Meksika ekonomisi de olumlu yönde etkilenmektedir (Gaberli 2013:30).

Tablo 25:Meksika'nın Enflasyon Rakamları (Tüketici Fiyatları (yıllık%))

1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
5,211	5,263	4,999	12,044	23,750	15,15	15,78	29,00	17,46	18,17
72638	15789	99999	81793	00000	15151	94736	25252	10942	34855
45342	79959	70588	0309	0000	51515	84210	51767	54874	42697
1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
26,36	27,92	58,92	101,75	65,539	57,74	86,23	131,8	114,1	20,00
44055	81290	43653	92973	85117	83770	38771	26675	61694	80002
84480	11052	49608	7928	8337	23699	85504	09560	52873	70431
1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
26,65	22,66	15,50	9,7515	6,9657	34,99	34,37	20,62	15,92	16,58
26452	15118	85444	30555	78139	92750	76581	64843	79950	56050
18231	30054	90277	3435	0843	01207	88857	28704	34140	94035
2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
9,495	6,362	5,031	4,5481	4,6882	3,988	3,629	3,966	5,124	5,297
01913	50034	08953	37924	82871	06073	46322	84962	98169	35712
87359	83595	08628	1529	6626	55761	5759	91169	21347	65475
2010	2011	2012	2013	2014					
4,156	3,407	4,111	3,8063	4,0186					
72783	37961	50854	89823	17201					
71760	67120	55756	43162	91039					

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.07.2015)

1980 yılıyla birlikte yaşanan liberalleşme ekonomide enflasyon oranlarının yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere artışa neden olmuştur. 1987 yılında %131'lik rekor bir oran gerçekleşmiştir. 1987 yılından sonra azalma eğilimi gösteren enflasyon rakamları 1994 yılında yaşanan pezo kriziyle birlikte tekrar bir yükselişe neden olmuştur. 1999 yılından sonra ise enflasyon kontrol altına alınmış ve tek haneli rakamlara düşüş gerçekleşmiştir. Özellikle 2011 yılında %3,4 bir oranlara dip noktasını görmüştür.

Tablo 26: Meksika'nın Dış Borç Stokları (mevcut ABD \$)

1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
70972	76274	835150	106671	14080	18381	24139	31382	35905	42974
72000	50000	4000	3100	54400	40900	10600	40000	34000	45100
1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
57574	78412	862746	931582	95016	97063	10108	10965	99399	94016
36200	64300	5100	8100	51900	21300	30760	26070	52700	24600
1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
10460	11421	112440	130645	13865	16547	15633	14777	15925	16718
44530	97880	6690	7720	69500	61020	95890	88320	04310	76560
2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
15226	16591	159276	164114	16954	17591	17345	19921	20619	20191
04370	38750	4020	7460	47710	78330	42860	78710	02200	14410
2010	2011	2012	2013						
26202	30217	375830	443012						
24760	29780	214000	459000						

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 28.08.2015)

Yukarıdaki tabloya göre 1987 yılına kadar dış borç oranları stabil olarak artmıştır. Özellikle 2013 yılında 443012459000 ABD \$ seviyesini görerek zirve yapmıştır. Duruma bakılacak olursa dış borç alımlarında azalmadan çok artış dikkat çekmektedir. Özellikle Meksika gibi petrol ihraç eden ülkelerin dış borç alımlarını azaltmak için daha verimli kaynaklara ve sektörlere yatırım yapması gerekmektedir. Ülke içindeki tasarruf oranlarını arttırarak dışa bağımlılığı azaltmalıdır. Tasarruf oranlarındaki artışla birlikte ve verimli alanlara kaynak ayrılması ile dış borç oranlarında azalmalar yaşanabilir ve ekonomideki ayrıca bütçedeki baskılar azaltılabilir.

Tablo 27: Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Meksika Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$)

Yıllar	Meksika KBDGSYH(\$)	ABDKBDGSYH(\$)	Meksika /ABDx100
1980	2803,318841434	12597,689514798	22,25264274168236702804194090
1981	3524,741584800	13993,140595992	25,18906717631535165278060618
1982	2394,564421673	14438,971959389	16,58403678882901262034032734
1983	2008,095650818	15561,439228031	12,90430545267953689087946041
1984	2319,457959591	17134,273295876	13,53694971207186669671260373
1985	2385,757782439	18269,447386560	13,05872986719095323721173608
1986	1639,740409869	19115,032086385	8,578277046352642685207316698
1987	1740,869013488	20100,871273561	8,660664454771880712185616244
1988	2227,405172532	21483,237150254	10,36810773419989286040813487
1989	2657,600427997	22922,465450390	11,59386818031954395704547227
1990	3068,702424241	23954,443300497	12,81057708478779722146343961
1991	3600,045185322	24405,192484811	14,75114440323679713758960877
1992	4080,452175176	25492,955550184	16,00619499431451594254430821
1993	5544,932462214	26464,821732924	20,95208695593233537709440996
1994	5690,674713130	27776,616525922	20,48728543960597750549056994
1995	3640,833418872	28782,175020091	12,64961183903330894390401570
1996	4131,805705932	30068,227206248	13,74143436389090288472255689
1997	4907,333151686	31572,690229849	15,54296803965985256430841388
1998	5038,629774709	32949,197764034	15,29211670279104925773219289
1999	5722,122138573	34620,928899082	16,52792781861112111815098763
2000	6649,716534215	36449,855115534	18,24346492774298015505706571
2001	6952,289039304	37273,618103417	18,65203699843492784925402212
2002	7023,787275946	38166,037840781	18,40323930204213698534772197
2003	6673,166973804	39677,198348105	16,81864459092447177748196866
2004	7115,121768727	41921,809761789	16,97236309490733321696634213
2005	7893,968233756	44307,920584860	17,81615595937906091621485772
2006	8680,603880326	46437,067117306	18,69326471113633303246920717
2007	9222,883997052	48061,537661335	19,18973974998753588592199951
2008	9578,570566759	48401,427340389	19,78985144259619548902608340
2009	7661,208412782	47001,555349681	16,29990402612171491599611351
2010	8861,493697306	48374,056456596	18,31869052631115301214595262
2011	9730,277752743	49781,357490134	19,54602735506298931050748169
2012	9721,062644030	51456,658728035	18,89174867612212757880280548
2013	10200,80583213	52980,043626311	19,25405328859769521359446943
2014	10230,182502849	54629,495167891	18,7264818600446240394291767930

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.09.2015)

Yukarıdaki tablo dikkate alındığında 1980,1981,1993,1994 yıllarında oranlama olarak %20 seviyelerinin üzerine çıktığı görülmektedir. Ancak bu yeterli değildir. Çünkü bu yıllar dışında %20 seviyelerinin altında bir oran söz konusudur. Bu nedenlerden ötürü orta gelir tuzağına yakalanan ülkeler arasında yer almaktadır. Meksika KBDGSYH rakamları istikrarlı bir şekilde artmamıştır. Özellikle kriz dönemlerinin (1994 ve 2008 yıllarından sonra) ardından ciddi düşüşler yaşanmıştır.

Meksika, elinde bulundurduğu petrol rezervlerini daha verimli kullanmalıdır ve geliri halka yansıtmalıdır. Ayrıca ülke nüfusunun çoğunluğu tarımda çalışmaktadır. İş gücünü daha vasıflı hale getirerek sadece Mexico City merkezli değil tüm ülkeye imalat sanayisini yaymalıdır. Ülkeye döviz girdisi sağlayabilecek, ihracat odaklı karşılaştırmalı üstünlüğü olan alanlara yönelim olmalı ve bu birimler teşviklerle özendirilmelidir. Sadece ABD ve Kanada üzerine pazar kurularak gelişim sağlanamayacağı için ve bu ülkelerden kaynaklı krizlerden etkilenmemek için farklı pazarlara da yönelim olmalıdır. Yoksullukla ilgili sıkıntılara ağırlık verilerek deha etkin politikalar yürütülmelidir. Ayni ve nakdi yardımların yanı sıra vasıflı iş gücü yetiştirilmeli, eğitim olanakları iyileştirilmeli, bölgeler arasındaki gelişmişlik farkları giderilmeli özellikle tüm dünya sanayisinde önemli bir girdi olan petrolü daha etkin kullanmalıdır. Meksika, dış borçlarla sağladığı sıcak parayı popülist politikalarda kullanmak yerine verimli yatırımlar yapmalıdır. Bunların yanı sıra bankacılık sektöründe bulunan deneyimsizlik ve ahlaki tehlikeler giderilmelidir. Çünkü cari açıkların ve bu alandaki kırılganlığa son vermek amacıyla önemlidir(Bulut 2009:97).

2.6. RUSYA

Rusya, dünyanın en büyük yüz ölçümüne sahip bir ülkesi olmakla birlikte ayrıca nüfus açısından her geçen gün azalmasına karşın Avrupa'nın en kalabalık ülkesidir ve iki parlamentolu başkanlık sistemiyle yönetilen federal hukuk devletidir . En büyük şehirleri başkent Moskova ve kültür merkezi olarak ün salmış St.Petersburg'dur(Beloscova 2012:22). Bunların yanı sıra Rusya doğal kaynak açısından dünyanın önde gelen ülkelerinden biridir. Doğal gaz, petrol, tomruk, kömür, elektrik enerjisi gibi alanlarda üstünlüğe sahiptir(Radnaeva 2011:96). Ayrıca Birleşmiş Milletlerin daimi üyesi olan Rusya, veto hakkı nedeniyle uluslararası alanda siyasal anlamda etkindir. Bunun yanı sıra Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'nin de (NACC) üyesidir. 1994 yılında dış ticareti serbestleştirmek ve uyumlaştırmak amacıyla Dünya Ticaret Örgütü'ne başvurulmuş (DTÖ) 2012 yılında örgüte resmi olarak kabul edilmiştir(Beloscova 2012:22).

1991 yılında başarısız bir darbe girişimi sonucunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) dağıldı ve Rusya Federasyonu kuruldu(Çolak 2013:29). 1991 yılından sonra ekonomideki dışa açıklığı gerçekleştirmek ve bütçe açığı sorununa son vermek amacıyla Ekim ayında başkan B.N.Yeltsin tarafından Radikal Ekonomik Reformlar Programı adı altında bir düzenleme yapıldı. Bu programla birlikte amaçlanan bütçe açıklarının GSMH oranının %20 seviyelerinden %3 seviyelerine indirmektir. Fakat bu program başarılı olamamıştır(Baydaliev 2010:60). Milli gelir oranları düşmekle kalmayıp dış borç stoklarında artışlar yaşanmış bunun yanında hiper enflasyonla karşı karşıya kalınmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile başlayan şok terapisi uygulamaları modern Rusya tarihinin en kara günlerini oluşturmaktadır(Chodiev 2006:24).

27 Şubat 1992 yılında İMF ile anlaşmaya gidilerek İMF'nin şartlarına göre "Rusya Federasyonu Ekonomik Politikası hakkında Memorandum" imzalandı. Bu programa göre bütçe açıklarını azaltmak için devlet alımlarında daralmaya gidilecek (fiyat desteklemeleri, silah alımları vs azaltılacaktı), ekonomik faaliyetler üzerindeki kısıtlamalara son verilecek, fiyatlarda liberalizasyon sağlanacak ve özelleştirmelerle makro ekonomik istikrar sağlanacaktır. Ancak uygulamada aksaklıklar yaşanmıştır(Çokünlü 2007:270,271).

1994 yılında Ruble de yaşanan değer kaybı ve Çeçenistan savaşının ortaya çıkması ile birlikte Rusya ekonomisine ağır hasarlar meydana gelmiştir. Enflasyon rakamlarını kontrol altına almak amacıyla İMF'den borç alınmış ve ayrıca Merkez Bankasının sağlıklı para politikası uygulamasıyla enflasyon rakamları %4'e kadar düşürülmüştür(Baydaliev 2010:62 ;Chodiev 2006:30).

1998 yılına gelindiğinde Ağustos krizi ekonomiye büyük bir darbe vurarak Rusya'nın borçlarını ödeyememesi ve dış kaynak sıkıntısı yaşaması nedeniyle moratoryum etmesine sebep olmuştur. Rublenin %50 oranında devalüe edilmesi, faizlerin %250'lere kadar artması, bankaların ve firmaların ekonomik sıkıntılara girmesi ve de iflaslarla karşılaşılması ekonomide büyük bir yara açmıştır(Chodiev 2006:31 ;Çokünlü 2007:307). Bu tarihlerde Doğu Asya'da yaşanan krizde etkisini göz ardı etmemek gerekir. Doğu Asya kriziyle petrol fiyatlarındaki değişimler

Rusya'daki krizin daha da şiddetlenmesine neden olmuştur(Çokünlü 2007:307). Ayrıca ertelenen borçlar bir sonraki yıllar üzerinde baskı oluşturmuştur.

Putin'in yönetime dahil olması ile birlikte 1990 yıllardan sonra 2000 yıllarda Rus ekonomisinde büyük sıçramalar yaşanmıştır ve toparlanma sürecine girmiştir. Elinde bulundurduğu zengin petrol ve doğal gaz rezervlerini daha etkin bir şekilde kullanarak gelirlerde artışlar meydana gelmiştir, bulunduğu coğrafi konum göz önüne alınarak transit taşımacılıkta ilerlemeler sağlanmıştır. Bunların yanı sıra dinamik Rus girişimciliği türetildi ve başarılı bir eğitim sistemi oluşturuldu. Dış ticaret hadlerinin Rus ihracat malları üzerinde olumlu gelişmeler göstermesi GSMH artış sağlarken yoksulluk oranlarında azalmalar meydana getirmiştir. Özellikle bu dönemde yabancı yatırımlarında artışlar gözlemlenmiştir. 2000 yılında 11 milyar dolar olan yabancı yatırım miktarı 2006 yılında 55 milyar dolar seviyesini görmüştür(Baydaliev 2010:77,78).

2006 yılından sonra iç talepte yaşanan genişlemeler ekonomideki dinamizme tetikleme görevi üstlenmiştir. Talepte yaşanan genişleme halkın alım gücünün artmasını göstermekle birlikte yoksullukta önemli ölçüde azalmalar yaşandığının göstergesidir. Fakat 2008 yılından yaşanan krizin etkisiyle gelir dağılımındaki bozukluklar Rusya'nın önemli sorunlarından biri olarak devam etmesine neden olmuştur(Radnaeva 2011:102). Dış ticaretin artması ve yabancı tasarrufların ülke içine yoğunlaşması Rusya'nın borç yükünün hafiflemesine neden oldu. Bunların yanı sıra ülkede hakim olan siyasi istikrar ve Dünya ticaretinin 2007 yılına kadar göstermiş olduğu büyüme Rusya ekonomisini rahatlatarak genişlemesine yardımcı olmuştur ve dış ticaret gelirlerinde artış sağlanmıştır. 2008 krizi nedeniyle petrol ve doğalgaz fiyatlarındaki artış Rusya'nın dış ticaret dengesinin 179,7 milyar dolar fazla vermesiyle sonuçlanmıştır.Dünya çapında yaşanan bu kriz nedeniyle Rusya'nın ithalatında ve iç talebinde azalma meydana getirmiştir. 2010 yılından sonra krizin etkisini kaybetmesi nedeniyle ihracat ve ithalatta artışlar yaşanırken "Dünya'nın en büyük enerji üreticisi olan Rusya'nın ihracat görünümüne bakıldığında orta ve yüksek teknoloji ürünlerin çok sınırlı bir paya sahip olduğu görülmektedir"(Çolak 2013:44).

Aşağıdaki tabloya bakıldığında, 1998 yılına kadar enflasyon rakamlarında azalma eğilimi gözlemlenirken 1998 krizinden sonra bir artış meydana gelmiştir. 2001 ve 2008 yılı arasında siyasi istikrar ve ekonomideki gelişmelerden dolayı enflasyon rakamları istikrarlı olarak azalmış ve 2006 yılında tek haneli rakamlara ulaşmıştır. Ancak dünya da etkili olan 2008 krizi nedeniyle enflasyon rakamlarında 2 yıl süren bir artış görülmektedir. 2012 yılında %5'lik bir seviye ile en düşük oranlar sağlanmıştır. Yapılan ekonomik programların ve Merkez Bankası politikalarının enflasyon üzerinde etkin olduğu ve başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 28: Rusya'nın Enflasyon Rakamları (Tüketici Fiyatları (yıllık%))

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
874,62	307,6	197,4	47,74	14,76	27,67	85,74	20,77	21,45	15,79
184689	34409	71384	16666	67663	48414	17815	63408	78650	20010
8652	20635	70657	66666	15076	99975	07429	77062	23937	97619
2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
13,679	10,86	12,68	9,678	9,007	14,10	11,65	6,858	8,435	5,067
720362	09547	33396	76512	22708	77535	40778	01928	00102	71928
580	63393	01353	30704	25408	06874	56946	13319	52200	99522
2013	2014								
6,7625	7,826								
025308	03198								
767	68515								

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.07.2015)

Tablo 29: Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Rusya Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$)

Yıllar	RUSYAKBDGSYH(\$)	ABDKBDGSYH(\$)	RUSYA /ABDx100
1989	3428,77063906846	22922,4654503908	14,958123272075882458152979575561
1990	3485,11957510398	23954,4433004972	14,548948315704095819978079956394
1991	3427,31213748529	24405,1924848111	14,043372694635880602931319918491
1992	3095,08722547528	25492,9555501844	12,140950935965100705924544532846
1993	2929,3033179365	26464,8217329245	11,068668240044089642616725831244
1994	2663,4569858906	27776,6165259229	9,5888460115539739596105050607014
1995	2665,72234701907	28782,1750200918	9,2617126577759506229983368273191
1996	2643,9071360758	30068,2272062481	8,7930263328807190923955762526233
1997	2737,55666234068	31572,6902298492	8,6706474564291676970736718398646
1998	1834,84693733287	32949,1977640346	5,5687150578691194886172928330266
1999	1330,75146395036	34620,9288990826	3,84377746717715253008096844366
2000	1771,58660190996	36449,8551155349	4,8603392147775949960457192461083
2001	2100,36238594042	37273,6181034176	5,6349839184187992461191180068581
2002	2375,05904394498	38166,0378407812	6,2229646521158671055220827873383
2003	2975,13277834925	39677,1983481058	7,498343890733110771613405975868
2004	4102,37229354879	41921,8097617892	9,7857709790191629018150220654041
2005	5323,46603375814	44307,9205848603	12,014705189250362431896515407906
2006	6920,19439783608	46437,0671173065	14,902307202896136831886137958075
2007	9101,25670608893	48061,5376613353	18,936673999531101544211936062888
2008	11635,2742379874	48401,4273403899	24,039113880176888797885583823316
2009	8562,81369695399	47001,5553496818	18,218149661747225886693299975596
2010	10674,9972024184	48374,0564565966	22,067608103108930332160135191037
2011	13323,8833754364	49781,357490134	26,764805234724697261335106483995
2012	14078,8305693118	51456,6587280353	27,360561134998811347460612016585
2013	14487,2798702588	52980,0436263119	27,344786600107416851137390505178
2014	12735,9184024927	54629,4951678912	23,313263948992721600060062413171

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.09.2015)

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, 1989 yılından sonra özellikle 1990 liberalizasyon yılından itibaren Rusya'nın KBDGSYH oranlarının ABD KBDGSYH oranlarına bölümü 1999 yılına kadar azalma göstermiştir. Azalmaların nedeni olarak Rusya'da uygulanan liberal politikaların adaptasyonunda yaşanan sıkıntıların etkili

olduğunu söylemek mümkündür. 1998 Rusya krizinin yaşanması sonucu bir sonraki yıl gerçekleşen KBDGSYH oranında ciddi düşüş gerçekleşerek dip seviyesini görmüştür. 1999 yılından sonra Putin hükümetinin uyguladığı politikalar etkisini göstermiş ve 2008 krizinin sonuçlarının 2009 yılına yansımaya dek KBDGSYH oranlarında artış yaşanmıştır. Özellikle 2012 yılında Rusya KBDGSYH ile ABD KBDGSYH oranı sonucu %27, 360 seviyesine ulaşmayı başarmıştır. 2008 yılına kadar Rusya'nın orta gelir tuzağında olduğunu söylemek mümkün. Fakat 2008 yılından sonra %20 seviyelerinin üzerine çıkan oranlarda gösterdiği üzere Rusya, orta gelir tuzağından kurtulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bu bölümle birlikte Türkiye'nin başlıca makro ekonomik göstergeleri, sektörel dağılımı ve Sektörlerin İhracattaki Payı, AR-GE Harcamaları ve Yüksek Teknoloji İhracatı gibi değişkenler açıklanarak Türkiye ekonomisi hakkında kapsamlı bilgiler verilecektir. Özellikle 1980 yılından sonra ekonominin dışa açılması ve ihracata dayalı büyüme stratejisinin belirlenmesi ile yaşanan gelişmeler, 24 Ocak 1980 ve 5 Nisan 1994 Kararları ile uygulanan politikalarla gerçekleştirilen yapısal değişimler sonucu ekonomik göstergelerdeki değişimler ele alınacaktır.

3.1. TÜRKİYE EKONOMİSİNİN BAŞLICA MAKRO EKONOMİK GÖSTERGELERİ

Makro ekonomik performansın ve ülke ekonomisinin kırılganlığının belirlenmesinde enflasyon, işsizlik, dış ticaret ilişkisi ve büyüme rakamları önemli açıklayıcı değişkenleri oluşturmaktadır. Bu göstergelerdeki değişimler hangi dönemleri ne derecede kapsamakta ve nelerden meydana gelmektedir? Orta gelir tuzağı üzerine etkileri nedir?

1980 yılından sonra 24 Ocak Kararlarının alınmasıyla birlikte ekonominin dışa açılması ve 2000-2001 yılında Güçlü Ekonomiye Geçiş Programıyla enflasyona hedeflemesine gidilmesi Türkiye ekonomisi açısından kırılma evrelerini oluşturmuştur. 1980 yılında ekonominin dışa açılması ile adaptasyonda sorunlar yaşanması ve günlük devalüasyonlarla kur ayarlamalarına gidilmesi ekonominin sektörlerinde etkiler yaratmıştır.

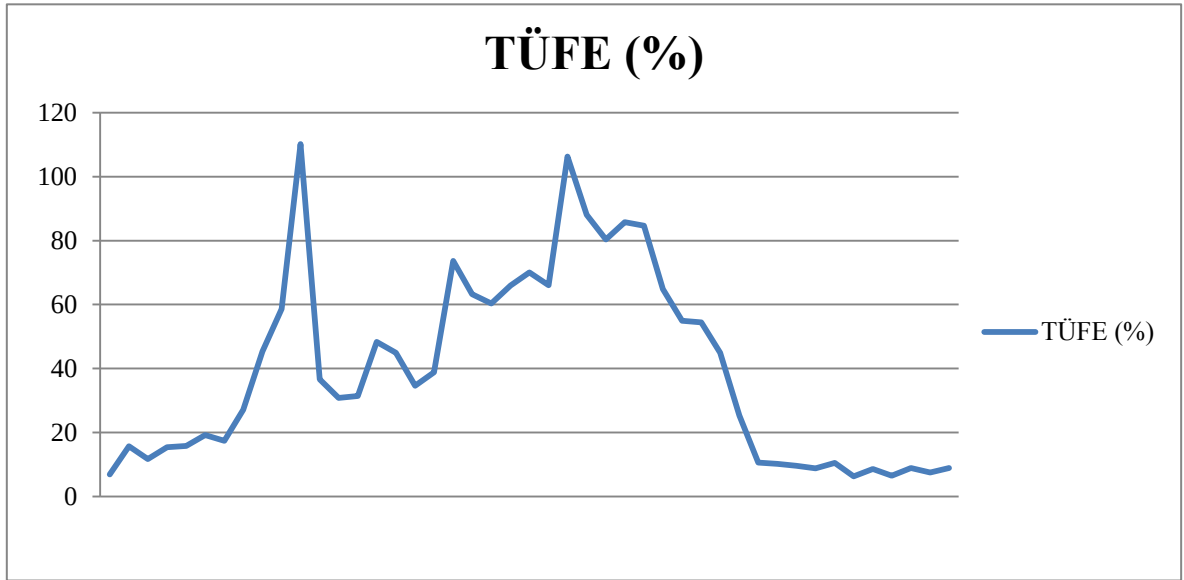
2000-2001 yılından sonra TCMB enflasyon hedeflemesine gitmesi ve özelleştirmelerin hız kazanmasıyla büyümede ivmeler yaşanmıştır. Ayrıca bankaların düzenlenmesi ve denetlenmesinde politikalarda iyileştirmeler yapılarak finans sektöründeki kırılmalar engellenmiştir.

3.1.1. Enflasyon

Genel anlamda enflasyon fiyatlar genel düzeyinde meydana gelen artışlar olarak tanımlanmaktadır. Üretilen mal ve hizmetlerin talebinde meydana gelen artışlar üretilenden fazla ise enflasyon meydana gelir ve fiyat istikrarında bozulmalar gözlenir.

Türkiye, özellikle 1970 yıllardan sonra önemli ölçüde etkisini gösteren enflasyon 1980 yıllarında kronik bir hal izlemiştir(Sekman 2007:3,4). Yaşanan petrol krizinden dolayı yukarı yönlü seyir izleyen enflasyonu engellemek için her ülkenin merkez bankası gibi Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası da bir takım önlemler almaya yönelmiştir ve fiyat istikrarını sağlamaya çalışmıştır(Artan 2008:114). 1970 sonrası yaşananları ve enflasyon rakamlarını gözlemlemek amacıyla aşağıdaki tablo belirleyici olacaktır.

Şekil 8: 1970 ve Sonrası Türkiye'nin Yıllık (%) Enflasyon Rakamları (TÜFE)

KAYNAK: Dünya Bankası, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> (1970-2014)(Erişim Tarihi: 01.11.2015)

Yukarıdaki şekil dikkatle incelendiğinde 1970'den sonra yaşanan petrol krizi ve Kıbrıs çıkarması(1974) ile birlikte enflasyon rakamlarında artış meydana gelmiştir

ve 1980 yılında zirve yaparak (110,173208748414) üç haneli rakamlara yükselmiştir. 1980 yılında askeri kanadın hükümeti ele geçirmesi ile birlikte ele alanın ekonomik kararlar baskı rejiminde uygulanması nedeniyle enflasyon, iki haneli rakamlara dönmüştür. 24 Ocak 1980 Kararları ile başlayan uyumlaşma süreciyle birlikte yaşanan borç faiz oranlarının artması ve dış borçlardaki artışlar enflasyonun piminin çekilmesine neden olmuş ve artışlar meydana gelmiştir. 1988 yılında ekonomide daralmalarla birlikte enflasyon oranlarında artışlar meydana gelmiştir ve 1994 yılının başında ekonomik kriz hızlı bir şekilde kendini göstermiştir. 1994 yılında enflasyon rakamları tekrar üç hanelere ulaşmıştır. Devalüasyonlarla halkın Türk Lirasına olan güveni azalmıştır ve bununla birlikte yaşanan mali sektörde oluşan kriz mevduatlardaki paraların önemli ölçüde çekilmesine neden olmuştur. Bu durum enflasyonun yukarı yönlü seyir almasıyla sonuçlanmıştır. Ayrıca faiz oranlarının da artmasına neden olmuştur(Ersoy 2007:240 ; Filizer 2013:118).

5 Nisan 1994 yılında uygulanan istikrar programıyla birlikte ekonomide canlanma meydana gelmekle birlikte enflasyon ateşinde azalmalar olmuştur. 1999 yılında üçlü bir koalisyonun kurulmasından sonra ülke genelinde bir canlanma olmuş fakat yaşanan depremle birlikte hükümet IMF'den yardım alma konusunda mecbur kalmıştır. 2000 yılına gelindiğinde siyasetçilerimizin alışkanlıkları nedeniyle imzalanan anlaşma tam anlamıyla hayata geçirilememiş olması ve bankaların uyguladığı stratejiler nedeniyle kriz meydana gelmiştir(Ersoy 2007:243). 15 Nisan 2001 yılında Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulamasına geçilmiştir. Bu programla birlikte ana amaçlardan biri olan enflasyonla mücadele devam etmiştir. 2002 yılından itibaren uygulanan sıkı para ve maliye politikaları ile birlikte enflasyona uyumlu yapılan zamlar enflasyonun azalmasına yol açmıştır(Aydoğan 2004:108). 2001 yılından sonra TCMB enflasyon hedeflemelerine başladı ve yasal düzenlemelerle bağımsızlığı sağlandı. Amaç fiyat istikrarını ve düzenini sağlamaktır. Fakat hedeflemenin ne kadar verimli olduğu tartışılmaktadır. Alkol ve tütün vb gibi fiyatların belirlenmesi kamu otoritesi tarafından oluşturulması nedeniyle TCMB bu değişkenler üzerinde oynama yapamıyor ve veri olarak almak zorunda kalıyor. TCMB bunun gibi veriler üzerine nüfusu azalmış olmakla birlikte hedeflerde

sapmalar oluşturmaktadır (<http://www.mahfiegilmez.com/2015/03/enflasyon-hedeflemesi-ve-turkiye.html> (Erişim Tarihi: 08.10.2015)).

2006 yılına gelindiğinde enflasyon tek haneli rakamları görülmektedir. ABD kaynaklı 2008 krizi nedeniyle dünya ekonomisinde yaşanan daralmalar sonucu enflasyon oranı tekrar iki haneleri (10,4441283764885) görmüştür fakat kalıcı olmamıştır. 2011 yılında enflasyon oranı dip yaparak %6,47187967115099 seviyesine düşmüştür.

3.1.2. İşsizlik

Her ülkenin işsizlik sorunu farklılık gösterse de temel olarak aynıdır. İşsizlik genel anlamda çalışmak isteyen fakat iş bulamadığı için çalışamayan nüfusu belirtmektedir. Emek faktörü aktif bir şekilde kullanılmaması anlamına da gelmektedir(Bozdağlıoğlu 2008:46). İşsizlik problemi hakkında her dönemde ve her ülkede farklı yorumlar ve açıklamalar yapılmıştır. Ülkemizin de en önemli sorunlarından biri olan işsizlik bazı dönemlerde zirve bazı dönemler de ise dip noktasını görmüştür. Bu dönemleri tablolardaki veriler ışığında yorumlamak daha verimli olacaktır. İşsizliğin boyutunu belirleyen eğitim seviyesi, kalkınmışlık düzeyi ve bölgesel farklılıklar, teknolojik seviyeler, sosyo-psikolojik nedenler yanında yatırımlarda meydana gelen daralmalar, ekonomik krizler, siyasal istikrarsızlıklar gibi bir çok faktörden kaynaklandığını söylemek mümkündür(Eser,Terzi 2008:230).

Ayrıca ülkemizin; artan genç nüfusu, tarım sektöründe yaşanan çözümler ve eğitimden sağlanan ve elde edilen vasıflı işgücünün istihdam edilememesi işgücü potansiyelinin verimli kullanılamaması işgücüne katılımı zorlaştırmakla birlikte azalmalara neden olmaktadır(Tüsiat Raporu 2008:69). Önemli bir faktörü oluşturan kayıt dışı istihdam yapısal bozukluğun kaynaklarından birini oluşturmaktadır ve emek piyasasını olumsuz yönde etkilemektedir(Aras 2012:73). Tüm bu nedenler Türkiye'de işsizliğin yapısal bir neden olması sonucunu doğurmaktadır. Özellikle sanayi sektörü olmak üzere yatırım oranlarında devamlılığın sağlanamaması, tarım sektöründe meydana gelen işgücü fazlasının diğer sektörlerde yeterince istihdam edilememesine neden olmaktadır(Bozdağlıoğlu 2008:46).

Şekil 9:Türkiye'de İşsizlik, Toplam (toplam işgücünün%) (modelenmiş ILO tahmini)

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS/countries> (1991-2013)

(Erişim Tarihi: 12.09.2015)

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere 1994,2000-2001,2008 dönemlerinde yaşanan krizler ve akabinde oranlarda bir yükselme meydana gelmektedir. Özellikle 2009 döneminde %14 seviyelerine çıkarak zirve yaptığı gözlenmektedir. Fakat genel olarak tabloda işsizlik verilerinin oranları tek hanelerde kaldığı gözlenmektedir. Daha düşük seviyeleri görmesi muhtemeldir. Bunu sağlamak amacıyla göçün yoğun olduğu yerlere yeni iş sahaları yapılmalı ve bu bölgelere teşvik verilmelidir. Göç alan yerlerinde işgücü arzını karşılayamaması da işsizliğin derinleşmesine yol açmaktadır(Bahar,Bingöl 2010:55). Eğitim seviyelerinin iyileştirilmesi ve işgücünün vasıflı hale getirilmesi en önemli işsizlikle mücadele politikalarını oluşturmaktadır. Bu alanlara hakim olmak amacıyla daha fazla yatırım yapılmalıdır. Daha bilinçli istikrar programlarına yer verilmelidir. Ancak son yıllarda AB uyum süreci nedeniyle istihdam konusu üzerine politikalar da artışlar meydana gelmiştir. AB uyum

sürecinde ziyade, Türkiye kendi şartlarını dikkate almalı ve istihdam politikalarına uygun projeler üzerine yoğunlaşmalıdır(Eser,Terzi 2008:247).

3.1.3. Dış Ticaret

Literatürde farklı tanımlamalar olmasına karşın genel anlamda dış ticaret, ülkeler arasında gerçekleşen mal, hizmet, sermaye ticareti olarak adlandırılmaktadır. Ülkeler sahip oldukları faktörlerin çeşitliliğinde yeterince üstün olamaması ya da var olan kaynakların istenildiği gibi kullanılarak üretiminin sağlanamaması nedeni ile ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla dış ticarete başvurmaktadırlar. Dış ticaretle birlikte ülke içinde ihtiyaç duyulan sermaye, mal ve hizmetler ya da fikri haklar elde edilmiş olur. Ticaret yapan ülkelere biri döviz elde ederken diğer ülke ise ihtiyacını karşılamış olur. Bir başka açıdan değerlendirecek olursak, gelişen ülkeler hammaddeleri gelişmiş ülkelere satarlar, gelişmiş ülkeler de mamulleri gelişen ülkelere satarak iki ülke arasında ya da ülkeler arasında ticaret gerçekleştirirler(Ordu 2013:32). Dünyada hiçbir ülkenin kendi kendine yeterli olamaması nedeniyle dış ticaret yapmak zorundadır. ülke içinde üretimin yeterli olmaması ve iç talebi karşılayamaması, uluslararası fiyat farklılıklarının olması bunun başlıca nedenleri olarak gösterilebilir(Cingöz 2011:4). Bunların yanı sıra dış ticaretle; ülkeler belirli malların üretiminde uzmanlaşmayla birlikte öğrenimi geliştirerek yeni buluşlarının önünün açılmasına yardımcı olur(Şentürk 2007:5).

Türkiye, 1980 yılına kadar dışa kapalı bir ekonomik seyir izlemiştir. 1980 yılından sonra ise dış ticareti destekleyen ihracata yönelik bir politika izlemiştir. Dış ticareti geliştirmek amacıyla ihracata yönelen alanlara teşvikler verilerek ihracat özendirilmeye çalışılmıştır. TL'nin değeri devalüasyonlarla düzenli olarak düşürülerek ihracat oranlarında artışlar sağlanmıştır ancak ihracatın ithalatı karşılama oranı düşük olmuştur(Aral 2015:47). 1990 yılında meydana gelen Körfez savaşı ve 1994 yılında yaşanan ekonomik krizle birlikte ülke içine spekülasyon amaçlı sıcak para girişi nedeniyle TL'nin değer kazanması sonucu ihracat azalmış ve ithalat artmıştır. 5 Nisan Kararları ile kısmi bir canlanma olsa da 1997 yılında Uzak Doğu Asya' da yaşanan kriz nedeniyle dış ticaret hacmimizde bir daralma meydana gelmiştir. Bunun yanında 1999 yılında yaşanan deprem de dış ticaret üzerinde olumsuz bir etkide

bulunmuştur(Kurnaz 2014:44,45). 2000 ve 2001 krizleri sonucu dalgalı kur sistemi nedeniyle TL değer kaybetmiştir ve bu nedenden dolayı ihracat rakamlarında artış meydana gelmiştir. Fakat 2008 ABD kaynaklı küresel kriz sebebiyle 2009 yılında dış ticarete daralmalar meydana gelmiştir(Aral 2015:48).

Aşağıdaki tablo incelendiğinde de ithalat ve ithalat yıllara göre farklılık göstermekle birlikte dış ticaret dengesinde sürekli bir açık söz konusudur. Dış ticaret hacmine bakacak olursak kriz dönemleri ve takip eden yıllarda daralmalar meydana geldiği görülmektedir. Bunun yanı sıra dış ticaret dengesinde de kriz dönemlerini takiben açık da azalmalar meydana gelmiştir. Dış ticaret dengesinde açığın giderilmesi için rasyonel politikalarla ihracat oranları arttırılmalı ve küresel krizlerden etkilenmemek ya da hafif atlatmak için pazar alanında çeşitlilik sağlanmalıdır. Katma değeri yüksek olan alanlara yönelerek ve sermayedeki verimlilik arttırılarak ihracatta artışlar sağlanabilir. Bunun yanı sıra ithal edilen malların ülke içinde üretimi söz konusu ise yurt içinde üretilmesine dikkat edilmelidir.

Tablo 30:Türkiye'nin Yıllara Göre Dış Ticareti (Bin \$)

Yıllar	İhracat (Değer)	İhracat (Değişim %)	İthalat (Değer)	İthalat (Değişim %)	Dış Ticaret Dengesi (Değer)	Dış Ticaret Hacmi (Değer)
1980	2 910 122	28,7	7 909 364	56,0	-4 999 242	10 819 486
1981	4 702 934	61,6	8 933 374	12,9	-4 230 439	13 636 308
1982	5 745 973	22,2	8 842 665	-1,0	-3 096 692	14 588 639
1983	5 727 834	-0,3	9 235 002	4,4	-3 507 168	14 962 836
1984	7 133 604	24,5	10 757 032	16,5	-3 623 429	17 890 636
1985	7 958 010	11,6	11 343 376	5,5	-3 385 367	19 301 386
1986	7 456 726	-6,3	11 104 771	-2,1	-3 648 046	18 561 497
1987	10 190 049	36,7	14 157 807	27,5	-3 967 757	24 347 856
1988	11 662 024	14,4	14 335 398	1,3	-2 673 374	25 997 422
1989	11 624 692	-0,3	15 792 143	10,2	-4 167 451	27 416 835
1990	12 959 288	11,5	22 302 126	41,2	-9 342 838	35 261 413
1991	13 593 462	4,9	21 047 014	-5,6	-7 453 552	34 640 476
1992	14 714 629	8,2	22 871 055	8,7	-8 156 426	37 585 684
1993	15 345 067	4,3	29 428 370	28,7	-14 083 303	44 773 436
1994	18 105 872	18,0	23 270 019	-20,9	-5 164 147	41 375 891
1995	21 637 041	19,5	35 709 011	53,5	-14 071 970	57 346 052
1996	23 224 465	7,3	43 626 642	22,2	-20 402 178	66 851 107
1997	26 261 072	13,1	48 558 721	11,3	-22 297 649	74 819 792
1998	26 973 952	2,7	45 921 392	-5,4	-18 947 440	72 895 344
1999	26 587 225	-1,4	40 671 272	-11,4	-14 084 047	67 258 497
2000	27 774 906	4,5	54 502 821	34,0	-26 727 914	82 277 727
2001	31 334 216	12,8	41 399 083	-24,0	-10 064 867	72 733 299
2002	36 059 089	15,1	51 553 797	24,5	-15 494 708	87 612 886
2003	47 252 836	31,0	69 339 692	34,5	-22 086 856	116 592 528
2004	63 167 153	33,7	97 539 766	40,7	-34 372 613	160 706 919
2005	73 476 408	16,3	116 774 151	19,7	-43 297 743	190 250 559
2006	85 534 676	16,4	139 576 174	19,5	-54 041 498	225 110 850
2007	107 271 750	25,4	170 062 715	21,8	-62 790 965	277 334 464
2008	132 027 196	23,1	201 963 574	18,8	-69 936 378	333 990 770
2009	102 142 613	-22,6	140 928 421	-30,2	-38 785 809	243 071 034

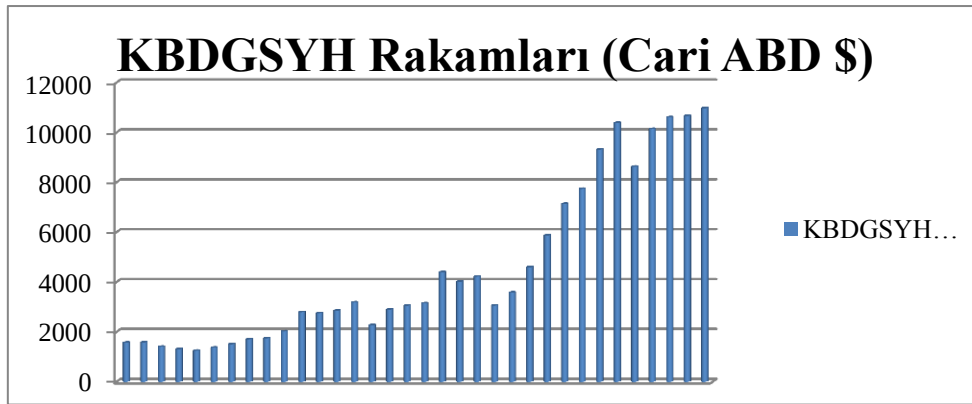
2010	113 883 219	11,5	185 544 332	31,7	- 71 661 113	299 427 551
2011	134 906 869	18,5	240 841 676	29,8	- 105 934 807	375 748 545
2012	152 461 737	13,0	236 545 141	-1,8	- 84 083 404	389 006 877
2013	151 802 637	-0,4	251 661 250	6,4	- 99 858 613	403 463 887
2014	157 610 158	3,8	242 177 117	-3,8	- 84 566 959	399 787 275

KAYNAK: Tüik, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046(Erişim Tarihi: 01.10.2015)

3.1.4. Büyüme

Bir ülkenin makro ekonomik açıdan incelenmesi ve gelişimini iyi anlayabilmek için en önemli göstergelerin başında büyüme gelmektedir. Ülkemiz açısından büyümeyi belirleyen en önemli etken nedir? Bu büyümenin devamlılığını sağlamak amacıyla hangi politikaların öne çıkarılması gerektiğini belirlemek zorundayız(Özsağır 2008:2). Ekonomik büyüme genel anlamıyla, ülkenin elde etmiş olduğu hasılanın zamanla artması anlamına gelmektedir. Bu hasıla artışın devamlılığının sürekli olması gerekir aksi halde durgunluğa girilerek ekonomide daralmalar meydana gelir. İktisadi büyüme incelenirken her ülkeyi aynı kalıba sokmak doğru değildir. Çünkü ülkelerin sosyal, siyasal ve ekonomik faktörleri farklılıklar göstermektedir. Genel olarak büyüme incelenirken kişi başına düşen gelir ön plana çıkmaktadır(Kıraçlar 2005:13,15). Bizde bu ölçütü dikkate alarak incelememizi özetle kıyaslayacağız.

Şekil 10:Türkiye'nin Yıllara Göre KBDGSYH Rakamları (Cari ABD \$)

KAYNAK: Dünya Bankası, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> (1980-2013) (Erişim Tarihi: 15.10.2015)

Yukarıdaki şekli baz alarak Türkiye'nin kriz dönemleri ve takip eden yıllarda gelir seviyesinde bir azalmalar meydana gelmektedir. Özellikle 2008 küresel krizinden sonra 2009 yılında büyük bir miktarda düşüş söz konusudur. Türkiye, kırılganlıklardan kurtulabilmesi için bazı alanlarda verimli ve istikrarlı politikalara yönelmelidir. Ülke içindeki firmaların uluslararası pazarda söz sahibi olabilmek için AR-GE yatırımlarına ağırlık verilmelidir. "AR-GE yatırımları, bir ülkenin rekabet gücünün ve ekonomik gelişmişliğinin değerlendirilmesinde anahtar kriterlerden biri olarak düşünülür. Ar-Ge yatırımları ekonomik büyümeyi yenilik, sermaye birikimi, beşeri sermayede gelişim gibi birçok kanal yolu ile etkilemektedir"(Korkmaz 2010:3321). Elde edilen yeni ürünler ve teknolojiler büyümeyi teşvik etmekle birlikte birim sermayedeki verimliliğin artışına neden olarak ülkenin krizlerdeki kırılganlığına özellikle uluslararası krizlerin kırılganlığından etkilenmesini ciddi anlamda azaltabilir. Bunun yanında üretkenliğin arttırılabilmesi ve yeni iş alanlarının elde edilebilmesi için iş alanlarına ve eğitimle birlikte eğitim dalına yatırımlar yapılması gerekir. Elimizde var olan potansiyel iş gücünü ve dinamik genç nüfusun yanında ülkemizin stratejik konumunu verimli olarak kullanmalıyız(Dünya Bankası Grubu 2014:3).

Elde edilen becerilerle birlikte sağladığımız üretimdeki artış ihracatı teşvik edecektir. İhracat artışı ülke içine döviz girdisi sağlayarak ithalat kapasitesinde artış sağlayacaktır. Bununla birlikte ülke içinde üretilmesi mümkün olmayan girdiler ve sermaye malları sağlanarak büyüme üzerinde önemli bir etki yaratacaktır(Şimşek, Kadılar 2010:121).

3.2. TÜRKİYE EKONOMİSİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

3.2.1. Sanayi

Büyüme de kilit rol oynayan sanayi sektörü, gelişmesi sırasında tarım ve hizmetler sektörlerini de pozitif olarak etkilemektedir. Geniş yelpazesi ve diğer sektörlerle göre katma değeri yüksek, istihdam olanağının geniş olması sebebiyle elde edilen milli hasılanın önemli bir payını oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra hizmetler sektöründe yeni alanların açılmasına (lojistik, finans vb.) ve tarımda

verimliliğin artışına da (emek gücünün uzun sürede başaracağı tarımsal faaliyetlerin makineleşme ile kısa sürede ve daha verimli bir şekilde halledilmesi, zirai ilaç ve gübre vb.) olarak sağlamaktadır(Arısoy 2008:3). Sağlamış olduğu pozitif dışsallıklar ve getirisinin yüksek olması karşılaştırmalı olarak uluslararası piyasada söz hakkı olmamızda önemli bir etmendir.

Ülkemiz 1980 yılına kadar ithal ikameci strateji benimseyerek sanayi koruma altına alındı ve dışarıdan ithal edilen ürünlerin ülke içinde üretimi sağlamaya çalıştı. Katma değeri az olan ürünler (elbise, ayakkabı vb.) olan alanlara yönelim yapılarak üretilmeye çalışıldı ve bu ilk aşamada koruma yüksek seviyede değildi. İkinci aşamaya gelindiğinde de ara ve yatırım malları olarak adlandırılan üretim seviyesine geçilmiştir. Fakat bu seviye ilk aşama kadar kolay olmamaktadır. Çünkü büyük oranlarda sermaye ve vasıflı işgücü yanında yüksek teknoloji gerektiren malları oluşturmaktadır. Gelişen ülkelerin ve doğal olarak ülkemizin en büyük sıkıntılarını oluşturan sermaye yetersizliği, teknolojinin düşük seviyede seyretmesi, işgücünün vasıfsız olması, ulusal pazarın yetersiz olması nedeniyle ithal ikameci strateji planına son verildi(Soyyigit 2009:17).

1980 yılına gelindiğinde 24 Ocak Kararlarıyla ihracata yönelik sanayileşme stratejisi benimsenerek gümrük duvarları yıkılmış ve ekonomide serbesti getirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda sanayiye arttırmak amacıyla,

1. İmalatçı sanayicilere gümrük girdilerinde kolaylıklar sağlanmış,
2. Yurt dışı müteahhitlik desteklenerek ithalat kademeli olarak liberal hale getirilmiş ve sanayi sektöründeki girdilerin ulaşımına kolaylık sağlanmıştır,
3. Kurlarda oynamalara gidilerek TL'nin değeri düşülmüş ve ihracat teşvik edilmiş,
4. Enerji yatırımlarına sübvansiyonlar verilerek bu alanların gelişimine yardımcı olunmuş,
5. İhracat kredileri genişletilmiş ve ihracatta vergi iadesi sağlanmış(Filizler 2013:96,99).

Yukarı da belirttiğimiz bazı kriterlerle ihracat 1980 yılında 1 milyar dolarını sanayi kolu gerçekleştirirken 1991 yılına gelindiğinde 10 milyar dolarlık kısmını sanayi kesimi oluşturarak 9 milyar dolarlık bir artış sağlanmıştır(Filizler 2013:102).

1995 yılında Dünya Ticaret Örgütüne (GATT) resmi olarak Türkiye üye olmuştur. Avrupa Birliği ülkeleri tekstil ve petrol üzerindeki tarifeleri kaldırarak serbesti sağlamıştır ve bu ülkemizin sanayisi açısından teşvik niteliği arz etmiştir. Ayrıca rekabetin artışına ve girdilerin sağlanmasına olanak sağlamıştır. 1999 yılında yaşanan deprem sanayi faaliyetlerinin yoğun olarak yaşandığı Marmara Bölgesinde büyük yıkıma neden olmuştur(Soyyigit 2009:84). 2000 ve 2001 krizleri sonucunda daralmalar yaşayan sanayi sektörü 2003 yılında yukarı yönlü bir ivme kazanmaya başlamıştır.

Şekil 11:Sanayi üretim endeksi (2010=100), 2005 - 2015 (arındırılmamış endeks)

İktisadi Faaliyet (NACE Rev 2)	Yıl	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık Ortalama
Economic Activity (NACE Rev 2)	Year	January	February	March	April	May	June	July	August	September	October	November	December	Annual Average
Toplam sanayi	2005	72,1	74,1	84,8	81,8	85,4	88,1	86,1	86,0	93,9	96,0	87,9	97,3	86,1
Total industry	2006	72,9	80,6	95,3	90,3	96,1	97,5	94,2	91,6	98,2	92,2	100,5	99,8	92,4
	2007	86,9	87,8	101,1	95,7	103,2	102,2	99,9	98,9	102,4	101,6	108,8	98,2	98,9
	2008	96,7	95,9	104,7	102,9	106,3	104,6	104,3	95,5	98,3	95,2	94,8	81,1	98,3
	2009	75,9	72,9	82,2	83,5	88,1	94,2	95,0	89,3	88,8	101,1	92,0	100,5	88,6
	2010	85,6	85,4	100,0	97,7	101,7	103,9	105,0	100,5	97,2	108,6	98,6	115,9	100,0
	2011	101,9	97,7	111,7	107,1	111,6	114,1	112,4	106,2	111,0	119,9	107,2	120,1	110,1
	2012	104,5	102,9	115,8	110,0	118,2	116,5	116,1	103,4	116,4	112,3	121,4	116,7	112,9
	2013	106,8	104,4	116,0	115,3	120,5	120,0	122,9	102,1	123,9	111,7	127,0	124,8	116,3
	2014	114,9	109,7	121,3	120,9	122,7	122,0	117,4	115,0	129,4	116,7	125,5	130,3	120,5
	2015 ⁽¹⁾	112,5	110,7	127,2	125,7	123,3	130,3	119,2						

KAYNAK:TÜİK, Sanayi Üretim Endeksi, Temmuz 2015

2005 yılı ve sonrası için genel olarak sanayi üretiminde bir artış söz konusudur. 2008 küresel kriz nedeniyle 2009 yılında bir önceki yıla nazaran ekim ve aralık ayları dışında düşüşler yaşanmıştır. 2010 yılına geçildiğin de ise artışlar devam ederek yükselmiştir. Üretimin daha fazla artması için aktif politikaların tutarlı hale getirilmesi gerekir. Sanayideki kapasite kullanım oranları artırılarak verimlilikte ve milli gelirden artışlar yaşanarak büyüme yaşanabilir. Özellikle AR-GE harcamaları ile birlikte elde edilen yenilikler uluslararası alanda söz sahibi olma konusunda yardımcı olabilir. Teknolojilerin kırılma evrelerinin yakalanmasında kolaylık sağlanabilir.

3.2.2. Tarım

Türkiye ekonomisi açısından önemli bir yere sahip olan tarım, cumhuriyet döneminden itibaren oransal olarak azalma göstermiştir. Tarım, sanayiye sağlamış olduğu işgücü ve hammaddenin yanı sıra gıda ihtiyacının karşılanması açısından önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında tarım, ayrıca vasıfsız işgücünü bünyesinde bulundurarak işsizliğin önüne geçmektedir(Yavuz 2005:9). İhracat olanaklarının gelişmesi ve döviz girdisi bakımından cumhuriyetin özellikle ilk yıllarında sermaye gereksinimi karşılamada öncü sektör haline gelmiştir.

Uygulanan politikalar ve yatırımların başka alanlara kaydırılması tarım sektöründe daralmalar meydana gelmesine neden olmuştur. 1980 yılında alınan 24 Ocak Kararları ile birlikte tarıma uygulanan fiyat programları, sübvansiyonlar geri çekilmiştir ve destekleme desteklemelerde kısıtlamalar gidilmiştir. Bununla birlikte tarım sektörü daha kırılgan bir hal almıştır. 1990 yılından sonra tarımın doğa şartlarından arındırılmasına çalışılmış, üretim ve kalitede artışları sağlamak hedef olarak alınmıştır fakat istenilen ölçüde verim sağlanılamamıştır. Ayrıca 5 Nisan 1994 Kararları ile tarımın üzerinde bulunan devletin gölgesi en aza indirilmeye çalışılmış ve Merkez Bankasının sağladığı finansman kararları kaldırılmıştır(Darıcı 2008:15,16). 2000 yılına kadar yapılan hedeflerin hiçbiri tutturulamamış düşük bir seyir izlemiştir. Aşağıdaki şekilde de gösterildiği üzere yaklaşık olarak 1-3 puan arasında hedeflerin saptığı görülmektedir.

Tablo 31: Planlı Dönemlerde GSMH Büyüme Oranları (1987 Sabit Fiyatlarla)

Yıllar	GSMH		Tarım		Sanayi	
	Hedef	Gerçekleşen	Hedef	Gerçekleşen	Hedef	Gerçekleşen
1963-1967	7,0	6.7	4,2	3.2	12,3	9.7
1968-1972	7,0	6.9	4,1	3.1	12,0	7.6
1973-1978	7,4	2.7	3,7	2.2	11,4	6.8
1979-1983	8,0	2.7	5,3	0.3	9,9	3.8
1983-1989	6,3	7.7	3,1	1.0	7,5	6.6
1990-1995	7,0	3.5	4,1	1,6	8,1	3.8
1996-2000	5,5-7,1	4.6	2,9-3,7	1.7	6-7,7	5.4
Ortalama	6,9	4.97	4,0	1.9	9,7	6.2

KAYNAK: Darıcı 2008:20

Tablo 32: Türkiye Tarım Sektöründe İstihdam (Toplam İstihdamın %)

1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
47,40 00015	48,20 00008	46,90 00015	47,79 99992	44,70 00008	42,20 00008	43,59 99985	43,40 00015	42,79 99992	40,79 99992
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
40,5	41,40 00015	36	37,59 99985	34,90 00015	33,90 00015	34	29,5	27,29 99992	23,5
2008	2009	2010	2011	2012					
23,70 00008	22,89 99996	23,70 00008	24,20 00008	23,60 00004					

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS>(Erişim Tarihi: 12.10.2015)

Uygulanan politikalar nedeniyle ve yaşanan krizler, ekonomik konjonktürler vasıtasıyla tarım sektörünün istihdam oranlarında dalgalanmalar olduğu görülmektedir. 1988 ile 2012 yılları baz alınarak değerlendirecek olursak yaklaşık 24 puanlık bir düşüş söz konusudur. Tarımda yaşanan makineleşme ile birlikte sanayi ve hizmet sektörüne yapılan işgücü transferleri istihdamdaki düşmenin nedenleri olarak gösterilebilir.

Tablo 33:Türkiye Tarım Sektörünün Çeşitli Göstergeleri

Tarım Arazisinin			Gübre Tüketimi	
Yüz ölçümü(%)		Sulanan(%)	Gübre Üretimi(%)	Ekilebilir Arazi Hektar Başına kg
2000-02	2011-13	2011-13	2011-13	2011-13
54	50	13.6	179,0	113.5

KAYNAK: Dünya Bankası, <http://wdi.worldbank.org/table/3.2>(Erişim Tarihi: 27.10.2015)

2005 yılından sonra uygulanan politikalarla hayvancılık ve fark ödeme uygulaması hayata geçirilerek arz açığı olan ürünler desteklenerek zararlar tanzim

edilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında hayvan ıslahı ve besicilik üzerinde çalışmalar yapılarak et ve süt ürünlerinde verim artışları hedeflenmiştir(Yavuz 2005:62). Aşağıdaki şekilde de görüldüğü üzere uygulanan politikalar nedeniyle 1986-2013 yılı kıyaslandığında 27 milyon TL artış görülmektedir.

Tablo 34: Tarımsal Destekleme OECD-Türkiye Karşılaştırılması

	1986-88	1995-97	2011-13	2011	2012	2013+
OECD (Milyon \$)	285.040	322.184	345.570	341.570	350.329	344.234
Türkiye (Milyon TL)	4	928	29.698	30.079	27.577	31.440
OECD'de GSMH İçinde Tarımsal Desteklerin Payı (%)	2,8	1,5	0,8	0,8	0,8	0,8
Türkiye'de GSMH İçinde Tarımsal Desteklerin Payı (%)	3,7	4	2,1	2,3	1,9	2,0

KAYNAK: Gıda,Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı,2015:23

Tablo 35:Türkiye'de Tarım ve Verimlilik

Bitkisel Üretim Endeksi		Gıda Üretim Endeksi		Hayvancılık Üretim Endeksi		Tahıl Verimi (Hektar Başına kg)	
2000	2013	2000	2013	2000	2013	2000	2013
95.6	114.6	94.2	129.8	91.5	163.2	2311	3249

KAYNAK: Dünya Bankası, <http://wdi.worldbank.org/table/3.3>(Erişim Tarihi: 29.10.2015)

2000 yılından sonra gerçekleştirilen tarım politikaları ile yukarıdaki endekslerin tümünde bir artış söz konusudur. Özellikle uygulanan hayvancılık ve tohum ıslahı programları ile 13 yılda ciddi artışlar yaşanmıştır. Gıda ve bitkisel üretimde daha fazla artış sağlayabilmek için ovalarımızdaki ve Güney Doğudaki arazilerin sulama alanları genişletilmeli, halk bu konuda bilinçlendirilmeli ve tohum ıslahında üst seviyelere geçilmelidir. Cumhuriyet tarihi boyunca son 10 yılda

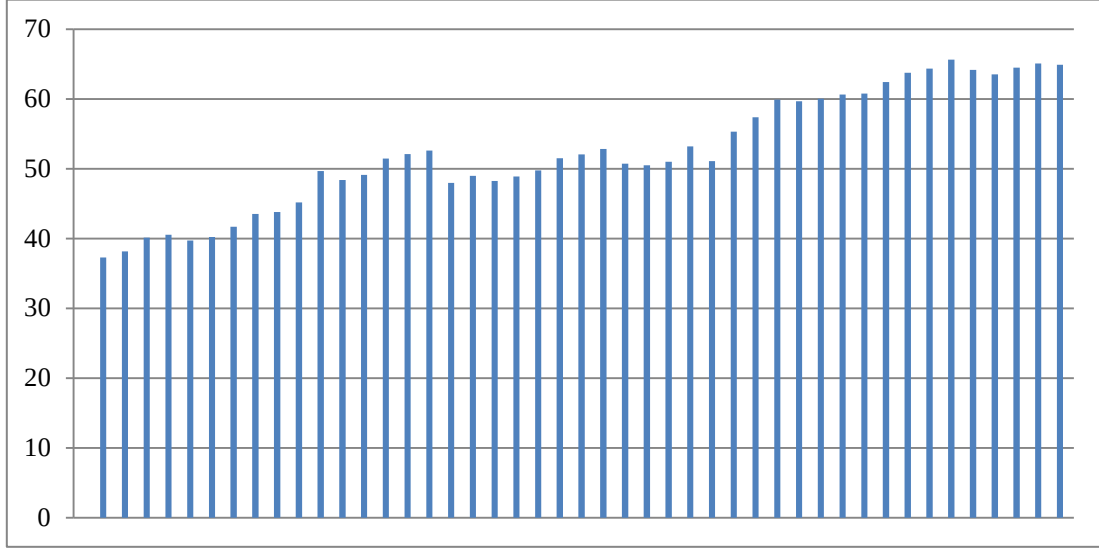
uygulanan projelerde başarı oranları yükselmiş ve verimlerde artışlar sağlanmıştır. Daha akılcı ve bilimsel projelerle tohum ve canlı hayvan ithalatından ziyade ülkemizin potansiyelindeki varlıkların ıslah edilmesi yolu ile verimdeki artışlar da daha üst seviyelere ulaşılabilir. Bunun yanı sıra tarımda makineleşme ile birim başına düşen üretimde artışlar sağlanabilir. Çiftliklerin ve mandıraların geliştirilip teknolojilerle donatılması ile süt ve et üretimdeki artışlar teşvik edilmelidir.

3.2.3. Hizmet

Hizmet sektörü çeşitlilik bakımında ve getirisi açısından önemli bir paya sahiptir. Genel olarak; ulaşım, finans, eğitim, lojistik (ulaşım), kişisel hizmetler (otel, restoranlar), sağlık, toptan ve perakende ticaret, reklam hizmetleri, turizm hizmetleri, iletişim gibi alanları kapsamaktadır. Hizmet sektörü, kaliteli işgücünün geliştirilmesi, kamu hizmetlerinde gerçekleşen kalite, firmaların faaliyette bulunduğu ticari alanların verimliliğini etkilerken, profesyonel hizmetler ise firmaların rekabet kapasitesinde artışa neden olur(Avcı 2006:51).

Adam Smith'den itibaren hizmet sektörü kale alınmamakla birlikte 1970'li yıllardan sonra bu alan ön plana çıkmaya başlamıştır. Diğer sektörlerle etkileşim içinde olması nedeniyle iktisadi büyüme üzerinde önemli bir yere sahiptir(İnamoğlu 2013:14). Ülkemizde de her geçen gün turizm (ülkemin denizlere komşu olması, kış turizmine uygun dağlara sahip olması ve bir çok kültür ve medeniyeti barındırması nedeniyle ilgi odağıdır.), finans, eğitim, sağlık, lojistik (özellikle ülkemizin konumundan dolayı lojistik sektörü ve transit taşımacılık önemli yer almaktadır.)önemli bir paya sahiptir. Hizmet sektöründe meydana gelen rekabet ve kalite anlayışı geliştikçe diğer sektörlerde de tatminkarlık oranlarında ve kalite anlayışlarında yükselmeler meydana gelmektedir. Özellikle bankalar arasında meydana gelen rekabet, hizmetin sunulmasında yüksek kalitelere neden olmakla birlikte müşterinin tatmin seviyelerinde yükselmeler meydana getirmektedir(Sarı2007:9).

Şekil 12:Türkiye'de Hizmetler, vb katma değer (GSYİH'nin%)

KAYNAK: Dünya Bankası, <http://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TETC.ZS> (1970-2014) (Erişim Tarihi: 01.11.2015)

Görüldüğü üzere bazı yıllar azalma olmasına rağmen genel olarak oranlar yükselmiş ve %65 seviyelerini görmüştür. Hizmet sektörünün lokomotif olduğu söylenebilir. Bu alanın daha da gelişebilmesi için eğitim ve reklam alanlarında çalışmalar yapılmalıdır. Gelir elde edilebilecek yeni alanlar açılarak ve var olan sektörlerin iyileştirilmesi milli gelir ve kişi başı gelir oranlarında artışa sebep olabilir. Ayrıca işsizliğin önüne geçilebilir.

Aşağıdaki tabloya göre ortalama harcama dalgalı seyir izlemesine rağmen ziyaretçi sayısında sürekli bir artış söz konusudur. 2014 yılında 34 milyar doların üzerinde bir gelir elde edildiği görülmektedir. Artan turizm gelirleri ve ziyaretçi sayısı ülkemizin ekonomisinin geliştiğini göstermektedir. Sadece turizm gelirlerini göstermemizin nedeni önemli istihdam ve gelir kaynağının olmasıdır.

Tablo 36:Türkiye'de Turizm Gelirlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	TOPLAM		
	Turizm Geliri (1000 \$)	Ziyaretçi Sayısı	Ortalama Harcama (\$)
2003	13 854 866	16 302 053	850
2004	17 076 606	20 262 640	843
2005	20 322 112	24 124 501	842
2006	18 593 951	23 148 669	803
2007	20 942 500	27 214 988	770
2008	25 415 067	30 979 979	820
2009	25 064 482	32 006 149	783
2010	24 930 997	33 027 943	755
2011	28 115 692	36 151 328	778
2012	29 007 003	36 463 921	795
2013	32 308 991	39 226 226	824
2014	34 305 903	41 415 070	828
2015 ^(x)	12 602 568	16 095 926	783

KAYNAK: TÜİK, (X) : Geçici veri (Ocak-Haziran),

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>(Erişim Tarihi: 03.11.2015)

3.3. SEKTÖRLERİN İHRACATTAKİ PAYI

Tablo 37:Türkiye'de Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat (1000 \$)

Yıl		Top.	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haz.	Temmuz	Ağus.	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2015	Toplam	95 673 962	12 303 013	12 232 785	12 523 242	13 354 352	11 084 107	11 962 943	11 148 610	11 064 910				
	Tarım ve ormancılık	3 431 327	574 623	475 350	488 879	425 822	411 724	403 376	346 831	304 722				
	Balıkçılık	249 020	47 027	32 267	26 725	27 786	29 157	30 491	29 536	26 031				
	Madencilik ve taşocakçılığı	1 932 855	199 745	191 183	187 222	247 951	305 214	287 902	255 413	258 225				
	İmalat sanayi	89 682 691	11 436 955	11 494 177	11 767 833	12 595 268	10 287 022	11 185 568	10 477 552	438 317				
	Elektrik, gaz ve su	56 987	8 432	8 126	7 900	9 397	8 290	6 368	3 752	4 722				
	Toptan ve perakende ticaret	318 171	35 932	31 503	44 462	47 763	42 232	48 797	35 305	32 176				
	Gayrimenkul, kiralama, ve iş faaliyetleri	1 136	123	5	26	259	350	200	91	82				
	Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmetler	1 774	176	173	195	106	118	241	129	636				
2014	Toplam	157 610 158	12 399 762	13 053 292	14 680 111	13 371 186	13 681 906	12 880 924	13 344 777	11 386 829	13 583 121	12 891 630	13 067 348	13 269 271
	Tarım ve ormancılık	6 029 749	553 636	510 953	526 963	437 800	442 908	399 413	288 568	353 174	448 388	612 411	703 969	751 567
	Balıkçılık	346 537	38 730	32 576	24 212	27 431	27 144	23 416	25 894	27 344	28 437	27 333	24 039	39 981
	Madencilik ve taşocakçılığı	3 406 108	279 980	242 293	273 894	294 115	331 132	290 595	310 079	294 118	291 146	264 767	276 491	257 499
	İmalat sanayi	147 059 418	11 455 141	12 203 079	13 775 602	12 533 760	12 802 324	12 098 883	12 660 805	10 667 531	12 746 017	11 938 184	12 009 812	12 168 279
	Elektrik, gaz ve su	88 884	6 473	9 239	11 086	11 818	6 976	7 657	4 259	4 715	5 817	5 801	7 907	7 137
	Toptan ve perakende ticaret	672 861	65 525	54 992	68 052	65 970	71 054	60 194	53 642	39 327	63 041	42 509	44 659	43 897
	Gayrimenkul, kiralama, ve iş faaliyetleri	255 6	2	5	74	25	10	344	1 253	203	40	449	13	138
	Diğer	4							276					

	sosyal, toplumsal ve kişisel hizmetler	043	275	157	227	265	358	423		417	236	177	459	773
2012	Toplam	151 802 637	11 481 521	12 385 691	13 122 058	12 468 203	13 277 209	12 399 974	13 059 520	11 118 301	13 060 371	12 053 705	14 201 227	13 174 857
	Tarım ve ormancılık	5 653 323	541 049	468 201	481 935	430 913	416 702	418 545	347 696	263 094	417 975	487 277	681 988	697 948
	Balıkçılık	258 177	34 357	25 418	16 369	19 429	20 253	16 452	18 950	16 815	19 836	20 776	30 148	19 375
	Madencilik ve taşocakçılığı	3 879 449	319 375	308 453	275 201	279 490	395 432	326 456	344 686	313 477	340 481	301 270	343 807	331 321
	İmalat	141 358 199	10 541 361	11 528 780	12 302 422	11 678 808	12 399 663	11 586 260	12 302 613	10 478 820	12 210 124	11 193 295	13 066 600	12 069 453
	Elektrik, gaz ve su	28 970	118	26	148	159	87	106	5 033	3 075	4 569	4 424	4 651	6 573
	Toptan ve perakende ticaret	605 984	44 985	54 319	45 779	56 620	44 713	51 876	40 318	42 854	67 033	46 475	62 729	48 283
	Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	3 422	15	34	18	2 600	29	16	121	11	193	24	48	312
	Diğer sosyal ve kişisel hizmetler	15 113	260	461	186	185	330	263	103	155	159	163	11 256	1 593
	Toplam	152 461 737	10 348 187	11 748 000	13 208 573	12 630 227	13 131 531	13 231 199	12 830 675	12 831 395	12 952 652	13 190 770	13 753 052	12 605 476
2011	Tarım ve ormancılık	5 188 858	437 569	450 217	484 633	424 012	389 537	391 415	312 047	252 386	379 315	477 985	596 776	592 965
	Balıkçılık	190 340	25 010	19 418	11 905	12 592	12 693	9 937	9 814	11 177	12 266	22 536	17 209	25 783
	Madencilik ve taşocakçılığı	3 160 765	217 605	170 884	212 100	240 617	268 516	321 755	287 181	255 684	282 418	252 956	342 981	308 067
	İmalat	143 193 911	9 589 949	11 021 471	12 435 363	11 887 161	12 402 832	12 463 253	12 168 295	12 246 442	12 223 240	12 375 380	12 744 168	11 636 355
	Elektrik, gaz ve su	190 211	31 956	30 650	19 968	27 074	11 511	3 743	17 306	19 444	17 826	10 312	251	172
	Toptan ve perakende ticaret	534 800	45 797	54 886	44 525	38 476	46 135	40 841	35 938	46 067	37 415	51 248	51 473	41 999
	Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	544	43	273	18	11	27	27	24	19	29	27	22	24
	Diğer sosyal ve kişisel hizmetler	2 307	258	200	61	283	281	228	69	175	141	326	172	112
	Toplam	152 461 737	10 348 187	11 748 000	13 208 573	12 630 227	13 131 531	13 231 199	12 830 675	12 831 395	12 952 652	13 190 770	13 753 052	12 605 476
	Tarım ve ormancılık	5 188 858	437 569	450 217	484 633	424 012	389 537	391 415	312 047	252 386	379 315	477 985	596 776	592 965
	Balıkçılık	190 340	25 010	19 418	11 905	12 592	12 693	9 937	9 814	11 177	12 266	22 536	17 209	25 783
	Madencilik ve taşocakçılığı	3 160 765	217 605	170 884	212 100	240 617	268 516	321 755	287 181	255 684	282 418	252 956	342 981	308 067
	İmalat	143 193 911	9 589 949	11 021 471	12 435 363	11 887 161	12 402 832	12 463 253	12 168 295	12 246 442	12 223 240	12 375 380	12 744 168	11 636 355
	Elektrik, gaz ve su	190 211	31 956	30 650	19 968	27 074	11 511	3 743	17 306	19 444	17 826	10 312	251	172
	Toptan ve perakende ticaret	534 800	45 797	54 886	44 525	38 476	46 135	40 841	35 938	46 067	37 415	51 248	51 473	41 999
	Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	544	43	273	18	11	27	27	24	19	29	27	22	24
	Diğer sosyal ve kişisel hizmetler	2 307	258	200	61	283	281	228	69	175	141	326	172	112

2 0 1 1		134 906 869	9 551 085	10 059 126	11 811 085	11 873 269	10 943 364	11 349 954	11 860 004	11 245 125	10 750 626	11 907 219	11 078 525	12 477 486
	Toplam	5 166 596	484 616	448 069	469 051	368 923	346 394	303 718	322 907	308 974	365 723	577 506	566 542	604 172
	Tarım ve ormancılık	186 017	18 709	25 172	14 780	13 085	11 649	11 018	12 872	12 811	13 200	14 678	22 102	15 940
	Balıkçılık	2 805 449	215 690	169 367	197 768	228 056	219 517	249 341	276 129	261 386	231 080	237 332	259 153	260 630
	Madencilik ve taşocakçılığı	125 962 537	8 772 018	9 353 454	11 059 043	11 201 636	10 305 320	10 726 424	11 194 132	10 585 678	10 065 239	10 998 923	10 169 960	11 530 710
	İmalat	148 789	12 252	-	-	4	2	285	11 752	24 664	25 353	24 081	25 170	25 228
	Elektrik, gaz ve su	631 901	47 715	61 924	70 062	61 176	60 112	58 944	41 892	50 868	49 742	54 109	34 928	40 428
	Toptan ve perakende ticaret	583	22	131	61	14	42	19	9	38	12	6	217	12
	Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	4 997	63	1 009	320	376	329	204	311	705	278	584	452	367
	Diğer sosyal ve kişisel hizmetler	113 883 219	7 828 748	8 263 238	9 886 488	9 396 007	9 799 958	9 542 908	9 564 683	8 523 452	8 909 231	10 963 586	9 382 370	11 822 552
2 0 1 0	Toplam	4 934 710	436 376	384 901	416 740	406 474	386 282	324 675	287 258	326 950	430 874	490 956	473 433	569 792
	Tarım ve ormancılık	156 014	9 967	12 337	25 743	11 014	8 278	8 704	10 036	9 631	9 807	16 732	9 191	24 573
	Balıkçılık	2 687 124	148 459	193 827	169 672	258 135	252 453	243 180	256 013	238 234	215 009	259 805	200 388	251 948
	Madencilik ve taşocakçılığı	105 466 686	7 178 736	7 606 169	9 209 143	8 664 238	9 099 789	8 914 843	8 954 844	7 893 520	8 211 785	10 152 345	8 658 446	10 922 827
	İmalat	181 375	17 351	21 931	10 084	7 612	14 077	21 310	24 878	26 269	12 274	8 394	8 415	8 780
	Elektrik, gaz ve su	451 656	37 635	43 514	54 492	47 160	38 957	29 709	31 417	28 581	29 366	34 679	32 176	43 971
	Toptan ve perakende ticaret	2 037	110	68	164	1 267	33	89	27	17	74	84	8	94
	Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	3 617	113	490	449	108	88	397	210	250	42	589	314	567
	Diğer sosyal ve kişisel hizmetler	102 142 613	7 884 494	8 435 116	8 155 485	7 561 696	7 346 408	8 329 693	9 055 734	7 839 909	8 480 708	10 095 768	8 903 011	10 054 592
2 0 0 9		102 142 613	7 884 494	8 435 116	8 155 485	7 561 696	7 346 408	8 329 693	9 055 734	7 839 909	8 480 708	10 095 768	8 903 011	10 054 592
	Toplam													

	Tarım ve ormancılık	4 347 483	422 025	295 445	275 376	293 743	271 526	248 205	258 617	292 107	396 488	501 718	510 968	581 266
	Balıkçılık	188 990	28 690	27 686	15 371	10 802	10 955	9 404	10 730	11 546	12 421	21 132	13 075	17 179
	Madencilik ve taşocakçılığı	1 682 915	98 185	55 820	84 714	105 090	113 547	141 089	172 579	161 022	191 368	141 901	169 998	247 602
	İmalat	95 449 246	7 310 044	8 029 017	7 738 783	7 122 039	6 919 899	7 892 623	8 568 204	7 327 186	7 833 754	9 386 209	8 171 086	9 150 403
	Elektrik, gaz ve su	139 740	7 570	8 049	14 922	386	7 776	8 074	8 177	22 235	18 872	7 323	11 477	24 880
	Toptan ve perakende ticaret	330 550	17 571	18 947	26 004	29 366	22 593	29 906	36 740	25 661	27 767	37 265	25 916	32 813
	Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	1 248	48	25	54	120	51	15	256	8	18	165	381	107
	Diğer sosyal ve kişisel hizmetler	2 440	361	127	262	150	61	377	430	144	20	55	111	342
2 0 0 8	Toplam	132 027 196	10 632 207	11 077 899	11 428 587	11 363 964	12 477 969	11 770 634	12 595 427	11 046 830	12 793 148	9 722 709	9 395 873	7 721 949
	Tarım ve ormancılık	3 936 711	388 080	301 600	278 819	277 999	296 505	263 353	188 259	184 136	405 506	517 256	434 739	400 460
	Balıkçılık	240 330	69 138	11 541	10 949	10 518	10 712	9 598	13 850	12 355	11 448	29 610	24 150	26 461
	Madencilik ve taşocakçılığı	2 155 150	137 210	152 179	125 765	181 879	196 901	215 815	228 569	269 217	240 150	164 453	146 115	96 896
	İmalat	125 187 659	9 990 369	10 573 592	10 959 696	10 818 367	11 912 118	11 240 907	12 127 100	10 546 833	12 093 877	8 982 586	8 765 198	7 177 015
	Elektrik, gaz ve su	73 324	5 670	748	6 455	9 062	7 031	5 896	5 792	5 687	6 224	6 406	7 293	7 060
	Toptan ve perakende ticaret	430 465	41 630	38 131	46 795	65 743	54 389	34 296	31 398	28 499	35 449	22 342	17 952	13 842
	Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	1 882	43	22	34	322	37	615	268	16	202	8	126	190
2 0 0 7	Diğer sosyal ve kişisel hizmetler	1 675	68	86	74	73	275	155	191	89	291	48	300	26
	Toplam	107 271 750	6 564 560	7 656 952	8 957 852	8 313 312	9 147 620	8 980 247	8 937 742	8 736 689	9 038 744	9 895 217	11 318 798	9 724 018
	Tarım ve ormancılık	3 725 213	323 848	291 288	303 684	235 326	214 511	241 347	178 100	196 600	329 817	504 979	519 986	385 727
	Balıkçılık	158 252	27 185	16 081	10 356	9 208	10 149	9 998	10 071	12 014	13 138	16 178	10 836	13 039

Madencilik ve taşocakçılığı	1 660 895	99 952	73 942	107 227	112 973	118 768	165 434	157 687	193 157	157 012	160 292	156 840	157 611
İmalat	101 081 873	6 065 335	7 216 097	8 476 969	7 888 967	8 733 402	8 502 381	8 542 646	8 279 045	8 492 882	9 165 560	10 580 134	9 138 454
Elektrik, gaz ve su	168 839	15 936	13 763	10 084	11 958	16 199	18 091	14 871	17 416	14 912	18 627	10 051	6 931
Toptan ve perakende ticaret	473 923	32 161	45 750	48 417	54 768	54 523	42 858	34 135	38 149	30 839	29 472	40 832	22 020
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	1 399	46	4	1 017	51	20	26	36	64	14	42	23	54
Diğer sosyal ve kişisel hizmetler	1 356	96	27	98	61	47	112	196	244	131	67	96	182

KAYNAK: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı,

<http://risk.gtb.gov.tr/istatistikler/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri/resmi-dis-ticaret-istatistikleri>(Erişim Tarihi: 04.11.2015)

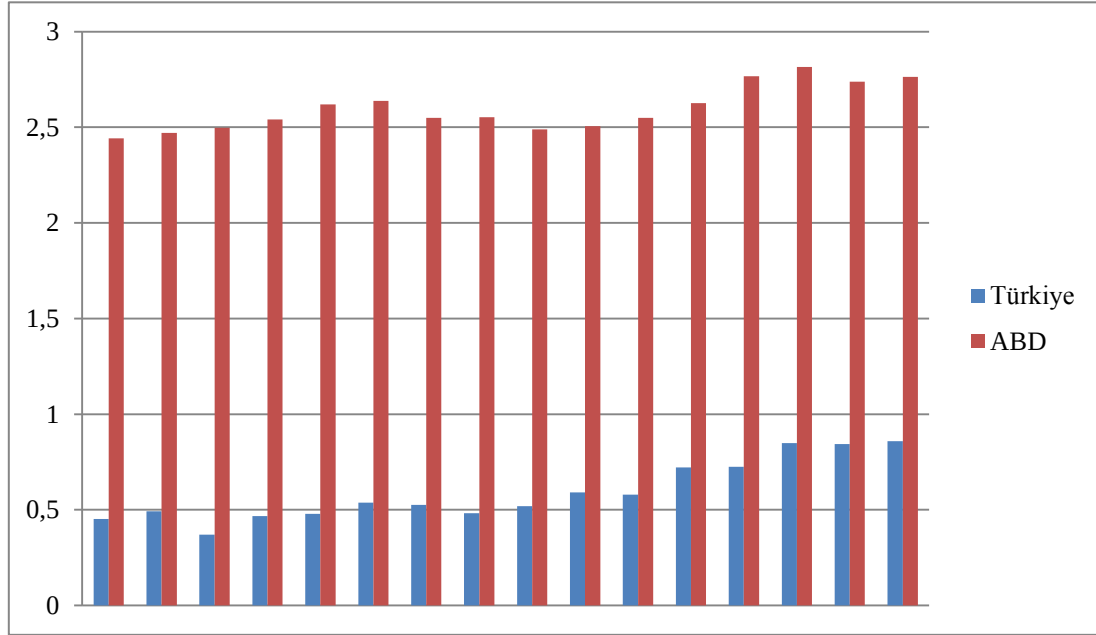
Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere ihracat rakamları 2008 küresel krizden sonra 2009 yılında daralmıştır. 2009 yılından sonra yukarı yönlü bir ivme kazanarak yükselmeye başlamıştır. 2013 yılında kısmi bir daralma meydana gelmiştir. İmalat alanında başı çekerken tarım ve ormancılık ikinci sırada yer almaktadır. Özellikle imalat alanında motorlu kara taşıtı ve römorklar, ana metal sanayi, giyim eşyası, tekstil ürünleri alanları ön planda yer almaktadır. Ancak tüm bu verilere bakıldığında balıkçılık sektörünün ihracat rakamlarının düşük olması denizlerimizden ve göllerimizden aktif bir şekilde faydalanmadığımızı göstermektedir. Bunun yanında madenlerimizin katma değer oranlarını yükselterek ve işleyerek ihracat rakamları daha üst seviyelere çıkarılabilir.

Katma değer arttıkça üretilen ürünlerin getirisi artar. Hammadde ihracatına nazaran hammaddeler, işlenerek katma oranları arttırılırsa ihracat rakamlarında yukarı yönlü bir ivme sağlanılır. Teknolojik ürünler, yeni buluşlar önemli bir gelir

kaynağıdır. Ayrıca, ihracat rakamlarının artması ülkeye döviz girdisi ve milli gelirin artışı sağlar. Milli gelirin artması sektörler bazında teşvik yaratarak yatırımların artması yoluyla büyümeyi ve kalkınmayı tetikler. Tüm ekonomik faaliyetler doğrudan ya da dolaylı olarak büyüme üzerinde olumlu veya olumsuz etkilerde bulunur. büyümenin temel belirleyicisi olan kişi başına gelirin artması ülkenin refah seviyesini arttırmakla birlikte, belirleyici gelir aralıklarında geçişi hızlandırır ve uzun süreli durgunluğu, ekonomik daralmaları engeller. Bunun yanı sıra elde edilen gelir, yatırımlara dönüştürülmeli ve halka yansıtılmalıdır. Yatırımların pozitif teşvik uygulamalarıyla çoğaltılmasıyla birlikte girişimcilerin desteklenmesi ve önlerindeki engellerin kaldırılması sektörlerde canlanmayı gerçekleştirecektir ve ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etki yaratacaktır(Rodrik 2009:53).

3.4. AR-GE HARCAMALARI VE YÜKSEK TEKNOLOJİ İHRACATI

Şekil 13:Türkiye ve ABD' de Araştırma ve Geliştirme Harcamaları (GSYİH'nin%)

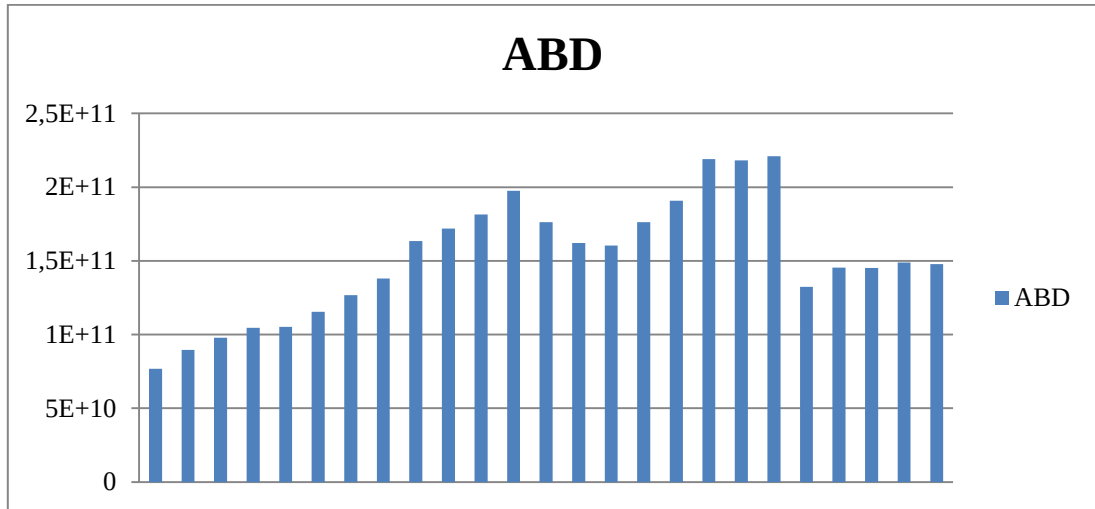
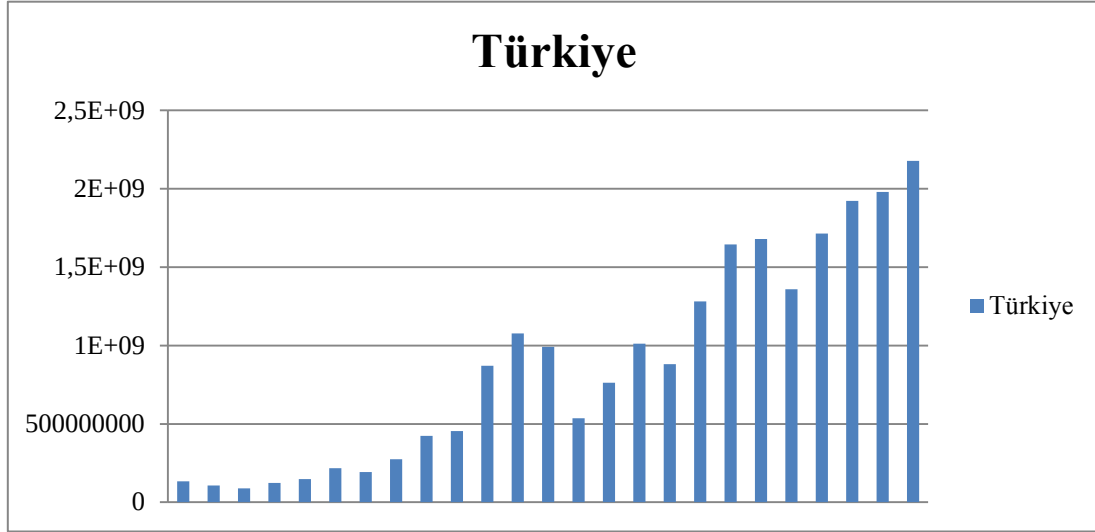

KAYNAK: Dünya Bankası,

<http://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS>, (1996-2011) (Erişim Tarihi: 14.10.2015)

Son yıllarda AR-GE harcamaları Türkiye gibi gelişen ekonomilerin önem arz eden konularının başında gelmektedir. AR-GE harcamaları dış ticaret performansında ve büyümenin artırılması açısından belirleyici olmakla birlikte, rekabetin hızlandığı küresel dünyada temel belirleyicilerdendir. AR-GE harcamaları sonucu yüksek teknoloji sektörlerinde verim artışı sağlamanın yanı sıra yeni ürünlerin geliştirilmesi açısından yapı taşıdır(Adıgüzel,Yanar vd. 2014: 49).

Şekil 14:Türkiye ve ABD' de Yüksek Teknoloji İhracatı(Cari ABD doları)

KAYNAK: Dünya Bankası, <http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.CD>, (1989-2013) (Erişim Tarihi: 14.10.2015)

Yukarıdaki üç şekilde de görüldüğü üzere ABD ve Türkiye kıyaslanmaktadır. Milli gelirler ikinci ve üçüncü bölümlerde verilmişti. Milli gelirlere kıyaslarsak ABD, Türkiye'ye nazaran AR-GE harcamalarında açık ara öndedir. Bunun yanı sıra yüksek teknoloji ürünlerin ihracatında da bir üstünlük görülmektedir. Türkiye, AR-GE harcamaları üzerine yoğunlaşarak yüksek teknoloji ürünlerin üretilmesine

yönelmelidir. Çünkü göstergelere göre AR-GE harcamaları milli gelirin %1 oranına dahi çıkamamıştır. Teknolojilerde meydana gelen kırılmalar akılcıca takip edilir ve üretimi sağlanırsa yüksek düzeylerde milli gelir hedefleri yakalamamız olasıdır. Milli gelir artışında sağlanan başarılarla orta gelir tuzağına yakalanma riskimiz azalır. Bunun yanı sıra askeri, finans, hizmet, imalat vs gibi sektörlerde verimlilik artışları sağlanabilir (Pozitif dışsallık içerir). Çünkü AR-GE yatırımları teknolojiyi doğurur ve teknoloji, diğer sektörler ile iç içedir. Eğitimle desteklenen AR-GE yatırımları ile meydana gelen ürünler sonucunda ihracat rakamlarında artış sağlanması ile birlikte ihracatın ithalatı karşılama oranında da artış sağlanabilir. Yüksek teknolojlili ürünlerin katma değerinin fazla olması, getirisinin de yüksek olmasına neden olmaktadır.

Tüm bunların yanı sıra AR-GE yatırımlarıyla emeğin verimliliğinde %40'lara varan artışlar sağlanmaktadır. Buradan kaynakla uluslararası rekabet ve kalıcı istikrarı sağlamak için önemli bir faktör olduğunu söylemek mümkündür (Atamtürk 2007:97). İçsel büyüme modellerinde AR-GE ve teknoloji önemli bir yer tutmaktadır. Aghion-Howitt, teknolojiyle elde edilen yeniliklerin ardışık olarak devam ettiğinin öne sürmektedir. Yeniliklerle birlikte eskiyen ürünü yok etmektedir ve yıkım meydana gelmektedir. Ayrıca var olan AR-GE faaliyetleri gelecek dönemlerdeki AR-GE faaliyetlerini olumlu ölçüde etkilediğini savunmaktadır (Tecrübe ve maliyet açısından). Sürekli bir yeniliğin varoluşu söz konusudur ve yenilikler desteklenmektedir. Yeni bir buluşla elde edilen ürünün patenti alınarak ürünün, bir üstü keşfedilene ya da bulunana kadar rekabet üstünlüğünü sağlamaktadır. Elde edilen kar sıfırlanana kadar milli gelir üzerinde olumlu etki yaratmaktadır (Özer, Çiftçi 2009:225,226)

3.5. ORTA GELİR TUZAĞININ BELİRLENMESİ

3.5.1. Matematiksel Uygulama Yöntemi İle Orta Gelir Tuzağının Ölçülmesi

Tablo 38:Orta Gelir Tuzağının Matematiksel Olarak Türkiye Üzerinde Hesaplanması (Cari ABD \$)

Yıllar	Türkiye KBDGSYH(\$)	ABD KBDGSYH(\$)	Türkiye /ABDx100
1980	1566,706356349	12597,68951479	12,436457927535049339209669072
1981	1580,871902201	13993,14059599	11,297477441582540133619910017
1982	1403,269882060	14438,97195938	9,7186273787852291123050551566
1983	1310,262349764	15561,43922803	8,4199303841002826691619690468
1984	1246,201990802	17134,27329587	7,2731534584695243673997323590
1985	1367,180989057	18269,44738656	7,4834282621100670221396218448
1986	1508,914114244	19115,03208638	7,8938612680619026652865926307
1987	1703,630330972	20100,87127356	8,4754054079919068382927475667
1988	1742,929589245	21483,23715025	8,1129746744168158631172903609
1989	2019,036668209	22922,46545039	8,8081130390602809011687371623
1990	2790,580486591	23954,44330049	11,649531786587035933985112721
1991	2750,730314033	24405,19248481	11,271086330276247694499148023
1992	2850,596970268	25492,95555018	11,181900680982870874476802616
1993	3181,633363795	26464,82173292	12,022122785877058009289017940
1994	2268,581234521	27776,61652592	8,1672338760357876185140073177
1995	2896,090603517	28782,17502009	10,062097813996626145895596382
1996	3052,498118845	30068,22720624	10,151905856993852867219145793
1997	3143,264599326	31572,69022984	9,9556438695713675677972583785
1998	4389,724573926	32949,19776403	13,322705473328137640742069948
1999	4009,133895812	34620,92889908	11,580087603943190916747975625
2000	4215,162413172	36449,85511553	11,564277552850082650787526752
2001	3053,865107869	37273,61810341	8,1931008130093294769648164522

2002	3570,546263412	38166,03784078	9,3552971841309331427251164468
2003	4586,811203158	39677,19834810	11,560320269885249059053501411
2004	5855,538659839	41921,80976178	13,967762110251842334402535671
2005	7117,322711090	44307,92058486	16,063319192465282010507318415
2006	7727,272404537	46437,06711730	16,640311036476751501113107553
2007	9309,509482238	48061,53766133	19,369978438553962565645447428
2008	10382,31816854	48401,42734038	21,450438011940175858027589428
2009	8623,949625375	47001,55534968	18,348221800779948108185491769
2010	10111,51770863	48374,05645659	20,902769892188621451223955392
2011	10584,16396364	49781,35749013	21,261300408971450604474020855
2012	10646,03553261	51456,65872803	20,689325338599541779706739224
2013	10975,07492919	52980,04362631	20,715488659480003409069072534
2014	10529,56986597	54629,495167891	19,274514314327062008361094440

KAYNAK: Dünya, Bankası.

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.09.2015)

Oranlar açısından 1980 yılından başlayarak 1985 yılına kadar sürekli bir azalma mevcuttur. Bu azalma trendini yapılan darbenin ekonomik sonucu olarak görmek mümkündür. 1989 yılında alınan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ile birlikte oranda bir sıçrama görülmektedir. Bu artış kriz yaşanan 1994 ve 2001 yıllarında yerini düşüşe bırakmıştır. 2008 yılına kadar sürekli bir dalgalanma mevcuttur ve 2008 yılında %21,45 seviyesine ulaşarak zirve noktasına ulaşmıştır. 2000, 2001 ve 2008 yıllarında yaşanan krizler nedeniyle KBGSYH rakamlarının azalması sonucu oranlarda sert düşüşler görülmektedir. Ancak tüm veriler ele alındığında Türkiye'nin orta gelir tuzağına yakalandığını söylemek mümkündür.

3.5.2. Ekonometrik Uygulama Yöntemi İle Orta Gelir Tuzağının Ölçülmesi

Ekonometrik analizlerde ortalamasıyla varyansı zaman içinde değişmeyen ve iki dönem arasındaki ortak varyansı bu ortak varyansın hesaplandığı döneme değil de yalnızca iki dönem arasındaki uzaklığa bağlı olan olasılıklı bir süreç durağandır denir. Bu özelliklere sahip sürece zayıf durağan olasılıklı süreç de denmektedir(Gujarati 1999).

Durağanlığı analiz etmekte günümüzde birim kök testleri kullanılmaktadır.

Bu sınamayı aşağıdaki model üzerinden açıklayabiliriz (Bozkurt 2007);

$$Y_t = \rho Y_{t-1} + \varepsilon_t$$

Buradaki hata terimi White noise de denilen beyaz gürültü hata terimidir.

Buradaki Y_{t-1} 'in katsayısı ρ 1 e eşitse bu seri birim kök içeriyor denir. Bu durumda uygulanacak olan bu katsayının 1'e eşitliğini sınavan t testidir. Kullanılan hipotez aşağıdaki gibidir;

$H_0: \rho=1$ Seri durağan değildir. Serinin birim kökü vardır.

$H_1: \rho<0$ Seri durağandır. Serinin birim kök yoktur.

ADF birim kök testinde aşağıdaki denklem tahmin edilmektedir;

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 t + \delta Y_{(t-1)} + \alpha_i + u_t$$

ve α ($\alpha=\rho-1$)parametresinin istatistiki olarak sıfırdan farklı olup olmadığı test edilmektedir.

α parametresinin sıfırdan farklı olduğunun kabul edilmesi serinin düzeyde durağan olduğunu göstermektedir.

Yapısal kırılmaların olduğu durumlarda kullanılacak birim kök analizlerinden bir tanesi Zivot ve Andrews (1992) tarafından geliştirilmiştir. Zivot ve Andrews'inki önemli açıklaması vardır. Birincisi, kırılma noktası içsel olarak tahmin edilmektedir. İkincisi, bir zaman kırılma kukla değişkeni yoktur. birim kök testi için aşağıdaki denklemler kullanılmaktadır (Yurdakul 2000:21,34);

$$y_t = \mu + \beta_t + \alpha y_{t-1} + \theta DT(\varphi) + \sum_{i=1}^k ci \Delta y_t - i + e_t \text{ Model A}$$

$$y_t = \mu + \beta_t + \alpha y_{t-1} + \theta_2 DU(\varphi) + \sum_{i=1}^k ci \Delta y_t - i + e_t \text{ Model B}$$

$$y_t = \mu + \beta_t + \alpha y_{t-1} + \theta_2 DT(\varphi) + \theta_1 DU(\varphi) + \sum_{i=1}^k ci \Delta y_t - i + e_t \text{ Model C}$$

Zivot Andrews birim kök testinde kırılma noktasını tespit etmek için, bütün muhtemel kırılma tarihi için farklı bir gölge değişken kullanılarak $t = 2, \dots, (T-1)$ için EKK ile ardışık olarak T-2 sayıda regresyon kurulur daha sonra y_{t-1} 'nin katsayısı olan α 'nın en küçük t istatistiğine sahip olduğu modeldeki tarih uygun kırılma noktası olarak seçilir.

Çalışmada 1970-2014 yılları arasında Türkiye ve ABD ekonomisine ait kişi başına düşen GSYH' ler kullanılmıştır. Veri seti OECD veri tabanından elde edilmiştir. Çalışma da serilerin doğal logaritması alınarak kullanılmıştır. Büyüme farklılıklarının değerini ortaya konulabilmesi için iki seri birbirinden çıkarılarak yeni bir seri elde edilmiştir. Bu seriye ait tanımlayıcı istatistikler;

Tablo 39: Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
GNI	-2.8984	-2.9353	0.1944	0.8636	2.9976

Tablo 40: ADF-PP Birim Kök Test Sonuçları

	Değişken	ADF	PP
Düzy			
Sabit	GNI	0.0387(0)	0.0175(1)
Sabit+Trend	GNI	-1.4514(0)	-1.5355(1)
Birinci Farklar			
Sabit	GNI	-6.2153(0)*	-6.2151(1)*
Sabit+Trend	GNI	-6.2369(0)*	-6.2434(2)*

Notlar: * Değerleri değişkenlerin durağan oldukları seviyeyi göstermektedir. ADF testi için parantez içindeki değerler SIC kriterine göre seçilen gecikme uzunluklarını ve gecikme uzunluklarının sıfır olması durumunda DF test sonuçlarını göstermektedir. **Mac Kinnon (1996)** kritik değerleri, sabit terimli model için sırasıyla %5 güven aralığında -2.885, sabit terim ve trendli model için -3.447'tür. PP testi için parantez içindeki değerler BartlettKernelkriteri kullanılarak Newey-West'e göre seçilen bant genişliklerini göstermektedir. Kritik değerler ADF testi ile aynıdır.

Çalışmada yapısal kırılmaları dikkate almayan Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF, 1981) ve Phillips-Perron (PP, 1988) birim kök testleri uygulanmıştır. Serinin durağanlık seviyesi için tahmin edilen istatistiki değer Mckinnon(1996) kritik değerlerinden mutlak değerce büyük olması gerekmektedir. Elde edilen sonuçlara göre büyüme serisi düzey değerinde birim kök taşırken, birinci farkında [I(1)] ise durağandır.

Tablo 41:Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testi**Zivot-Andrews Tek İçsel Yapısal Kırılma İçeren Birim Kök Testi****Lee-Strazicich Çift İçsel Yapısal Kırılmaları Dikkate Alan Birim Kök Testi**

	Model A: Sabitte Kırılma				Model C: Trendli Sabitte Kırılma		
	Test İstatistiği	Bölüm (λ)	Kırılma Tarihi		Test İstatistiği	Bölüm (λ)	Kırılma Tarihi
TekKırılma							
(ZA,1992)	-3.457		2008		-5.813***		1999
ÇiftKırılma							
(LS,2003)	-2.205		1993 1999		-5.767**	0.667 0.867	1999 2008

Notlar: * (%10), ** (%5), *** (%1). Optimal gecikme uzunluğu maksimum 3 gecikme kullanılarak ve optimal gecike uzunluğu Akaike ile belirlenmiştir.

Lee ve Strazicich testinde “break in levelandtrend” kritik değere bakarken λ_1 : 0.66 ve λ_2 : 0.86 olduğu için tablodan λ_1 : 0.6 ve λ_2 : 0.8 kesişimine bakılmıştır.

Uygulanan ZivotAndrews (1992) ve Lee Strazicich (2003) birim kök testi sonuçlarına göre; Model A da herhangi bir kırılma tespit edilmemiştir. Model C’de elde edilen test istatistiği Zivot ve Andrews (1992) tarafından yapılan çalışmada belirtilen kritik değerlerden mutlak değerce büyük olduğu %1 anlamlılık seviyesinde yapısal kırılma yok boş hipotezi reddedilerek, alternatif hipotez ile yapısal kırılma varlığı kabul edilmiştir. Lee ve Strazicich (2003) tarafından yapılan çalışma da λ_1 : 0.6 ve λ_2 : 0.8 kesişimine bakılarak elde edilen kritik değer mutlak değerce test istatistiğinden küçük olduğu %5 anlamlılık seviyesinde yapısal kırılma varlığını kabul eden alternatif hipotez ile çift içsel yapısal kırılma tespit edilmiştir

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ülkelerin ekonomik hedeflerinin içerisinde büyüme önemli bir yer tutmaktadır. Ülkenin refahının GSYH ile ölçülmesi, GSYH' nın hızlı bir şekilde artırılmasını ve dolayısıyla ülkenin zenginleşmesini önemli bir hedef haline getirmiştir. 1980 öncesindeki teoriler tüketim ve fiziki yatırımlarla büyümeyi açıklarken, yeni teoriler bilgi ve teknolojik gelişmeye dayanarak büyümeyi açıklamaktadırlar.

Kalkınma tarihine bakıldığında fakir ülkelerin ilk başta ucuz olan emek güçlerini kullanarak büyümeyi gerçekleştirdikleri görülmektedir. Ancak bu ülkeler ekonomik büyümeyi gerçekleştirdikçe ucuz emek avantajları ortadan kaybolmaya başlamaktadır. Büyümeyi sürdürmek için yeni yollar bulmaları gerekmektedir aksi takdirde büyümenin durması ile diğer bir ifade ile orta gelir tuzağı ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Yüksek gelirli ülkelere bakıldığında ne yapılması gerektiği biraz daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Yüksek gelir grubuna giren ülkelerin ortak yönleri; yüksek katma değer yaratabilmeleri ve bunun için de büyük AR-GE harcamaları yapmalarıdır.

Yeni nesil büyüme modellerinde de ülkelerin gelişmişlik farkları beşeri sermaye ve teknolojiye farklılıklar üzerinden açıklanmaktadır. Bir ülkenin eğitim sistemi ne kadar iyi, beşeri sermayesi ne kadar fazla ise katma değeri yüksek, inovatif ürünleri üretme ihtimali de o kadar fazla olacaktır. Dış ticaretin dünya ekonomisindeki payı çok önemli bir yer tutmaktadır ve her gün aldığı pay artmaktadır. Ülkemizin de bu dış ticaretten gereken payı alması için ihracatını önemli

oranda artırması gerektiği aşıkârdır. Artan dış ticaret hacmi ülkelerin daha rekabetçi olmalarını gerektirmektedir. Hem rekabetin sağlanabilmesi hem de yüksek katma değerli malların üretilebilmesi yenilik yaratabilme kapasitesine yani inovasyon gücüne bağlıdır.

Yeni büyüme modellerinden AR-GE modellerinde firmaların AR-GE faaliyetlerinin neticesinde buldukları yenilikler ekonomik büyümeyi sağlamaktadır. Türkiye’de AR-GE harcamalarının 1996 yılında GSYH içindeki payı %0.45 iken 2011 yılına gelindiğinde bu oran %0.85'e çıkmıştır. Bu önemli bir iyileşmedir ve ihracat içerisinde ileri teknoloji içeren malların ihracatı da buna paralel olarak artmıştır. Yüksek katma değer sağlayan malların üretimi ve ihracı ülke ekonomisinin büyümesine önemli katkı sağlamaktadır. AR-GE harcamalarının teşvik edilmesi bu açıdan önem arz etmektedir. Gerekli teşvik programlarının sağlanması ile sanayinin AR-GE kapasitesinin artırılması doğru bir adım olacaktır.

Yeni içsel büyüme modellerinin önemle üzerinde durdukları konulardan birisi de beşeri sermayedir. Ülkelerin büyüme oranlarının önemli belirleyicilerinden birisi olarak beşeri sermaye kabul edilmektedir. Gerek beşeri sermayenin artırılması vasıtasıyla büyümenin hızlandırılması gerekse AR-GE faaliyeti yapacak nitelikli bireylerin yetiştirilmesi için okullaşma ve mevcut eğitim sisteminin yapısı önem kazanmaktadır. Dünya ile rekabet edebilen, yeni teknolojiler geliştirebilen, inovasyon yaratan bireyleri yetiştirebilecek bir eğitim sistemine ihtiyaç duyulduğu aşıkârdır.

Gerek ihraç edilen mallarda gerekse yurtiçinde tüketilen mallarda katma değer artırılması önem arz eden başka bir konudur. Maalesef ülkemizin karşı

karşıya olduğu sorunlardan birisi de ihraç edilen mallarda yüksek ithal ara mal kullanımıdır. Bu nedenle yerli katkı sınırlı olmaktadır. Bu sorunun giderilmesi için çeşitli tedbirler alınmaktadır. 6 Eylül 2011 tarihli Resmi Gazete’ de yayınlanan “Yerli Ürün Kullanılması Hakkındaki Genelge” bu önlemlere bir örnek olarak verilebilir. Kamu kurumlarının ihalelerinde yerli mallarının tercih edilmesi yerli katma değerin artırılmasını teşvik edecektir(<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110906-4.htm>).

Ülke ekonomisine ait verilere bakıldığında önemli bir sektör olan turizmde gelen turist sayısının artmasına rağmen, kişi başı harcamanın yıllar geçtikçe artmak yerine azaldığı görülmektedir. Bu önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaliteli bir tatil destinasyonu olmak yerine ucuz ve kalitesiz bir tatil beldesi olma yönünde ülkenin ilerlediğini ve sektörün katma değerinin giderek azaldığını bu durum göstermektedir. Daha kaliteli hizmet veren, seçkin bir turizm ülkesi olmak ve dolayısıyla kişi başı harcamanın artırılması için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Yine ülke ekonomisinde önemli bir ağırlığı olan tarımda kaliteli ve katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi ülkenin sürdürülebilir büyümesine önemli katkı sağlayacaktır. Amerika, Hollanda, İsviçre gibi ülkeler incelendiğinde tarımsal üretimde katma değeri yüksek ürünleri büyük bir verimle ürettikleri görülmektedir. Ülkemizde tarımsal üretimde verim artışının ve markalaşmanın sağlanması gerekmektedir. Bu konuda devletin makineleşmeyi teşvik eden ve tarımsal arazilerin bölünmesini engellemeye yönelik tedbirleri son dönemde dikkat çekmektedir.

Genel olarak ülkenin hızla büyümesi ve orta gelirli ülkeler grubundan yüksek gelirli ülkeler grubuna geçmesi için makro ve mikro politikaların eşgüdüm içerisinde ve etkili bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Gerek yerli gerekse yabancı yatırımcının teşvik edilmesi ve yatırımların artırılması için makroekonomik istikrar sağlanmalıdır. Diğer taraftan ülkedeki firmaların uluslararası rekabet edebilirliğinin sağlanması için mikro ekonomik politikaların uyumlu bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu sayede ülkenin yüksek katma değer yaratan, rekabetçi ve sürdürülebilir büyümeyi sağlayacak bir ekonomik yapıya kavuşması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ablikim,Mirsalihcan(2007)."*Çin Ekonomisinin Kalkınma Kaynakları,Sorunları ve Türkiye-Çin Ekonomik İlişkileri*", Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, , 4-5
- Adıgüzel,Uğur vd.(2014). " Ar-Ge Harcamaları ve İleri Teknoloji Mal İhracatı İlişkisi: Panel Nedensellik Analizi". *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1:49
- Akyol,Derya(2013)."*Doğrudan Yabancı Yatırımların Makroekonomik Etkileri; Türkiye Ve Brezilya Karşılaştırması*", Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 94-95
- Alagöz,Mehmet(2004)."*Sürdürülebilir Kalkınmanın Paradigması*", *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8: 4
- Altınkaş,Evren(2013)."*Tarih Ve İktisat: Hâkim Sınıfın Meşrulaştırıcıları*", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/11 Fall* , Ankara 31-38:37
- Apaydın,Ferhat(2013)."*Büyümenin Ekonomi Politikası: Türkiye Örneği*",Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 30-32-33-34-36-37-43
- Aral,Arif(2015)."*Türkiye’de Döviz Kuru ve Dış Ticaret İlişkisi: 1992-2013 Dönemi Eşbütünleşme Analizi*", Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 47-48

- Aras,Adem(2012)."*Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk (Sakarya İli Kentsel Alan Örneği)*", Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 73
- Arısoy,İbrahim(2008)."*Türkiye’de Sanayi Sektörü – İktisadi Büyüme İlişkisinin Kaldor Hipotezi Çerçevesinde Test Edilmesi*", *Türkiye Ekonomi Kurumu*, Tartışma Metni, 3
- Artan,Seyfettin(2008)."*Türkiye’de Enflasyon,Enflasyon Belirsizliği ve Büyüme*", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 1: 114
- Aslan,Burhan(2013)."*Dolaysız Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Üzerine Etkileri; Türkiye-Hindistan Örneği*", Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YayınlanmamışYüksek Lisans Tezi, 48-51-52
- Atamtürk,Burak(2007)."*Büyüme Teorileri ve IMF Politikaları*", *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 1: 97
- Ateş,Sanlı(1998)."*Yeni İçsel Büyüme Teorileri Ve Türkiye Ekonomisinin Büyüme Dinamiklerinin Analizi*", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 26-27-33-35-46-77
- Avcı,Nur(2006)."*Hizmet Sektöründe Kalite ve Çalışanların Kalite Algılamaları Üzerine Bir Araştırma*", Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YayınlanmamışYüksek Lisans Tezi, 51
- Aydemir,Cahit ve Güneş,Hüseyin Haşimi(2006)."*Merkantilizmin Ortaya Çıkışı*", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15:137-145-146

Aydoğan,Esenay(2004)."1980'den Günümüze Türkiye'de Enflasyon Serüveni",

Yönetim ve Ekonomi, 1:108

Bağcı,Ahmet(2011)." *Ekonomik İstikrarın Sağlanmasında Mali Kural: Brezilya ve Türkiye Ekonomisi Analizi*", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 58-59

Bahar,Ozan ve Bingöl(Korkmaz),Fehime(2010)." Türkiye'de İ G Hareketlerinin
İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2:55

Baydaliev,Bakit(2010)." *Geçiş Ekonomileri ve Rusya 'nın Yapısal Değişimabaları
zerine Bir Değerlendirme*", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 60-62-77-78-82

Bayraktar(Yıldırım),Keriman(2009)." *içsel Büyüme Teorisi Açısından İnsan
Sermayesinin Büyüme zerine Etkisinin Analizi: Türkiye reği*", Dokuz
Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans
Tezi, 32-33

Bayraktutan,Yusuf(2009)." Bilgi ve Uluslararası Ticaret Teorileri", *C.. İktisadi ve
İdari Bilimler Dergisi*, 2:177

Beloscova,Liudmila(2012)." *Avrupa Birliğinin Rusya İle İlişkilerinin Doğrudan
Yabancı Yatırımlar Açısından Değerlendirilmesi*", Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 22

Bilgin,Derya(2012)"*İçsel Büyüme Modelleri ve 1980 Sonrası Türkiye'de Kalkınma Politikaları*", Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 4-5-7-10-11-12-16-17-21

Bozdağlıoğlu(Uyar),E.Yasemin(2008)." Türkiye'de İşsizliğin Özellikleri Ve İşsizlikle Mücadele Politikaları", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20:46

Bozkurt,Eda ve Bedir,Serap vd.(2014)." Orta Gelir Tuzağı ve Türkiye Örneği", *Maliye Dergisi*, 167:24-25-26-27-28-29-30

Bozkurt,Hilal(2007). *Zaman Serileri Analizi*, Ekin Kitabevi Ankara

Bulut,Mehmet Başkara(2009)." *Uluslararası Finansal Krizler ve Türkiye: Cari Açık Sürdürülebilirliği Çerçevesinde Meksika (1994), Kore (1997), Türkiye (2001) Örnekleri ve 2002-2007 Türkiye Dönemi*",Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 97

Caşkurlu,Eren ve Arslan,Cem Barlas(2014)."Orta Gelir Tuzağından Çıkışa Odaklanma:Ürün Tuzağı(Ürün Boşluğu) ve Demiryolu Taşımacılık Sektörü", *Maliye Dergisi*, 167:74-75

Chodiev,İlkham(2006)." *Rusya Dış Ticaretindeki Yeni Eğilimlerin Ekonomi Polisiği*", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 24-30-31

Cingöz,Banu(2011)." *Türkiye Ekonomisinde Dış Ticaret Politikası ve Ekonomik Büyüme İlişkisi Analizi (1980-2008)*", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 4

- Çakmak(Karaçay),Hatice(2004). " Stratejik Dış Ticaret Politikaları", *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 7: 51-52
- Çalcalı,Önder(2013). " Kamu Maliyesi Perspektifinden Adam Smith", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 11: 92
- Çifçi,Ömer(2001). " Serbest Ticaret Antlaşmaları Ve Türkiye'nin Dış Ticareti Üzerine Etkileri", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 6-7
- Çokünlü(Güler),Esra(2007). " Geçiş Ekonomilerinde Makro Ekonomik İstikrar Sorunları: Rusya Örneği", Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 270-271-307
- Çolak, Şeyda(2013). " Rusya 'nın Dünya Ticaret Örgütü Üyeliği Ve Türkiye Üzerine Etkileri", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 29-44
- Darıcı,Bülent(2008). " Türk Tarım Politikasının Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası Kriterlerine Uyumu ve Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türk Tarımında Yaşanabilecek Sorunlar", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 15-16-20
- Demir,Osman(2002). " Durgun Durum Büyümeden İçsel Büyümeye", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1:2-3-4-5

Demirel, Onur (2006). " *Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ekonomik Büyümeye Etkileri Ve Türkiye Uygulaması*", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 43-44

Dickey, D., A., W. Fuller (1981), "Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series With a Unit Root", *Econometrica*, Vol.49, No.4, 1057-1072.

Dündar, Onur (2013). " *Orta Gelir Tuzağı: Türkiye Ekonomisi İçin Riskler Ve Sakınma Stratejileri*", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2-21-24-43-50-51-52-53-54-60-64-66-75-78-79-80-81-82-87

Dünya Bankası Grubu (2014). " *Türkiye İşbirliği: Ülke Programının Görünümü*", 3

Eichengreen, Barry vd. (2011). " When Fast Growing Economies Slow Down: International Evidence and Implications for the People's Republic of China", *ADB Economics Working Paper Series*, 262:5-6-7-8

Emsen, Ö. Selçuk (1999). " Kapitalist Kentleşme ve Marksist Yedek Sanayi Ordusu: Analitik Bir Bakış", *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1:166-167

Engin, M. Büşra (2007). "Gelişmiş ve Yükselen Piyasalarda 1990 Sonrası Görülen Finansal Krizler ve Dünya Ekonomisi Üzerindeki Etkileri", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2:44

Erdem, Havvanur Feyza (2011). " *Türkiye Ve Brezilya Ekonomileri: 1987-2009 Döneminin Analitik Karşılaştırılması*", Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 19-27-28-39

- Eren, Arif Erdem(2011). " Sır William Petty: Merkantilist Bir Düşünür Mü?",
Ekonomik Yaklaşım, 79:54
- Ersoy, Hicabi(2007). " *Finansal Krizlerin Çözümleme Süreçleri Ve Yöntemleri*",
Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış
Doktora Tezi, 184-240-243
- Eser(Yılmaz), Burçin ve Terzi, Harun(2008). " Türkiye’de İşsizlik Sorunu Ve Avrupa
İstihdam Stratejisi", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Dergisi*, 30: 230-247
- Felipe, Jesus(2012). "Tracking the Middle-income Trap: What Is It, Who Is in It, and
Why? Part 1", *ADB Economics Working Paper Series* No. 306:18-26
- Filizer, Rıfai(2013). " *Türkiye’de Neo-Liberal Dönüşüm: 24 Ocak 1980 istikrar
Programı Kararları Ve Etkileri*", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 96-99-102-118
- Forstater, Mathew(2013). *Büyük Fikirlerin Küçük Kitapları: İktisat*, Liman
Kitapları, (Çeviren: Ahmet Uzun), 1.Baskı, 26-38-39
- Gaberli, Ümit(2013). " *Tasarrufun Belirleyicileri: Mısır-Meksika, Endonezya, Güney
Kore ve Türkiye Analizi*", Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 29-30
- Genç, Murat Can ve Atasoy, Yeşim(2010). " Ar&Ge Harcamaları Ve Ekonomik
Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analiz", *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*,
2:28

- Göçer,İsmet(2013). "*Yabancı Doğrudan Yatırımların Verimlilik ve Makroekonomik Etkileri: Türkiye, Çin Ve Hindistan Örneği*", Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 82
- GUJARATI, D.N. (1999). *Temel ekonometri*, Çev. Ü.Şenesen & G.G. Şenesen, İstanbul, Literatür Yayınları
- Güller,Arif(2012). "*Çin Ekonomisinin Gelişimi Ve Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkisi*", Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 4-8-9
- Gülseven,N.Nur(2008). "*Gelişmekte Olan Ülkelerde Sermaye Piyasaları: Türkiye – Arjantin Karşılaştırması*", Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 91-92-93-95-96
- Gürsel,Seyfettin ve Soybilen,Barış(2013). "Türkiye Orta Gelir Tuzağının Eşiğinde", BETAM Araştırma Notu, 13-154: 1-2
- İnamoğlu,Yusuf(2013). "*Türkiye'de Hizmet Sektörünün Gelişimi ve Ekonomik Büyümeye Etkisi*", Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 14
- Karaaslan,Ahmet ve Tuncer,Güner(2010). "Uluslararası Rekabet Gücünün Artırılmasında Temel Devlet Politikaları", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26:5

- Karahanoğulları, Yiğit(2008). "Marx'ta Üretken Emek Kategorisi ve 1988-2006 Dönemi Türkiye Ekonomisi İçin Ampirik Bulgular", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2:122
- Kaya, Neslinur(2007). "*Klasik İktisatçıların Mikro Ekonomiye Katkıları*", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 42-43
- Kıraçlar (Kaya), Fatma(2005). "*Ekonomik Büyüme Modellerinde Beşeri Sermaye: İçsel Büyüme Modelinin Analizi*", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 13-15-34-45-78-84-99-100
- Koçak, Emrah ve Bulut, Ümit(2014). "Orta Gelir Tuzağı: Teorik Çerçeve, Ampirik Yaklaşımlar ve Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama", *Maliye Dergisi*, 167: 6-8-9-10-11-12
- Korkmaz, Suna(2010). "Türkiye'de Ar-Ge Yatırımları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Var Modeli İle Analiz", *Journal of Yaşar University*, 5:3321
- Kurnaz, Tuğçe(2014). "*1980 Sonrası Türkiye Ekonomisi Ve Dış Ticaret Gelişimi*", Çag Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 44-45
- Lee, J., M.C. Strazicich (2003), "Minimum Lagrange Multiplier Unit Root Test with Two Structural Breaks", *Review of Economics and Statistics*, 85(4), 1082-1089.

- Makaroğlu,İsa(2006)."*Türkiye Dış Ticaretinde Hindistan İhracatı ve İhracatçıların Eğitimi İle İlgili Bir Araştırma*", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 35-37
- Müşiat 2012 Türkiye Ekonomisi Raporu(2012)."*Kalkınma Yolunda Yeni Eşit Orta Gelir Tuzağı*", İstanbul: 97
- Ordu,Cem Ferdi(2013)."*Döviz Kuru Dış Ticaret İlişkisi:Türkiye Örneği*",Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 32
- Öz,Sumru(2012)."*Orta Gelir Tuzağı*", Ekonomik Araştırma Forumu, Politika Notu 12-06:1-2-3
- Öz,Sumru(2007)."*Küresel Rekabette Yeni Bir Güç:Hindistan*", *TÜSİAT,Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu*, 4-5-6-7-9-10
- Özçelik,Hicran(2004)."*Yakın Dönem Türkiye-Arjantin Krizleri*",Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 89-92
- Özel, Hasan Alp(2012)."*Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri*", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*: 64-67-68-69
- Özer,Mustafa ve Çiftçi,Necati(2009)."*Ar-Ge Tabanlı İçsel Büyüme Modelleri Ve Ar-Ge Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: OECD Ülkeleri*

Panel Veri Analizi", *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16: 224-225-226

Özer, Mustafa ve Erdoğan, Levent (2006). " Türkiye'de İhracat, İthalat Ve . Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkilerin Zaman Serisi Analizi", *Ekonomik Yaklaşım*, 60-61:98

Özerkmen, Necmettin (2004). " Uluslararası Eşitsizliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Ekonomik Küreselleşme", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1: 142

Özsağır, Arif (2008). "Dünden Bugüne Büyümenin Dinamiği", *KMU İİBF Dergisi*, 14:2-4-5-9

Öztürk, Nazım (2002). " İmf-nin Değişen Rolü ve Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerine Etkileri", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 4:113

Öztürk, Nazım (2014). *Para Banka Kredi*, Ekin Yayınevi, 2.Baskı, 152-156-165-166

Peker, Osman ve Görmüş, Şakir (2008). " Türkiye’de Döviz Kurunun Enflasyonist Etkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2:190

Phillips, Peter. C., P. Perron (1988), "Testing for A Unit Root in Time Series Regression", *Biomètrika*, 75(2), 335-346.

Radnaeva, Sofya (2011). " Bölgesel Kalkınma Programları: Avrupa Birliği Modelinin Rusya-Buryat Cumhuriyeti Örneğinde Uygulanabilirliği", İstanbul

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 96-102

Rodrik,Dani(2009).*Tek Ekonomi Çok Reçete:Küreselleşme,Kurumlar ve Ekonomik Büyüme*, Eflatun Yayınevi, (Çeviren: Neşenur Domaniç), 1.Baskı, 53

Sarı,Kenan(2007)."*Hizmet Sektöründe Rekabet: Ticari Bankalarda Ürünlerin Karşılaştırılması*", Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 9

Sekman,Yıldız(2007)."*Türkiye’de Enflasyon Ve Enflasyon Belirsizliğinin Nedensellik Analizi*", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 3-4

Snowdon,Brian ve Vane,Howard R.(2012).*Modern Makro Ekonomi Temelleri,Gelişimi ve Bugünü*, Elif Yayınevi, (Çeviren: Barış Kaplamacı), 1.Baskı, 530-531

Solmaz,Erol(2008)"İktisadi Kalkınma Kuramlarının Yoksulluk Konusuna Yaklaşımlarına Eleştirel Bir Bakış", *Mevzuat Dergisi*, 132

Soyyigit,Semanur(2009)."*İhracata Dayalı Sanayileşme Stratejisi ve Türk İmalat Sanayii Kapsamında Etkinliği Üzerine Bir Uygulama*", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 17-84

Şentürk,Canan(2007)."*Dış Ticaret - Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme: Türkiye ve Gelişmekte Olan Ülkelerde İhracata Dayalı Büyüme Hipotezinin Testi*", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 5

- Şimşek,Muammer ve Kadılar,Cem(2010)." Türkiye’de Beşeri Sermaye, İhracat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Nedensellik Analizi", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1:121
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı(2005)."Türkiye’de Tarım", Editör Fahri Yavuz, *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü*, 9-62
- T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı(2015)." Tarımsal Veriler", *Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü*, 23
- T.C. Kalkınma Bakanlığı(2013)."Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2012 Raporu": 3-4
- T.C. Kalkınma Bakanlığı(2012)." *Dünya Ekonomisindeki Son Gelişmeler*", Küresel Ekonomik Gelişmeleri İzleme Değerlendirme Dairesi, Sayı:7, 30
- T.C. Yeni Delhi Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği(2013)." *Hindistan Ülke Raporu*", 5
- Tosun, Tayfun Tuncay(2014)." *Çin Ekonomisinin Gelişiminin İncelenmesi ve Çin Ekonomisinin Türk Dış Ticaretine Başlıca Etkileri*", Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 5
- Tuncel,Cem Okan(2014)."Orta Gelir Tuzağı ve İnovasyon Politikaları:Doğu Asya Deneyimi ve Türkiye İçin Dersler", *Maliye Dergisi*, 167:53-54

- Turhan,Gökçe Tekin(2012)."*Kara Sınırı Komşuları İle Ticaretin Türkiye'nin Kalkınmasına Etkisi -Çekim Modeli Yaklaşımı*", Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 16
- Tüfekçi,Ali(2008)."*Türkiye'de Ve Arjantin'de Yaşanan Son Ekonomik Krizler Ve Krizden Çıkış Yollarının Karşılaştırmalı Analizi*", İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 15
- TÜSİAD(2008)."*Türkiye'de Bölgesel Farklar Ve Politikalar*", *TÜSİAD Raporu*, 69
- Wufujiang,Maner(2013)."*Türkiye – Çin Halk Cumhuriyeti Arasındaki İlişkilerin Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi*",Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 8
- Yaşar,Ercan ve Gezer,Mesut alper(2014)."*Türkiye'nin Orta Gelir Tuzağına Yakalanma Riski ve Bu Riskten Kurtulma Önerileri*", *Maliye Dergisi*, 16:131
- Yavilioğlu,Cengiz(2002)."*Geri Kalmışlık Olgusu Ve Ekonomistik Kalkınma Teorileri*", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2:56
- Yeldan,Eriñç(2012)."*Türkiye Orta Gelir Tuzağına Yaklaşırken*", *İktisat ve Toplum*, 2: 26
- Yeldan,Eriñç(2012)."*Orta Gelir Tuzağı*", *Ekonomi Politik*, 2
- Yeldan,Eriñç(2013)."*Orta Gelir Tuzağında Türkiye*", *Ekonomi Politik*, 1

Yeldan,Erinç ve Taşçı,Kamil v.d.(2012)."Orta Gelir Tuzağı'ndan Çıkış:Hangi Türkiye?", TÜRKONFED, Cild 1, Makro,Bölgesel, Sektörel Analiz, 25-27-35-37

Yeldan,Erinç ve Taşçı,Kamil v.d.(2013)."Orta Gelir Tuzağı'ndan Çıkış:Hangi Türkiye?", TÜRKONFED, Cild 2, Bölgesel Kalkınma ve İkili Tuzaktan Çıkış Stratejileri, 27-85-86

Yeldan,Erinç vd(2013)." Dualite Tuzağından Çıkış: Türkiye İçin Bir Bölgesel Genel Denge Modeli", *Europe and Global Economic Rebalancing*, İktisat Bölümü,Gazi Üni., Ankara, 1:1

Yulu, Mehmet Salih(2007)."Gelişmekte Olan Ülkelerin Kalkınmasında Çok Uluslu Şirketlerin Etkileri: Arjantin, Brezilya, Meksika Ve Türkiye Örneği (1980–2005)", Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 77-82-83-84-86-100

YURDAKUL,Funda(2000)." Yapısal Kırılmaların Varlığı Durumunda Geliştirilen Birim-Kök Testleri", Üniversitesi İİBF Dergisi,2000:21-34

Yülek,Murat A.(1997)." İçsel Büyüme Teorileri,Gelişmekte Olan Ülkeler ve Kamu Politikaları Üzerine", *Hazine Dergisi*, 6:5-9

ZivotEric, D.W.K. Andrews (1992), “FurtherEvidence on the Great Crash, theOil-PriceShock, andtheUnit-RootHypothesis”, Journal of Business&EconomicStatistics, Vol.10, No.3, 251-270.

<http://www.webiktisat.net/2015/06/25/rosenstein-rodan-buyuk-itis-kuramibig-push-theory/>(Erişim Tarihi: 12.03.2015)

<http://notoku.com/karsilastirmali-ustunluk-teorisi/>(Erişim Tarihi: 11.04.2015)

<http://www.ekodialog.com/Konular/ekonomik-buyume-modelleri-teorileri.html>(Erişim Tarihi: 15.03.2015)

http://www.ekodialog.com/konular/harrod_domar_modeli.html(Erişim Tarihi: 11.03.2015)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110906-4.htm>(Erişim Tarihi: 16.02.2016)

<http://www.mahfiegilmez.com/2012/12/orta-gelir-tuzag-ve-turkiye.html> (Erişim Tarihi: 11.03.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNS.ICTR.ZS> (Erişim Tarihi: 21.05.2015)

DünyaBankası,<http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.LTRM.ZS/countries?page=1>(Erişim Tarihi: 16.06.2015)

<http://notoku.com/karsilastirmali-ustunluk-teorisi/>(Erişim Tarihi: 09.04.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/DT.DOD.DECT.CD>(Erişim Tarihi: 05.07.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.09.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/DT.DOD.DECT.CD>(Erişim Tarihi: 22.07.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG>(Erişim Tarihi: 15.07.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG> (Erişim Tarihi: 16.07.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.07.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 28.08.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> (1970-2014)(Erişim Tarihi: 01.11.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS/countries> (1991-2013)
(Erişim Tarihi: 12.09.2015)

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046(Erişim Tarihi: 01.10.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> (1980-2013) (Erişim Tarihi: 15.10.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS>(Erişim Tarihi: 12.10.2015)

<http://wdi.worldbank.org/table/3.2>(Erişim Tarihi: 27.10.2015)

<http://wdi.worldbank.org/table/3.3>(Erişim Tarihi: 29.10.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TETC.ZS> (1970-2014) (Erişim Tarihi: 01.11.2015)

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>(Erişim Tarihi: 03.11.2015)

<http://risk.gtb.gov.tr/istatistikler/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri/resmi-dis-ticaret-istatistikleri>(Erişim Tarihi: 04.11.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS>, (1996-2011) (Erişim Tarihi: 14.10.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.CD>, (1989-2013) (Erişim Tarihi: 14.10.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>(Erişim Tarihi: 15.09.2015)

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Oğuz Samet Ceviz
Uyruğu : T.C
Doğum Tarihi ve Yeri : Pendik/İstanbul
e-posta : oguzsamet24@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2013
Yüksek Lisans		

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
-------	-------	-------

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı	KPDS ()	ÜDS (x)	TOEFL ()	EILTS ()
-------------------	----------	---------	-----------	-----------